KOMÁROM-ESZTERGOM VÁRMEGYE

TERÜLETFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓJA ÉS PROGRAMJA

KOMÁROM-ESZTERGOM VÁRMEGYEI TERÜLETFEJLESZTÉSI STRATÉGIAI PROGRAM (2021-2027)

2021 MÁJUS

1. sz. módosítás

2026.06.02.

TÁRSADALMASÍTÁS UTÁNI VÁLTOZAT

MEGRENDELŐ:	**Komárom-Esztergom Vármegye Önkormányzata** 2800 Tatabánya, Fő tér 4.		
	Képviselője:	**Popovics György**	Vármegyei Közgyűlés Elnöke
		Hummel Rudolf	mb. főosztályvezető
TERVEZŐ:	**Város-Teampannon Kft.** 1053 Budapest, Veres Pálné u. 7.		
	Képviselője:	**Koszorú Lajos**	Ügyvezető
TERVEZŐK:			
	Koszorú Lajos	Területrendező tervező TR 01-1346	Város-Teampannon Kft.
	Polgár Judit	Szociológus	Üzenet Kft.
	Móricz Anna	Tájépítészmérnök TK 13-1323	egyéni vállalkozó
	Tábori Attila	Területrendező tervező TR 01-0402	Város-Teampannon Kft.
	Szekeres Petra	Településtervező	Város-Teampannon Kft.
	Szász Szabolcs	Településtervező	Város-Teampannon Kft.
	Koszorú Bálint	Településtervező	Város-Teampannon Kft.
	Munkácsi Péter	Műszaki menedzser	Város-Teampannon Kft.
KONZULENSEK:			
	Petrikné Molnár Erika	Tanácsadó	KEM Önkormányzata
	Szilvácsku Zsolt	Táj- és kertépítészmérnök, jogász	Vitaregnat Bt.
	Szebeni Dávid	Közgazdász	Enrawell Consulting Kft.
	Rónavölgyi Márton	Terület- és településfejlesztő geográfus, közgazdász	Enrawell Consulting Kft.
	Moldrich Dávid	Közgazdász	Enrawell Consulting Kft.

Ez a terv a Város-Teampannon Kft szellemi terméke. Védelméről a 1999. évi LXXVI. törvény, felhasználásáról a tervezési/vállalkozási szerződés rendelkezik. A tervi munkarészek Graphisoft ARCHICAD 21, QGIS és Autodesk AutoCAD Map 3D 2019 tervezőprogrammal készültek.

TARTALOMJEGYZÉK

1. BEVEZETÉS 3
2. A tervezési folyamat és körülményei 4
3. A célrendszer bemutatása 7
4. Prioritások azonosítása, bemutatása 10

1. PRIORITÁS: VERSENYKÉPES VÁROSEGYÜTTESEK 14
2. PRIORITÁS: VIDÉKI TÁJAK KÖRNYEZETI GAZDA(G)SÁGA 29
3. PRIORITÁS: DINAMIKUS VÁRMEGYEI TURISZTIKA 43
4.PRIORITÁS: ELÉRHETŐ VÁRMEGYE 50
5.PRIORITÁS: EMBERKINCS ÓVÁSA ÉS ERŐSÍTÉSE 59

5.Tervezést kísérő eljárások 67
6. A végrehajtás és a finanszírozás intézményi és eljárásrendi rendszerének átfogó ismertetése 68
7. Monitoring és értékelési terv 72
8. MELLÉKLETEK 82

1. BEVEZETÉS

A területfejlesztési program a területfejlesztési koncepció alapján kidolgozott középtávú (7 év) cselekvési terv, mely stratégiai és operatív részre oszlik. A stratégiai rész a stratégiai célokat és prioritásokat határozza meg, az operatív rész a prioritások mentén ágazati vagy területi szempontú fejlesztéseket meghatározó terv. **A program időbeli hatálya lejárt, így a megyének új területfejlesztési programot kell készítenie.**
Magyarországon folyik a felkészülés a következő, 2021-2027-es Európai Uniós költségvetési ciklusra. Komárom-Esztergom vármegye ennek megfelelően a törvényekben és kapcsolódó jogszabályokban meghatározott feladatkörében eljárva elkészítette a vármegye hatályos területfejlesztési koncepciójának felülvizsgálatát, illetve az azt megalapozó helyzetfeltáró- és értékelő munkarészt.

Az új stratégiai program a **helyzetfeltáró- és értékelő** munkarész, valamint a **KEM Területfejlesztési Koncepció** alapján készül a 2021-2027 közötti tervezési időszakra, a Pénzügyminisztérium területfejlesztési programok felülvizsgálatához és módosításához közzétett útmutatója és a 218/2009. (X.6.) Kormányrendelet előírásai szerint.

A stratégiai programot, a partnerségi tervben meghatározott előzetes adatbeszerzések, illetve a megbízó vármegyei önkormányzat szakembereivel folytatott konzultációk, valamint az egyeztetési eljárásban résztvevő szervezetek, intézmények, személyek javaslatai, észrevételei alapján, a tervezés koordinálását is végző Város-Teampannon Kft. készíti.
E dokumentummal párhuzamosan készül el az operatív programrész, melyet az Enrawell Consulting Kft. szakemberei készítenek szorosan együttműködve a Város-Teampannon szakembereivel.

2. A TERVEZÉSI FOLYAMAT ÉS KÖRÜLMÉNYEI

A vármegyei önkormányzatok feladatai

A területi önkormányzatok feladatait a Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény (továbbiakban: Mötv.) 27. § (1) bekezdése határozza meg: **területfejlesztési**, **vidékfejlesztési**, valamint **koordinációs feladatok**.

A területfejlesztési, vidékfejlesztési, területrendezési, valamint koordinációs feladatokat részletesebben a területfejlesztésről és területrendezésről szóló 1996. évi XXI. törvény (Továbbiakban: Tftv.) 11-14. § tartalmazza. A **területfejlesztéssel** összefüggően a következő feladatokat rögzíti a törvény:

- területfejlesztési tervezéssel összefüggő feladatok ellátása
- területfejlesztési tervek végrehajtásával kapcsolatos feladatok ellátása
- területfejlesztési koordinációval kapcsolatos feladatok ellátása

A vármegyei önkormányzat a területfejlesztéssel összefüggésben **koordinációs feladatokat is ellát**, különösen az államigazgatási szervek, a települési vagy megyei jogú város, a gazdasági és civil szervezetek fejlesztési elképzeléseivel kapcsolatosan, területileg összehangolja a területi és politikai szerepéből adódó feladatait, elősegíti a területfejlesztési önkormányzati társulások és a térségi fejlesztési tanácsok döntés-előkészítő tevékenységét.

A területfejlesztéshez szorosan kapcsolódik a területrendezés. Komárom-Esztergom vármegye 2020 júniusában hagyta jóvá vármegyei területrendezési tervét.

A vármegyei önkormányzat **területrendezési feladatkörében** többek között:

- kidolgozza és rendelettel jóváhagyja a vármegye területrendezési tervét
- véleményezi az országos és területét érintő területrendezési terveket
- a tervezés és végrehajtása során gondoskodik a partnerség elvéről

A **vármegyei területrendezési terv** a vármegye műszaki-fizikai szerkezetét meghatározó és befolyásoló tervdokumentum, amely biztosítja a területi adottságok és erőforrások hosszú távú, illetve nagy távú hasznosítását és védelmét, az ökológiai elvek érvényesítését, a műszaki-infrastrukturális hálózatok összehangolt elhelyezését és a területfelhasználás rendszerét, optimális hosszú távú területi szerkezetét (Tftv. 5. § c).

Jelentősége, hogy **a települési önkormányzatok településrendezési eszközeinek, területfejlesztési dokumentumaik készítésekor figyelembe kell venni a vármegyei területrendezési terv előírásait.** A területrendezési tervek felülvizsgálata szintén a 7 éves ciklushoz igazodóan 2019-2020 folyamán megtörtént, bár szerencsésebb lett volna a területfejlesztési tervek jóváhagyását követően kidolgozni a területi alapú terveket annak érdekében, hogy a területfejlesztési tervezés során elhatározott fejlesztések területbiztosítása érvényesülhessen.

A feladatot tekintve jelentős előrelépést jelentett az országos területrendezési terv 2017-es módosítása, majd a Magyarország és egyes kiemelt térségeinek területrendezési tervéről szóló 2018 évi CXXXIX tv. jóváhagyása, amely alapján már **egyedileg meghatározott övezeteket** is elfogadhatott a vármegyei önkormányzatok közgyűlése. Az egyedileg meghatározott övezetek a vármegye területének természeti, épített környezeti és gazdasági adottságainak védelmére és fejlesztésére, a térszerkezet szervezésére, továbbá a területfejlesztési koncepciók és programok végrehajtására vonatkoznak. Ez ahhoz képest igen jelentős változás, hogy korábban a területrendezési tervek – leegyszerűsítve – az országos területrendezési terv „felnagyításai" voltak. A helyzetelemzés részletesen bemutatja a területfejlesztés szempontjából releváns vármegyei övezeteket.

A vármegyei önkormányzatok **vidékfejlesztési feladatkörében** (Tftv. 13. §) többek között

- a vidékfejlesztési koordinációval kapcsolatos feladatok ellátásáról önkormányzati rendeletet alkot,
- dönt a hatáskörébe utalt vidékfejlesztési források felhasználásáról,
- összehangolja a vidékfejlesztési stratégiákat és akciókat a vármegyei, térségi, határ menti és határon átnyúló fejlesztési és területfejlesztési koncepciókkal és programokkal, valamint a megyét érintő területrendezési tervekkel,
- elláthatja a helyi akciócsoportok, a közösségvezérelt helyi fejlesztésben érintett szervezetek munkaszervezeti feladatait, közreműködik azok tevékenységében, összehangolja tevékenységeiket,
- külön megállapodás szerint a vidékfejlesztési akciók végrehajtása során koordinációs, döntéshozatali és monitoring feladatokat lát el,
- ösztönzi a települési önkormányzatok összefogását vidékfejlesztési programok kidolgozására és megvalósítására.

A vármegyei önkormányzat **koordinációs feladatokat lát el,** amellyel összefüggésben rendeletet alkot. Ennek tartalma kiterjed a területfejlesztési dokumentumok végrehajtására, a tervezés és végrehajtás során a partnerségi elv érvényesítésére, az ipari parkok és a szabad vállalkozási zónák tevékenységének és a gazdasági szervezetek fejlesztési elképzeléseinek koordinálására. Ezen felül a vármegyei önkormányzat véleményezi a településfejlesztési dokumentumokat és a településrendezési eszközöket, a vármegyei területfejlesztési és területrendezési tervek érvényesítése érdekében.
A vármegye **járulékos feladatait** további törvények részletezik. A környezet védelmének általános szabályairól szóló 1995. évi LIII. törvény 46. § (2) bekezdése szerint a vármegyei önkormányzat az épített és természeti környezet védelmével kapcsolatos feladatainak ellátása érdekében **környezetvédelmi programot készít**, előzetesen véleményt nyilvánít a települési önkormányzatok környezetvédelmét érintő rendeleteinek tervezetével kapcsolatban, és javaslatot tehet települési önkormányzati környezetvédelmi társulások létrehozására. A vármegyei önkormányzatoknak további jogszabályokon keresztül sporttal, területi nemzetiségi önkormányzatokkal, természetvédelemmel, hulladékgazdálkodással, közszolgáltatásokkal, földművelésüggyel, idegenfogalommal, kutatás-fejlesztéssel, rendőrséggel, vízüggyel kapcsolatos feladatai is vannak. Itt elsősorban véleménynyilvánítás, beszámoló kérése, vagy szakirányú tanulmányok, stratégiák elkészítése a feladat. Létezik a feladatoknak egy olyan csoportja, amelyet a vármegyei önkormányzatok **önként vállalnak**. Ezek általában **területspecifikusak**, az adott térség éppen aktuálisan elvégzendő feladatainak megfelelően változik ennek a köre.

Tervezési előzmények

Az elmúlt időszakban a helyzetértékelés és a területfejlesztési koncepció felülvizsgálata készült el.

- Helyzetértékelés – 2020 decemberében készült el. A társadalmasítása 2021 januárjában megtörtént, a beérkezett vélemények feldolgozása folyamatban van.
- Településfejlesztési koncepció – 2021. január közepén készült el, társadalmasítása folyamatban van.

Társadalmasítási folyamat

A partnerségi terv tartalmát és készítését a területfejlesztési koncepció, a területfejlesztési program és a területrendezési terv tartalmi követelményeiről, valamint illeszkedésük, kidolgozásuk, egyeztetésük, elfogadásuk és közzétételük részletes szabályairól szóló 218/2009. (X. 6) Kormányrendelet határozta meg.

A partnerségi terv **külön dokumentumként** készült el a tervezés kezdetén, amelyet a Komárom-Esztergom Vármegye Közgyűlése a 81/2020. (IX. 24.) számú Közgyűlési határozattal fogadott el, ami tartalmazza a társadalmasításra és legitimációra vonatkozó folyamatok meghatározását, valamint a

- partnerségi folyamat alapelveit,
- a partnerség megyében kialakult és alkalmazandó formáit,
- a részvételi tervezés technikáit,
- a partnerségi folyamat és a tervezés ütemezését,
- a partnerségi folyamat szereplőit.

A partnerségi terv tartalmazza a bevonandó partnerek körét, az egyes tervezési elemekhez és fázisokhoz kapcsolódó bevonás tervezett eszközeit és részvételi formáit, valamint a bevonás céljait. A partnerségi folyamat szereplői a **Terület- és Vidékfejlesztési Kollégium (TEVIK)**, a vármegyei területfejlesztési konzultációs fórum, valamint a térségi műhelyek és tematikus szakmai műhelyek. A TEVIK a fejlesztéspolitikai stratégiai csoport szerepét tölti be, és az egyes tervezési fázisokhoz kötődik. A vármegyei konzultációs fórum Tatabánya és a Vármegyei Közgyűlés együttműködését jelenti, és a fejlesztések összehangolásában van fontos szerepe a vármegyeszékhely vonatkozásában. A **térségi műhelyeknek** kiemelt szerepük van a városok térségszervező képességének erősítésében, a vidéki térségek fenntartható fejlesztésében. Javasolt térségi műhelyek: Gerecse-Pilis-Esztergom, Oroszlány-Tatabánya-Tata-Komárom városhálózati csomópont térsége, valamint Kisalföld-Bakonyalja. A **szakmai műhelyek** aktívan részt vesznek a tervezés folyamatában, szakterületük, illetve térségük vonatkozásában egyeztetik álláspontjaikat, javaslatot tesznek a fejlesztési irányokra, az azok eléréséhez szükséges beavatkozásokra, azok összehangolására. A partnerségi egyeztetés során kiemelt jelentőségű a **társadalmasítás,** amely során bárkinek lehetősége van a kidolgozás alatt lévő fejlesztési dokumentumok megismerésére, a véleménynyilvánításra.

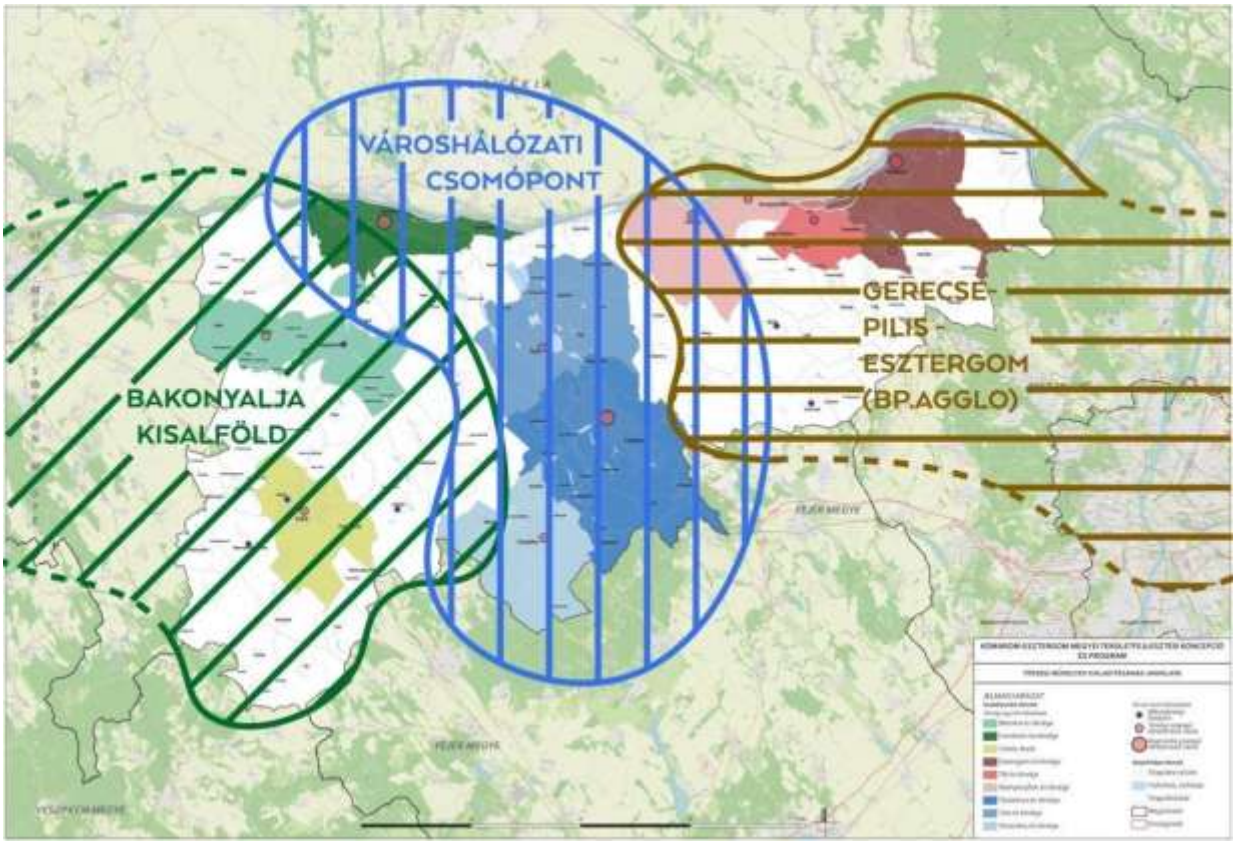

3. A CÉLRENDSZER BEMUTATÁSA

Komárom-Esztergom vármegye jövőképe 2030:

TARTÓSAN AZ ÉLVONALBAN

A területfejlesztési koncepció felülvizsgált és módosított változata a jövőképet kiegészíti az új fejlesztések fő törekvéseinek irányt adó három megcélzott értékkel (kulcsfogalom), melyek az előttünk álló ciklus lehetséges és kívánatos céljait, lényegi folyamatait, indikátorait keretbe foglalják.

EGYENSÚLY – STABILITÁS – MINŐSÉG

EGYENSÚLY: *Kiegyenlített hatások állapota, amelyben ellentétes erők, célok, szándékok egyformán fontosak, hatásosak, békés állapot, amelyben az ellenirányú befolyások, törekvések nem akadályozzák egymás működését.*
STABILITÁS: *Tartós nyugalmi helyzetű rendszer, vagy egyenletes mozgási állapot; egy folyamat, állapot fennmaradása egy minőségi szinten. A stabilitás az összetett rendszereknek az a tulajdonsága, hogy önmaguktól képesek visszatérni korábbi vagy azt közelítő, új egyensúlyi helyzetükhöz, a külső hatások megszűnése, kiküszöbölése után.*
MINŐSÉG: *Értékelő megjelölés, a hibátlanság mértéke, fontos jellemzők együttese, amelyek tükrözik a dolgok, folyamatok, jelenségek lényegét, adott esetben karakterét (máshoz hasonlító és mástól megkülönböztető tulajdonságok összessége).*
A vármegye jövőképe – szembenézve a gyarapodó kihívásokkal – ***a tudás- és információs társadalomba történő felzárkózásra, a fejlődő térszerkezeti erővonalak és térségi együttműködési hálózatok kiépülésére, és a tájrendszer sokrétű alkalmazkodási feltételeinek megteremtésére épül.***

Komárom-Esztergom vármegye fejlesztésének **átfogó céljai**, valamint az azok elérését szolgáló **stratégiai fejlesztési célkitűzések**, a **horizontális célokkal kiegészülve**, szorosan kapcsolódnak az országos fejlesztési dokumentumokban meghatározott jövőképekhez, célokhoz. A **stratégia célok rendszere 3 területi és 4 specifikus** célt tartalmaz, a ciklus prioritásainak megfelelően **a területiségre fókuszáltan**, a specifikus fejlesztési célokkal integráltan. A horizontális célok a célrendszer minden szintjére kifejtik hatásukat, ezzel elősegítve a jövőkép megvalósulását. A célrendszerben foglalt **célok minden esetben integrált jellegűek**, területiségükből, specifikusságukból fakadóan.

A területi célok által lefedett fejlesztési térségek - **Városhálózati csomópont, Komárom tengely és hídfőváros térsége - kapcsolódásainak és sokszektorú gazdaságának erősítése, Esztergom tengely és hídfőváros térsége - többirányú integrációjának és örökséggazdálkodásának erősítése**- a helyzetfeltárásban **feltárt dinamikák és fejlesztési potenciálok alapján** került meghatározásra. A térségek egymáshoz való viszonyát, illetve külső viszonyrendszerét, kapcsolódásait a Városhálózati csomópontok című tervlap ábrázolja.
A **Komáromi tengely térsége a kedvezményezett Kisbéri járást magába foglalja**.

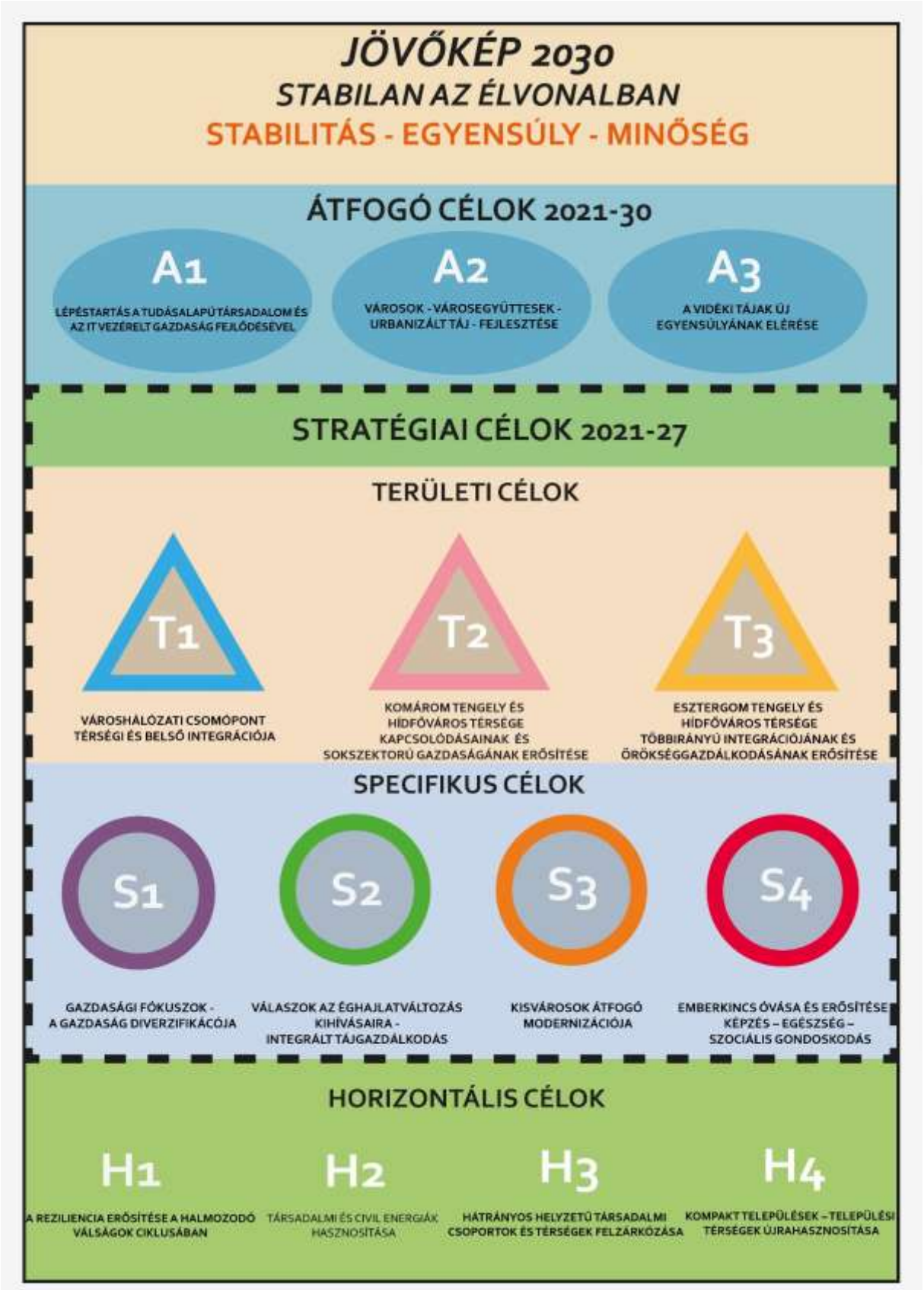
JÖVŐKÉP 2030
STABILAN AZ ÉLVONALBAN
STABILITÁS - EGYENSÚLY - MINŐSÉG
ÁTFOGÓ CÉLOK 2021-30
A1
LÉPÉSTARTÁS A TUDÁSALAPÚ TÁRSADALOM ÉS AZ IT VEZÉRELT GAZDASÁG FEJLŐDÉSÉVEL
A2
VÁROSOK - VÁROSEGYÜTTESEK - URBANIZÁLT TÁJ - FEJLESZTÉSE
A3
A VIDÉKI TÁJAK ÚJ EGYENSÚLYÁNAK ELÉRÉSE
STRATÉGIAI CÉLOK 2021-27
TERÜLETI CÉLOK
T1
VÁROSHÁLÓZATI CSOMÓPONT TÉRSÉGI ÉS BELSŐ INTEGRÁCIÓJA
T2
KOMÁROM TENGELY ÉS HÍDFŐVÁROS TÉRSÉGE KAPCSOLÓDÁSAINAK ÉS SOKSZEKTORÚ GAZDASÁGÁNAK ERŐSÍTÉSE
T3
ESZTERGOM TENGELY ÉS HÍDFŐVÁROS TÉRSÉGE TÖBBIRÁNYÚ INTEGRÁCIÓJÁNAK ÉS ÖRÖKSÉGGAZDÁLKODÁSÁNAK ERŐSÍTÉSE
SPECIFIKUS CÉLOK
S1
GAZDASÁGI FÓKUSZOK - A GAZDASÁG DIVERZIFIKÁCÓJA
S2
VÁLASZOK AZ ÉGHAJLATVÁLTOZÁS KIHÍVÁSAIRA - INTEGRÁLT TÁJGAZDÁLKODÁS
S3
KISVÁROSOK ÁTFOGÓ MODERNIZÁCIÓJA
S4
EMBERKINCS ÓVÁSA ÉS ERŐSÍTÉSE KÉPZÉS – EGÉSZSÉG – SZOCIÁLIS GONDOSKODÁS
HORIZONTÁLIS CÉLOK
H1
A REZILIENCIA ERŐSÍTÉSE A HALMOZODÓ VÁLSÁGOK CIKLUSÁBAN
H2
TÁRSADALMI ÉS CIVIL ENERGIÁK HASZNOSÍTÁSA
H3
HÁTRÁNYOS HELYZETŰ TÁRSADALMI CSOPORTOK ÉS TÉRSÉGEK FELZÁRKÓZÁSA
H4
KOMPAKT TELEPÜLÉSEK – TELEPÜLÉSI TÉRSÉGEK ÚJRAHASZNOSÍTÁSA

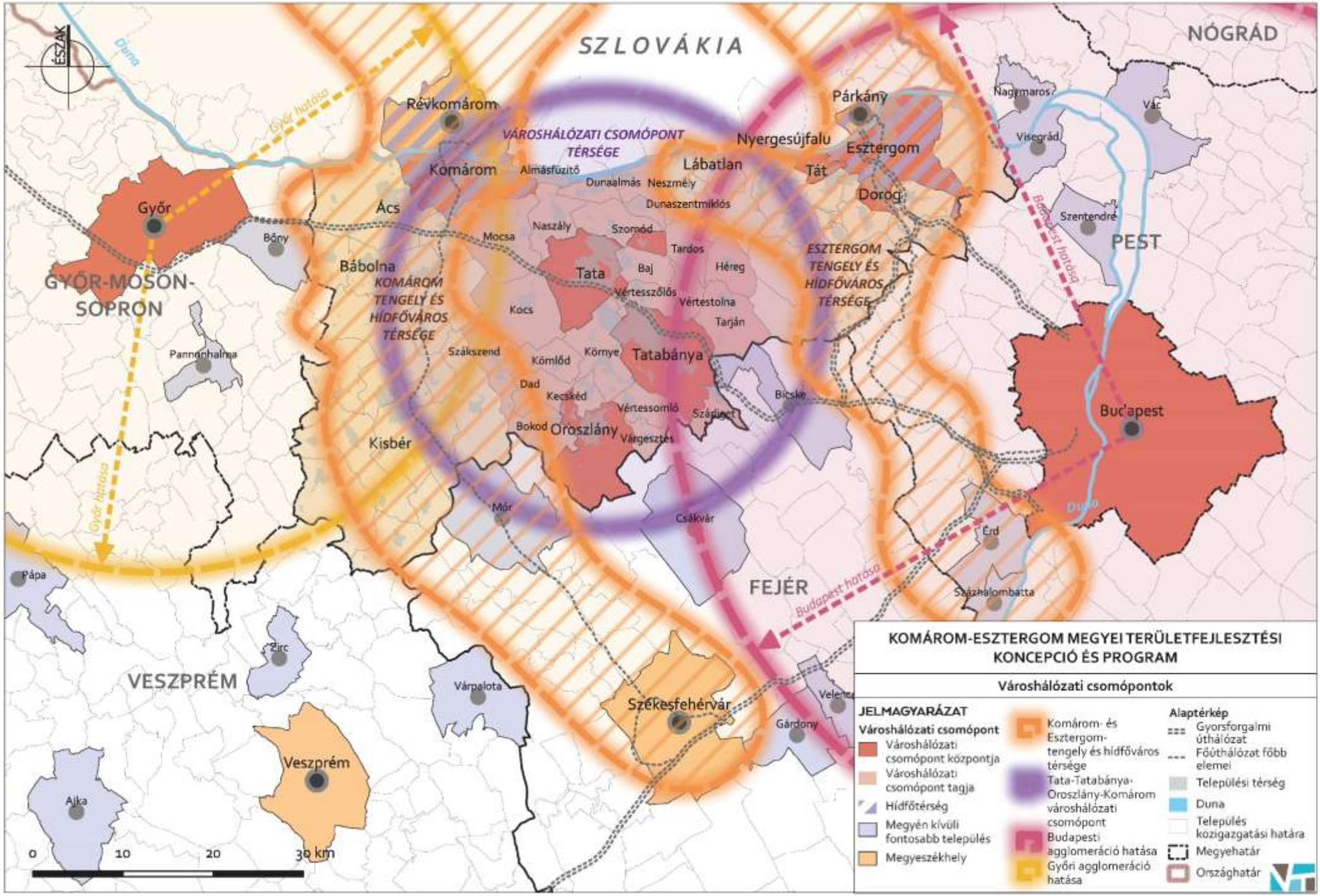
SZLOVÁKIA
NÓGRÁD
PEST
Budapest
FEJÉR
VESZPRÉM
GYŐR-MOSON-SOPRON
ÉSZAK
Duna
Győr hatása
Budapest hatása
VÁROSHÁLÓZATI CSOMÓPONT TÉRSÉGE
KOMÁROM TENGELY ÉS HÍDFŐVÁROS TÉRSÉGE
ESZTERGOM TENGELY ÉS HÍDFŐVÁROS TÉRSÉGE
Révkomárom
Komárom
Almásfüzitő
Dunaalmás
Neszmély
Dunaszentmiklós
Lábatlan
Nyergesújfalu
Párkány
Esztergom
Tát
Dorog
Nagymaros
Visegrád
Vác
Szentendre
Győr
Ács
Bőny
Mocsa
Naszály
Szomód
Tardos
Baj
Héreg
Tata
Vértesszőlős
Vértestolna
Tarján
Kocs
Bábolna
Pannonhalma
Szákszend
Kömlőd
Környe
Tatabánya
Dad
Kecskéd
Vértessomló
Szárliget
Bicske
Bokod
Oroszlány
Várgesztes
Kisbér
Mór
Csákvár
Érd
Százhalombatta
Pápa
Zirc
Várpalota
Székesfehérvár
Gárdony
Veszprém
Ajka
0
10
20
30 km
KOMÁROM-ESZTERGOM MEGYEI TERÜLETFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓ ÉS PROGRAM
Városhálózati csomópontok
JELMAGYARÁZAT
Városhálózati csomópont
Városhálózati csomópont központja
Városhálózati csomópont tagja
Hídfőtérség
Megyén kívüli fontosabb település
Megyeszékhely
Komárom- és Esztergom-tengely és hídfőváros térsége
Tata-Tatabánya-Oroszlány-Komárom városhálózati csomópont
Budapesti agglomeráció hatása
Győri agglomeráció hatása
Alaptérkép
Gyorsforgalmi úthálózat
Főúthálózat főbb elemei
Települési térség
Duna
Település kozigazgatási határa
Megyehatár
Országhatár

A területfejlesztés koncepció felülvizsgálata során elvégzett belső koherencia vizsgálat eredménye, hogy a célok egymást erősítik, integrált jellegükből fakadóan sokrétűen, sok szálon kapcsolódnak és támogatják a jövőkép megvalósulását. Kapcsolódásuk a területfejlesztési koncepció 4. fejezetében tekinthető át. A külső koherencia-vizsgálat keretében elemzésre kerültek az országos koncepciók, stratégiák, programok, melyekkel a kitűzött célrendszer összhangban van (Koncepció felülvizsgálat munkarészben került részletes bemutatásra).

A **szomszédos megyék** (Fejér, Pest, Győr-Moson-Sopron, Veszprém, Nyitra megyék) fejlesztési elképzeléseit a stratégiai program figyelembe vette. A **partnerségi folyamat során azonosított, együttműködést igénylő fő tématerületek** a közlekedés, a turisztika, a vidékfejlesztés, a környezet- és klímavédelem, a kultúra, kutatás-fejlesztés mely a Helyzetelemzés munkarészben, illetve az operatív programban kerül bemutatásra. A felülvizsgált területfejlesztési **koncepció és a stratégiai program is nagy hangsúlyt fektet az együttműködések elmélyítésére, a térségi és integrált szemléletre, a közös gondolkodásra, cselekvésre**.

A stratégiai program szoros együttműködésben készül az operatív programmal, így kapcsolódásuk közvetlenül biztosított. A stratégiai program teljes tervezéssel készül, magába foglalva az ágazati operatív programok, stratégiák célkitűzéseit, prioritási tengelyeit.
Az integrált, átívelő célok, a kijelölt területi prioritások (Versenyképes városegyüttesek, Vidéki tájak gazda(g)sága), valamint a teljes vármegyei relevanciával rendelkező prioritások (Dinamikus vármegyei turisztika, Elérhető vármegye, Emberkincs óvása és erősítése) **biztosítják a város-vidék harmonikus fejlesztését, és potenciáljaik, erősségeik kibontakoztatását.**

A stratégiai program összhangban van a 2020 júniusában jóváhagyott vármegyei területrendezési tervvel és így a 2018-ban jóváhagyott országos területrendezési tervvel is. A műszaki infrastruktúra hálózat a 4.1 intézkedésben jelenik meg, de részletekben visszaköszönnek az egyedileg meghatározott övezetek is: térségi együttműködések övezete, térszervező települések övezete, a komplex turizmusfejlesztés térségi övezetei, a Natúrparki szelíd turizmus övezete, valamint a Majorsági táj övezet.

4. PRIORITÁSOK AZONOSÍTÁSA, BEMUTATÁSA

A helyzetértékelés megállapításai, valamint a területfejlesztési koncepció célrendszere, területfejlesztési fókuszai és irányelvei alapján a következő prioritások kerültek azonosításra:

Területi jellegű prioritások:
1. Versenyképes városegyüttesek
2. Vidéki tájak környezeti gazda(g)sága

Átfogó jellegű prioritások:
3. Dinamikus vármegyei turisztika
4. Elérhető vármegye
5. Emberkincs óvása és erősítése

A területi prioritások érvényesülését a meghatározott területi relevencia biztosítja, a két meghatározó fejlesztési célterület lehatárolását, térképi lehatárolás is segíti. A területi prioritások a koncepcióban meghatározott három stratégiai célterületen (Tata-Tatabánya-Oroszlány-Komárom városhálózati csomópont, Esztergomi és Komáromi tengely és hídfőváros térségek) belül is érvényesülnek, a prioritások intézkedéseivel együtt. Az átfogó jellegű prioritások a teljes megyére kiterjednek.

Az egyes intézkedések célterületeket azonosíthatnak (tematikus célterületi térképekkel), melyek a prioritások intézkedés-tartalmának fókuszát pontosítják, azaz az egyes intézkedésekhez kapcsolódóan irányt mutatnak, melyektől az eltérés lehetősége fennáll.
A térképi lehatárolásokhoz településsoros felsorolás is tartozik amely a dokumentum 1. mellékletében található.
Mind a területi, mind az átfogó prioritások számos integrált szemléletű intézkedést tartalmaznak, így azok kapcsolódási pontjai jóval szélesebb körűnek tekinthetők, így elősegítve a szinergiák kialakulását és a fejlesztések végeredményének nagyobb hatékonyságát.
Az egyes prioritások bemutatása a jogszabályi követelményeknek és a minisztériumi útmutatásnak megfelelően került kidolgozásra, az áttekinthetőség, tanulmányozhatóság érdekében egymástól elkülönülő, táblázatos formába rendezve.
A prioritások tartalmában annak rövid leírása, indoklása olvasható, ahol kitérünk a helyzetértékeléshez, településfejlesztési koncepcióhoz való kapcsolódására, valamint a térségi relevanciájára.
Ezt követi az intézkedések azonosítása és rövid bemutatása, mely részletezi a fejlesztési tématerületeket, és ahol beazonosítható, ott utal a kedvezményezetti körre is. A területi relevanciák vagy célterületek azonosítása szükség szerint felsorolással és/vagy térképi lehatárolással történik.
A táblázatban elsősorban a prioritás szintjén beazonosítható és a prioritás szintjének megfelelő integráltabb típusú indikátorok szerepelnek a teljesség igénye nélkül. A táblázat tartalmazza az EU szakpolitikai célkitűzéseihez való kapcsolódást, melyek emlékeztetőül a következők:

PO1 - Intelligens Európa *– innovatív és intelligens gazdasági átalakulás; (egyedi célkitűzések = K+F és Innováció; fejlett technológiák; kis- és középvállalkozások versenyképessége; digitalizáció, készségfejlesztés az intelligens szakosodáshoz)*
PO2 - Zöldebb, karbonszegény és ellenálló Európa*; (egyedi célkitűzések = energiahatékonyság; megújuló energiaforrások; intelligens energiarendszerek; éghajlatváltozáshoz történő alkalmazkodás; fenntartható vízgazdálkodás; körforgásos gazdaságra való átállás, ;hulladékgazdálkodási közszolgáltatási rendszer minőségi fejlesztése, városi környezet biodiverzitása, zöldinfrastruktúrája; fenntartható multimodális városi mobilitás)*

PO3 - Jobban összekapcsolt Európa *– mobilitás és regionális IKT összekapcsoltság (infokommunikációs technológia); (egyedi célkitűzések = fenntartható, reziliens, intelligens és biztonságos transzeurópai közlekedés: TEN-T + nemzeti, regionális és helyi mobilitás; digitális összekapcsoltság megerősítése)*
PO4 - Szociális Európa *– a szociális jogok európai pillérének végrehajtása; (egyedi célkitűzések = munkaerőpiacok hatékonyságának növelése; minőségi szolgáltatások és hozzáférés egyenlősége az oktatás, képzés terén; marginalizált közösségek társadalmi-gazdasági integrációja lakhatás és szociális szolgáltatások révén; egészségügyi ellátás egyenlő igénybevételi lehetősége infrastruktúra fejlesztés révén)*
PO5 - A polgárokhoz közelebb álló Európa *– a városi, vidéki és part menti térségek fenntartható és integrált fejlesztése helyi kezdeményezések révén (egyedi célkitűzések = integrált társadalmi, gazdasági, kulturális és környezetvédelmi fejlesztések városi területeken; integrált helyi társadalmi, gazdasági és környezetvédelmi fejlődés vidéki területeken, közösségvezérelt helyi fejlesztés – CLLD - révén is).*

A táblázat további részei a kapcsolódó ágazatokat, az indikatív forrás-allokációhoz szükséges forrástípusok és a lebonyolításban résztvevő szervezetek felsorolását tartalmazza. A felsorolások a stratégiai program tervezési szintjén, az országos dokumentumok jelenlegi előkészítettsége és kidolgozottsági szintje, valamint a párhuzamos tervezés miatt tájékoztató jellegűnek tekinthetők. Ezen felül ezek az adatok jóval részletesebben, fejlesztési kezdeményezésekre lebontva jelennek meg a

stratégiai programmal párhuzamosan készülő operatív programban, így itt ezek további részletezése nem szükséges.

A prioritások egymáshoz kapcsolódását szemléletesen a koncepcióban szereplő célrendszerhez való illeszkedésük mutatja be. Az egyes prioritások komplexitásuknak, magas fokú integritásuknak köszönhetően a koncepció célrendszerének elemeihez több szálon kapcsolódnak, melyet az alábbi táblázat is tükröz.

	PRIORITÁSOK				
Területfejlesztési koncepció céljai*	1 Versenyképes városegyüttesek	2 Vidéki tájak környezeti gazda(g)sága	3 Dinamikus vármegyei turisztika	4 Elérhető vármegye	5 Emberkincs óvása és erősítése
A1	X	X	X	X	X
A2	X		X	X	
A3		X	X	X	
T1	X		X	X	
T2	X	X	X	X	
T3	X	X	X	X	
S1	X	X	X	X	X
S2	X	X	X		X
S3	X	X		X	X
S4	X	X	X		X

*A célok pontos megnevezését lásd a 8. oldalon

A prioritások intézkedéseinek rendszere a következő:

PRIORITÁS MEGNEVEZÉSE	INTÉZKEDÉSI JAVASLAT
1. VERSENYKÉPES VÁROSEGYÜTTESEK	1.1 A városi környezet, urbanizált tájak és a lakóterületek vonzerő fejlesztése
	1.2 Barnamezős területek újrahasznosítása
	1.3 Ellátó infrastruktúra fenntartható fejlesztése

	1.4 K+F+I tevékenységek támogatása
	1.5 Gazdasági kiszolgáló háttér fejlesztése
	1.6 Diverzifikált ipar és gazdaságfejlesztés
	1.7 Vármegyei és térségi fejlesztéskoordinációs intézményi kapacitás megerősítése
	1.8 Városfejlesztési stratégiák integrált megvalósítása
2. VIDÉKI TÁJAK KÖRNYEZETI GAZDA(G)SÁGA	**2.1 Települési környezet minőségének fejlesztése**
	2.2 Ellátó infrastruktúra fenntartható fejlesztése
	2.3 Helyi adottságokon nyugvó gazdaságfejlesztés
	2.4 Komplex síkvidéki és dombvidéki tájfejlesztés, tájgazdálkodás
3. DINAMIKUS VÁRMEGYEITURISZTIKA	**3.1 Turisztikai szervezetfejlesztés, együttműködések erősítése**
	3.2 Hálózatos, komplex turisztikai élménykínálat megteremtése
	3.3 Változó rekreációs igényekhez történő innovatív alkalmazkodás
4. ELÉRHETŐ VÁRMEGYE	**4.1 Nagytérségi közlekedési infrastruktúra fejlesztése**
	4.2 Helyi és térségi szintű közlekedési infrastruktúra integrált fejlesztése
	4.3 Integrált közösségi közlekedés fejlesztése
	4.4 Kerékpáros folyosók hálózatosítása
5. EMBERKINCS ÓVÁSA ÉS ERŐSÍTÉSE	**5.1 Sokszínű oktatási és képzési bázisok fejlesztése a tudásalapú társadalom megteremtéséért, a munkaerőpiaci kereslet és kínálat összehangolásáért**
	5.2 Egészségügyi, szociális és közösségi ellátórendszer erősítése
	5.3 Mentális és fizikai egészségmegőrzés/fejlesztés
	5.4 Közösségépítés, identitáserősítés
	5.5 Képességfejlesztő támogató-hálózat felépítése
	5.6 Gyermekvállalás, gyermekes családok letelepedésének támogatása

A 218/2009.(X.06.) Korm. rendelet 3. sz. mellékletének 2.1. c. pontja alapján az egyes prioritásokhoz tartozó intézkedések, fejlesztési kezdeményezések konkrét számszerűsített mutatói (célértékek) a területfejlesztési operatív programban kerültek bemutatásra. Az Operatív programban megjelölésre kerültek továbbá valamennyi intézkedésnél, fejlesztési kezdeményezésnél a megvalósítás és a közreműködők lehetséges szereplői, valamint az egyes intézkedések végrehajtásának felelősei is (vármegye, mint a tervezésért felelős szervezet / a vármegye felelősségén kívül eső, külső szereplő). A területi szereplőbe beleértendő a tulajdonában álló gazdasági társaság is.

1. PRIORITÁS: VERSENYKÉPES VÁROSEGYÜTTESEK	
Tartalma	A koncepcióban meghatározott **A2**-es átfogó cél a vármegye lakosai létfeltételeinek és a gazdaság versenyképességének folyamatos továbbfejlesztését tűzte ki célul. A helyzetelemzés és a koncepció szerint az **urbanizált táj a városok** (és a velük szoros szimbiózisban élő települések) **és táji környezetük harmonikus szolgáltatásain alapul, mind az emberkincs jól-léte, képességei, mind pedig a gazdasági teljesítmények hatékonysága, innovativitása** tekintetében**.** Az intézkedés a fentieknek megfelelően **a városi miliő** 21. századi elvárásainak, követelményeinek teljesítésére és a már meglévő elemeinek folyamatos fejlesztésére fókuszál. A prioritás intézkedésein keresztül is kívánja erősíteni a kézenfekvő **„közeli együttélés”** kiaknázását, ésszerű szabályozott felépítését, az inspiráló és gyümölcsöző folyamatok ösztönzését, szemben az „egyedülálló” települések forráshiányával, egyéni törekvéseivel vagy versengő szemléletével. A koncepció és helyzetértékelés indikációja, valamint a vármegye városainak léptéke alapján tehát a versenyképes, megújuló és a 21. századra fókuszáló Tatabánya és Esztergom központú **városegyütteseké a jövő**, melybe integrálódnak vagy szervesen kapcsolódnak a középvárosok (Oroszlány, Tata, Komárom) és kisvárosok (Lábatlan, Nyergesújfalu, Tát, Dorog, Ács, Bábolna, Kisbér). Itt él a vármegye népességének mintegy 80%-a, a szűk városi vonzáskörzeteket is figyelembe véve. A vármegye városállománya - Tatabánya nagyvárost leszámítva - kis- és középvárosokból áll, melyek önmagukban nem rendelkeznek megfelelő perspektívával sem a hazai, sem pedig a közép európai városhálózatban. Ezért a jó adottságok felértékelése, a hiányok kiegészítése, megszüntetése, a kedvezőbb arányú és méretgazdaságos szolgáltatások biztosítása érdekében a városoknak (és vonzáskörzeteiknek) közösen, együtt kell fellépni. A kis területű, sűrű városhálózatú vármegye tálcán kínálja városai számára azt a sajátos, élet- és versenyképes utat, amely **szerves fejlesztési-üzleti (kis)régióként** definiálható, a valós fellépés lehetőségeként. A közeli városoknak a hatékonyabb **együttműködéseik felépítésén** keresztül, magasabb környezeti – városi szolgáltatási szintek minőségi fejlesztésével-szervezésével javasolt biztonságos, **kényelmes, sokszínű és inspiráló városegyüttesek**et alkotniuk, amelyek még versenyképesebb élettérré, tőkevonzó gazdasági környezetté képesek fejlődni. **Területi relevancia**: Ács, Almásfüzitő, Ászár, Bábolna, Baj, Bokod, Csém, Dorog, Esztergom, Ete, Kecskéd, Kesztölc, Kisbér, Kisigmánd, Komárom, Környe, Leányvár, Lábatlan, Nagyigmánd, Naszály, Nyergesújfalu, Oroszlány, Szomód, Tát, Tata, Tatabánya, Tokod, Tokodaltáró, Vértesketheły, Vértesszőlős

1. PRIORITÁS: VERSENYKÉPES VÁROSEGYÜTTESEK

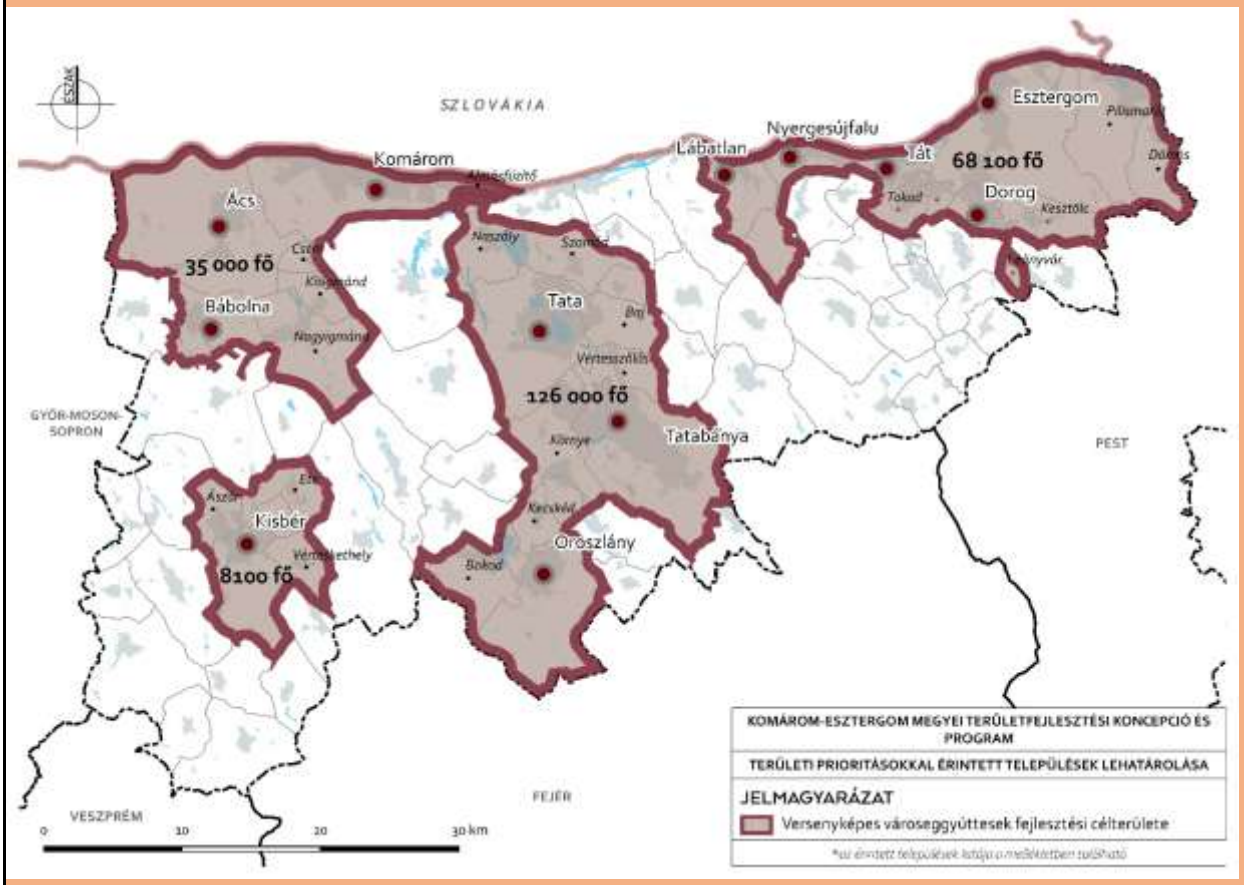

1.ábra: Területi prioritásokkal érintett települések lehatárolása, versenyképes városegyüttesek fejlesztési célterülete (forrás: saját szerkesztés)

Kapcsolódás a koncepció célrendszeréhez	A prioritás hozzájárul a koncepcióban szereplő átfogó célok (A1 - lépéstartás a tudásalapú társadalom és az IT vezérelt gazdaság fejlődésével, A2 - Városok - városegyüttesek - urbanizált táj-fejlesztése), valamint a területi célok (T1 - Városhálózati csomópont térségi és belső integrációja, T2 - Komárom tengely és hídfőváros térsége - kapcsolódásainak és sokszektorú gazdaságának erősítése, T3 - Esztergom tengely és hídfőváros térsége - többirányú integrációjának és örökséggazdálkodásának erősítése) megvalósulásához, és elősegíti a specifikus célok (S1 - Gazdasági fókuszok, a gazdaság diverzifikációja, S2 - Válaszok az éghajlatváltozás kihívásaira - integrált tájgazdálkodás, S3 - Kisvárosok átfogó modernizációja, S4 - Emberkincs óvása és erősítése - képzés -egészség - szociális gondoskodás) elérését is.
Kapcsolódás az EU 2021-27 célkitűzéseihez	PO1 - Intelligens Európa PO2 - Zöldebb, karbonszegény és ellenálló Európa PO3 - Jobban összekapcsolódó Európa PO4 - Szociális Európa PO5 - A polgáraihoz közelebb álló Európa

1. PRIORITÁS: VERSENYKÉPES VÁROSEGYÜTTESEK	
INTÉZKEDÉSEK	
1.1 A városi környezet, urbanizált tájak és a lakóterületek vonzerő fejlesztése	A vármegye sűrű városhálózata, **a városok és gazdaságuk, valamint mindennapi életük hálózatos működése jó adottság,** azonban ennek intézményesülése elmarad a valós igényektől és hatékonysági kényszerektől. Ebben halaszthatatlan továbblépni, ami a helyzetértékelés szerint is a jelen fejlesztési ciklus nagy kihívása. A városegyüttesek formális-ésszerű kapcsolatainak kibontakoztatása nélkül fennáll a forráspazarló verseny és a városok egyenkénti lecsúszásának a veszélye, ezt kiküszöbölendő **prioritás a versenyképes városegyüttesek felépítése**, mely tudott, hogy több évtizedes felelős együttműködést, türelmet igénylő folyamat. A koncepció megfogalmazta távlati célként a Budapest és Győr között kialakítandó minimum **százötven ezres lakónépességű városhálózati csomópont** létrehozását, mely egy régiós jelentőségű észak-déli városi-gazdasági folyosót is rászervez a Bécs-Budapest-Belgrád tengelyre. A javaslat **Tatabánya központtal Oroszlány, Tata, Komárom és Révkomárom** városokat a szűk vonzáskörzetükkel együtt kezeli, mint **egy térségi várost vagy kisebb üzleti régiót**, melynek szervező tengelye az Által-ér-völgy és fő üzenete: fenntartható-együttműködő ökologikus várostérség. **Esztergom megyei jogú város** térségében **Tát, Dorog, Lábatlan, Nyergesújfalu** a “hat szomszédváros” **Párkány**t is beleértve, még külön-külön pályán futják köreiket, miközben egy összefüggő-összenőtt településszövetben zajlik az élet, működik a gazdaság, a keleti részeken szervesen kapcsolódva Budapest agglomerációjához is. Komárom–Révkomárom várospár kiteljesedő kapu szerepével, a komáromi tengely mentén **Kisbér város is bekapcsolódik a versenyképes városegyüttesekbe, és együttműködéseket alakít ki Mór-Székesfehérvár, Pannonhalma, Győr irányába**. A kisváros pozíciója az infrastrukturális fejlesztések révén megerősödik. Komárom hídfővárosként nem csak Szlovákia felé tölt be kapuszerepet, hanem a Duna-mente és Bakonyalja térségek, Fejér vármegye irányába is. Az azonosított várostérségek munkaerőpiaca és gazdasága már sok szálon összeforrt, a kereskedelmi és a szolgáltatási (turisztikai) vertikumokat is magába foglalva. A prioritás intézkedésének egyik kiemelt célja, hogy **a városok a kínálataik fejlesztése során feltétlenül kooperáljanak, munkamegosztásra törekedjenek** a magasabb szintű kínálatok és keresletek kielégítése érdekében. Ehhez valódi szemléletváltás szükséges: a közös fellépés előtérbe helyezése. A fejlesztési trendek alakítása során a társadalmak működési változásaira is rugalmasan szükséges reagálni, figyelemmel a csökkenő lélekszámokra, kis távolságokra, az e-kereskedelem és az e-szolgáltatások térnyerésére, a pontszerű beavatkozások sikertelenségére.

1. PRIORITÁS: VERSENYKÉPES VÁROSEGYÜTTESEK	
1.1 **A városi környezet, urbanizált tájak és a lakóterületek vonzerő fejlesztése**	**Településközi**, **vármegyeikoordináció** nem csak a kiemelt- vagy nagyprojektek esetén válhat szükségessé, hanem egyéb tág hatású tervezett beavatkozások esetén is, ahol a településeken belüli integráció és összehangolás már nem elégséges. A vármegye - nagytérségi és gazdasági adottságain túl - városainak vonzerejét a kiváló fekvésük, a táji – épített környezetük, a klímájuk, az elérhetőségük és a felszereltségük-szolgáltatásaik is meghatározzák, melyet az ingatlanpiac is visszaigazol, nagyon/**kiemelkedően vonzó lakóhelyként** tartja számon. A települési szolgáltatások új korszakba lépése (zöld, okos, 15 perces, klímabarát, lassú, kerékpáros-gyalogos város, intermodális, kult, stb.) azonban szükségszerű (elvárt, olcsó és stabil alapszolgáltatások - alapstruktúrák, klímavédelmi szempontok), mely egyúttal azt is lehetővé teszi, hogy a jövőben rendelkezésre álló források rugalmasan új irányok felé terelhetőkké váljanak (például magas szintű közösségi szolgáltatások). Ennek legszélesebb alapja a klímastabil, energiatakarékos, egészséges, **kényelmes lakókörnyezet**. A **lakótelepi épületek** hőszigetelése - energiatakarékos üzemeltetése, tetőtérbeépítések – liftek – teraszok – parkolófelületek kialakítása, a szabad terek – **zöldfelületek** – sétányok megújítása mind ide tartoznak. Lényeges feladat az extenzív kertvárosok közterületeinek arányos fejlesztése, zöldfelületi intenzitásuk növelése. Fontos **a városi közterületek,** főterek, korzók, középületek megújítása, a valós és a virtuális **közösségszervező helyek és terek** létrehozása. Ebbe a fentieken túl beletartoznak a különféle szintű, a városoktól elvárt lakossági és üzleti szolgáltatások **stabil és mindig korszerű** rendelkezésre állása. A **térségi városok** versenyképességének fontos feltétele a szociális problémákat halmozó városnegyedekben, településrészeken élő csoportok további leszakadásának megállítása. Kiemelt figyelmet kell fordítani rehabilitációs tevékenységek valós, hatékony folyamatainak végig vitelére, az **érintett rétegek, kisebbségek stabilizálására,** a folyamatokba való bevonásukra. A társadalmi és térbeli szegregációk megbontása, a létfeltételek javítása, a mobilitás elősegítése, **a munka és az integráció felé vezető út** kezdetét jelenti. Az intézkedés lehetőséget nyújt **bérlakás építési programok, szociális városrehabilitáció** végrehajtására (,A megfelelő infrastruktúra hiánya miatt a hátrányos helyzetű lakossági csoportok által alkotott telepszerű képződmények felszámolása, valamint a dűlőkbe, zárt kertekbe irányuló kiköltözések megakadályozása, a már ott élő lakosok visszaterelése a városokba.” szociális integráció elősegítésére, az energiaszegénység elkerülésére. A **városi zöldinfrastruktúra** (terek, parkok, fasorok, sétányok, tanösvények, tankertek, várost szegélyező erdők, mezsgyék, ligetek, tájkertek, esőkertek, vizes élőhelyek, parkerdők, közjóléti erdők stb.) fejlesztését integráltan, széles ökoszisztéma szolgáltatások és kapcsolódások biztosításával szükséges végrehajtani. **Kiemelt**

1. PRIORITÁS: VERSENYKÉPES VÁROSEGYÜTTESEK	
1.1 A városi környezet, urbanizált tájak és a lakóterületek vonzerő fejlesztése	**településközi koordinációval** fejlesztendők a vármegyei kék- és zöldinfrastruktúra gerincét adó, de kulturális, településökológiai és rekreációs tengelyként is meghatározott Duna-mente és Által-ér völgy (**6. ábra**, Klímastabil erdőtömbök célterülete, **7. ábra**, Kék- és zöldinfrastruktúra gerinchálózata, komplex vízgazdálkodás célterülete). Passzív zajcsökkentési lehetőségek alkalmazása is javasolt az egészségesebb lakókörnyezet kialakítása érdekében. A koncepciónak megfelelően az itteni térségi léptékű projektek a vízgazdálkodás, a kerékpáros folyosók, a parkerdők, a túraútvonalak, klímastabil tájhasználatok, sportparkok, ökológiai folyosók, horgásztavak stb. köré szerveződnek, melyek **zöld/kék táji, környezeti elemei, a testi-lelki egyensúly külső feltételeként, hálózatosan** fejlesztendők. A **rekreációs sportlétesítmények és szolgáltatások** fejlesztése terén a sokszínűség érdekében a különlegesebb, „infraigényesebb" sportok számára **térségi szintű létesítményeket** célszerű létrehozni. Az identitást erősítő/építő rendezett városi – táji – építészeti környezet az itt élőkön túl a turisztikai dimenziókban jelentős vonzerőként működik, támogatva a gazdaság több lábra állását. A települési, táji környezet minőségének megőrzése, értékeinek védelme a hegységperemeken, dombvidéki tájakon a városegyüttesek térségében mindinkább kiemelt feladat, területhasználati kitettségükből fakadóan. A települési térségekre néző domboldalak mozaikos tájhasználatának fenntartása településüzemeltetési szempontból is meghatározó. (**5. ábra**, Mozaikos, dombvidéki tájgazdálkodás célterülete) Fontos hangsúlyozni, hogy a városok **táji környezetének minősége a kulturális szolgáltatásaikkal** együtt, az újabb kutatások által is bizonyítottan, egyre fontosabb telepítési tényezővé váltak. Ennek kiaknázására az intézkedés a **kulturális terek tudatos fejlesztését** is magába foglalja. A szinergiák és erőforrások, inspirációk kiaknázására javasolt a **közösségi terek, kulturális és közigazgatási intézmények összekapcsolt fejlesztése**. A városegyüttesek helyi gazdaságának jelenlegi felívelő ciklusában **vonzó munkahelykínálat** áll rendelkezésre. A felkészültség és képzettség tekintetében behatárolt munkaerő-kereslet azonban nem tekinthető állandónak, a kiszolgáltatottság a városok együttes fellépésével, a betelepített cégek beszövésével és a technológiai, munkaerőpiaci trendek követésével enyhíthető. A versenyképes városegyüttesek integrált fejlesztése során szempontként kell megjelenjen a munkaerő helyben tartása, felkészültségének, alkalmazkodó képességének növelése, a szükséges munkaerő áramlás kezelése/elősegítése.

1. PRIORITÁS: VERSENYKÉPES VÁROSEGYÜTTESEK	
1.2 **Barnamezős területek újrahasznosítása**	A vármegyében a városegyüttesek területéhez kapcsolódóan jelentős a barnamezős területek kiterjedése, ezért (újra)hasznosításuk, településszerkezetbe, tájba illesztésük kiemelt középtávú feladat. Fontos feladat a vármegye barnamezős területeinek felmérése, kataszterezése, lehetséges fejlesztési irányaik meghatározása (térségi és települési stratégia alapján), a szükséges beavatkozások azonosítása, végrehajtása, és az új rendeltetésnek megfelelően a területek előkészítése. A fennálló környezetszennyezés megszüntetése és a területek hasznosíthatósága érdekében (a gondos felmérést és tervezést követően) meg kell történnie az előírt kármentesítésének. Az intézkedés magába foglalja ezen területek **stratégiai fejlesztési** terveinek kidolgozását (több barnamezős területtel rendelkező városegyüttesek, települések esetén), célzott **tanulmánytervek készítését** (pl. telepítési tanulmányterv), a **településrendezési eszközök** szükség szerinti módosítását. Az intézkedés részét képezheti továbbá a barnamezős területek újrahasznosításához kapcsolódó infrastrukturális beavatkozások, mint például a feltáró-úthálózat kiépítése, vagy a meglévő újragondolása, a közmű beavatkozások, a meglévő növényállomány és értékes épületek védelme, zöld- és kékinfrastruktúra fejlesztése. Városszövetbe történő integrálás során zöldfelületek, közhasználatú terek kialakítása is szükséges különös tekintettel, a lakóterületekkel érintkező, vagy a Duna-mentén a központi és parti helyzetben lévő barnamezős területek esetén, de újrahasznosítási irány lehet megújuló energiatermelő építmények elhelyezése is. Az integrált tervezés során a közösségi tervezés technikáinak alkalmazása javasolt, a kötelező társadalmasítás mellett. A településfejlesztési koncepciók célrendszerének elérése érdekében működő bányák esetén az intézkedés lehetővé teszi a folyamatos rekultiváció támogatását. **Barnamezős fejlesztések célterületei: (2. ábra)** **Érintett települések felsorolása:** Almásfüzitő, Annavölgy, Ács, Bábolna, Baj, Bajót, Bokod, Csém, Csolnok, Dorog, Dunaalmás, Dunaszentmiklós, Esztergom, Kerékteleki, Kesztölc, Kisbér, Komárom, Környe, Lábatlan, Mocsa, Neszmély, Nyergesújfalu, Oroszlány, Sárisáp, Súr, Süttő, Tata, Tatabánya, Tárkány, Tokod, Tokodaltáró, Vértessomló, Ászár (egykori keményítőgyár területe és épületegyüttese)

1. PRIORITÁS: VERSENYKÉPES VÁROSEGYÜTTESEK

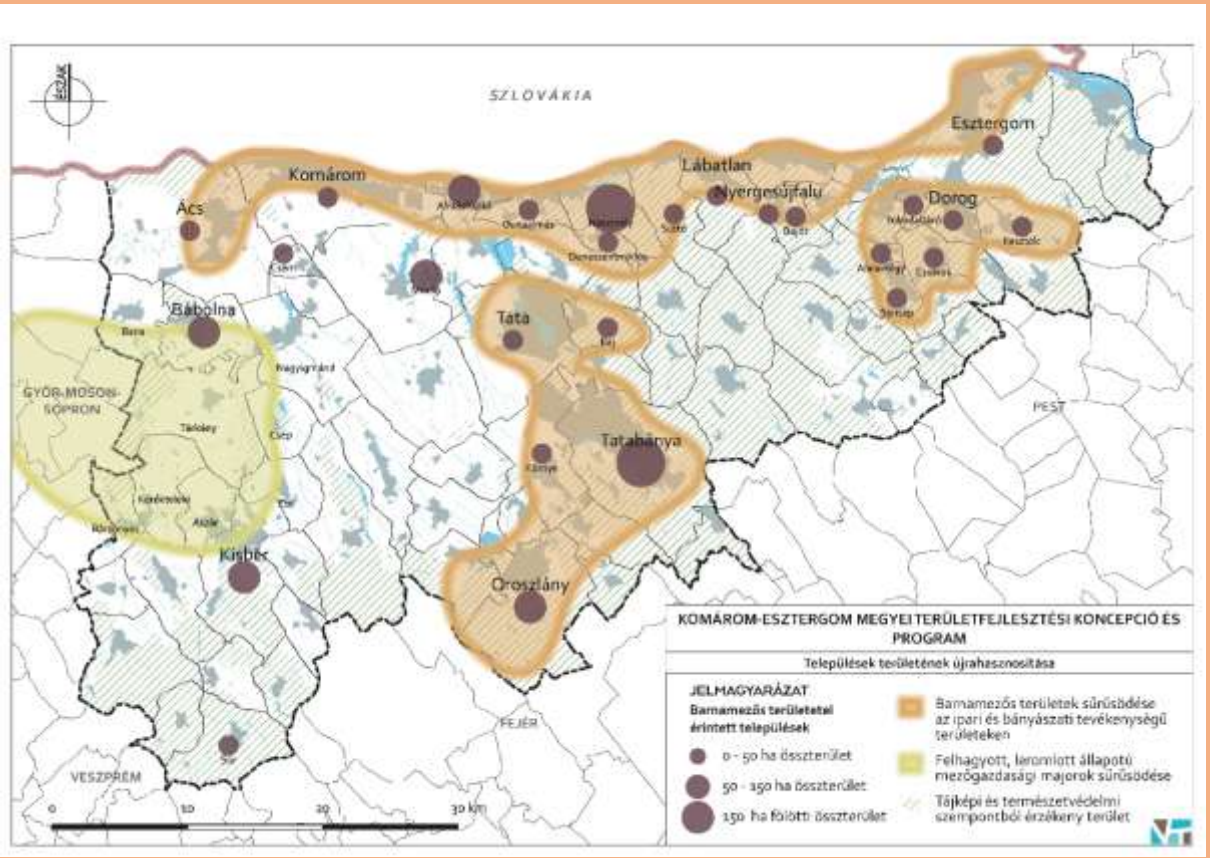

2.ábra: Települések területének újrahasznosítása tematikus célterület (forrás: saját szerkesztés)

1.3 Ellátó infrastruktúra fenntartható fejlesztése	A közműhálózat kiépítettsége a vármegye nagyvárosaiban az országos átlag körüli, vagy meg is haladja azt. Az intézkedés céljai közé tartozik a külterületi részek rendszerbe kapcsolása, valamint a hálózat további fejlesztése. A vármegye vízellátása döntően karsztvízre alapozott, melyre rásegítenek még parti szűrésű kutak a Duna mentén. Néhány településen üzemelnek rétegvízre, vagy karsztvízre települt egyedi kutak. A víz minősége jó, ám a **régi csőrendszer felújítása szükséges**, hogy az otthonokba érkező ivóvíz is kiváló minőségű lehessen. A növekvő vízigények miatt kapacitásbővítések is szükségesek. A rendszer fenntarthatósága érdekében különös figyelmet szükséges fordítani a vízvesztésre is, hiszen a régi vezetékek helyenként szivárognak, **látens vízpazarlást** idézve elő. A rendszer fejlesztése során fontos szempont az oltóvíz biztosítása is. A csapadékvizek elszivárogtatását és gyűjtését minden településen magasabb szinten szükséges megoldani: **integrált települési csapadékvíz-gazdálkodást** kell folytatni a természetes vízmegtartó megoldások előnyben részesítésével. A dunántúli-középhegységi **karsztvízszint-emelkedéséből** adódó természetvédelmi, környezetvédelmi (vízvédelmi), vízrendezési, vízkárelhárítási és vízkészlet-gazdálkodási feladatokat a városi környezet, urbanizált tájak és a lakóterületek vonzerő fejlesztése intézkedés tartalommal és a koncepcióban meghatározott

1. PRIORITÁS: VERSENYKÉPES VÁROSEGYÜTTESEK	
1.3 Ellátó infrastruktúra fenntartható fejlesztése	területfejlesztési célokkal összhangban szükséges megoldani. Az ivóvízellátás mellett a szennyvizek gyűjtését és kezelését is szükséges fejleszteni. Az **elavult rendszerek korszerűsítésének, a vezetékek cseréjére,** a szennyvíztisztítók modernizálására, a megfelelő hatásfok elérésére és fenntartására is ki kell terjedni, az **új tisztítók** kiépítésekor a rendelkezésre álló legkorszerűbb technika alkalmazása ajánlott. Cél a **fenntartható vízgazdálkodásra való átállás**, mely a vízgazdálkodási rendszerek bővítését, a korszerű követelményeknek megfelelő kiépítését (rendszerek rekonstrukciója), valamint az ipari vízigény kiszolgálását, és a lakosság biztonságos kommunális ellátását is magában foglalja. A **Duna mentén** ki kell emelni az **árvizek elleni védelmet**, amely a települések, gazdasági területek és fő közlekedési infrastruktúra hálózatok (pl. főúthálózat Esztergom térségében, esztergomi repülőtér, ipari parkok stb.) biztonságos és folyamatos használatát teszik lehetővé. A következő időszakban ehhez meg kell épülnie Nyergesújfalu és Esztergom térségében a megfelelő védműnek, ugyanakkor fontos az önkormányzatok tulajdonában lévő védművek folyamatos karbantartása is. A beruházásokhoz további konkrét nagytérségi projektek is kapcsolódnak, pl. az EuroVelo 6 kerékpárút megépítése. Az **energia-hálózat** kiépítettsége szintén jónak mondható, de külterületeken szükség lehet még - elsősorban az ipari parkokhoz köthetően - a rendszer bővítésére. Az egyre jelentősebb energia-felhasználás mellett, a távhő-hálózatra kapcsolt lakások (centralizált közösségi fűtési rendszerekkel) aránya is folyamatosan növekszik. A megfelelő ellátás biztosításához a már meglévő rendszerek **kapacitásának növelése, a terhelhetőség ellenőrzése, hatékonyság növelése, energia-igénybevétel csökkentése, fényszennyezés csökkentése (okosmérők alkalmazása)** szükséges. A fenntartható energiagazdálkodás érdekében szükséges a jó hatásfokú, kapcsolt hő- és villamos energiatermelés további fejlesztése, lehetőség szerint megújuló energiahordozók hasznosításával. A városok energiafogyasztása részben az ipari tevékenységek miatt kiugró. A 2030-as évek elejére az **energiatermelés 1/5-ét megújuló forrásból** kívánja előállítani a vármegye, melyhez további megújuló energiatermelő rendszerek telepítése (pl. közösségi, vagy egyéni módon), valamint a háztartások energiafelhasználásának csökkentése szükséges. Napelemparkok telepítése során elsősorban már bolygatott területeket (pl. barnamezős területeket) célszerű igénybe venni. A szilárd biomassza égetésén alapuló fűtési módok a magas szálló por koncentrációjú területeken kerülendők. Az intézmények, háztartások külső energiaigényének mérséklésére belső energiatermelő-, illetve energiamegtartó rendszerek kialakítása is megoldást kínálhat (pl. napkollektor, napelem létesítése, hőszigetelés, nyílászáró korszerűsítés, a belső téri zaj- és

1. PRIORITÁS: VERSENYKÉPES VÁROSEGYÜTTESEK	
1.3 Ellátó infrastruktúra fenntartható fejlesztése	rezgésterhelésekre is tekintettel). Javasolt teret adni az helyi adottságokra alapozott decentralizált energiatermelési modellnek, mely többféle technológia és funkció integrációját jelenti. Ezzel a haszon helyben tartható, továbbá az energetikai célok (pl. hálózati veszteségek csökkentése, energiabiztonság) és vidékfejlesztési szempontok összekapcsolhatók. A **közvilágítás** korszerűsítésével további megtakarítások érhetők el, illetve a fényszennyezés is csökkenthető. Az ellátó infrastruktúra kiemelt területe és más gazdasági ágak számára **kiemelt alapanyagforrása a hulladékgazdálkodás**, a prioritás ennek megfelelően önálló intézkedést tartalmaz a hulladékgazdálkodás fejlesztésére, a hulladék nyersanyagként történő felhasználására (anyag- és energiakibocsátás csökkentése, környezettudatos terméktervezés, anyagtakarékosság, tartósság, szabványosság), komposztálásra. A modern társadalom számára egyre fontosabbá válik a **stabil digitális környezet** (szélessávú adatátviteli hálózatok, digitális kiszolgáló infrastruktúra, optikai hálózat fejlesztése), mely fő eleme a megfelelő internet-hozzáférés lehetőségének megteremtése. A vizsgálatok során kiderült, hogy a városi belterületek közelében megfelelő az internet-szolgáltatás, ám a központtól távolodva a stabilitás és a hozzáférhetőség is csökken. A versenyképesség megőrzése érdekében szükséges a hálózatok stabilitásának és szélességének növelése, valamint az elérhetőségi kör bővítése. A digitális környezet fejlesztése szükségszerűen ki kell, hogy terjedjen a városi terekben a településirányítási és térségi **intelligens adathálózati rendszerek kiépítésére**, azok hardveres és szoftveres fejlesztésére is a 21. századi minőségben. Az intézkedés kiemelt célja a koncepcióval összhangban, a már meglévő közműhálózat legteljesebb kihasználása **kompakt települési** területeken. Ennek érdekében **felelős területgazdálkodás szükséges**, valamint a **meglévő ellátó hálózatok minőségének fejlesztése,** folyamatos monitorozása.
1.4 K+F+I tevékenységek támogatása	A **kutatás-fejlesztési tevékenységek, innovációk ösztönzésére** külön intézkedés került meghatározásra, hogy a jelenlegi alacsonyabb szintű K+F+I a megyében lényegesen nagyobb teret nyerjen, és ez által járuljon hozzá a vármegye prosperáló gazdaságához, stabilitásának erősítéséhez. A KFI ökoszisztéma középpontjába a tudásközpont felsőoktatási intézmények kerülnek, mint tudástermelő intézmények (tudásközpontok), a vármegyében ennek egyik pillére lehet a műszaki felsőoktatás bővítése és az Edutus Egyetem Tatabányai Campusának fejlesztése. Továbbá együttműködés a szomszédos vármegyék egyetemeivel. (Észak-Komárom, Győr, Székesfehérvár). A vármegyei iparszerkezethez kapcsolódó és helyi adottságokra támaszkodó **kutatás-fejlesztési tevékenységek, KFI infrastruktúrák** (laboratóriumok, kutatóhelyek, innovációs központok) **fejlesztése**

1. PRIORITÁS: VERSENYKÉPES VÁROSEGYÜTTESEK	
1.4 K+F+I tevékenységek támogatása	mellett a környezetvédelmi, agrár, bio- és nanotechnológiai, valamint egészségügyi innovációk kiemelt támogatása javasolt, a szociális és társadalmi innovációk ösztönzését is magába foglalva. Fontos az interdiszciplináris KFI hálózatok (párhuzamosságokat kerülő, de hidakat képező) megerősítése, a tudásáramlás erősítése, a kutatási tevékenységek széles körű bemutatása, a tudománynépszerűsítés, a tehetséggondozás, a felsőoktatással való együttműködés.
1.5 Gazdasági kiszolgáló háttér fejlesztése	A gazdaság-ösztönzés területén a **háttér-infrastruktúra fejlesztésével** egyrészt a meglévő gazdasági tevékenységek megerősítése, alkalmazkodó képességének növelése, másrészt új gazdasági tevékenységek megtelepedésének elősegítése a cél. A kedvező infrastrukturális környezet megteremtésével növekszik a gazdasági szervezetek beágyazottsága (pl. járműipar, energiatárolás, élelmiszeripar), valamint a térség gazdasági hatékonysága. Ezen belül a megyében különös figyelmet igényel a Tatabánya-Esztergom Járműipari Központ komplex fejlesztése, egy járműipari innovációs központ létrehozása. Az intézkedés további fontos célja, hogy a meglévő, jobb adottságú gazdasági területek felé irányítsa a betelepülő cégeket. Az üzleti – gazdasági régió létrehozását és a klaszteresedést a vármegye együttműködést generáló tevékenységével is támogatni kell. Elsősorban a meglévő ipari parkok, működő iparterületek szolgáltatásai, felszereltsége, modern szolgáltató- és zöld-infrastruktúrája, arányos bővíthetősége vonzó telepítési tényező. Új ipari park, iparterület kialakítása és a további decentralizáció nem előnyös. Javasolt elősegíteni a kezdő vállalkozások, kisebb léptékű kereskedelmi és szolgáltató tevékenységek megtelepedését infrastrukturális beavatkozásokkal (pl. inkubátorházak, szolgáltatóházak, piacok kialakításával, többlet energiaigények kielégítése, optikai hálózat kiépítése stb.). ***Ipari parkkal érintett települések:*** *Bábolna, Dorog, Esztergom, Komárom, Nagyigmánd, Kisbér, Nyergesújfalu, Oroszlány, Tatabánya-Környe, Tata.*
1.6 Diverzifikált ipar és gazdaságfejlesztés	Az intézkedés célja, hogy a **meglévő ipari kapacitások stabilizálódjanak, bővüljenek, hálózatosodjanak** és **a vármegye gazdasági szerkezete diverzifikálódjon**. Kiemelten fontos, hogy a meglévő húzó ipari szektorok (járműipar, vegyipar, gyógyszergyártás, gépipar, elektronika, akkumulátorgyártás és kapcsolódó ágazatok, építőanyagipar) mellett olyan **új, magas hozzáadott értékű, helyi adottságokon is alapuló termelő és feldolgozó iparfejlesztések** valósuljanak meg, amelyek a vármegye és a vállalkozások több lábon állását elősegítik, a gazdaság diverzifikációját erősítik és körforgásos jellegét erősítik. Kiemelt új gazdasági területek például: zöldgazdaság, agráripar, élelmiszeripar, helyspecifikus iparok (faipar, ásványipar, csomagolóipar stb.),

1. PRIORITÁS: VERSENYKÉPES VÁROSEGYÜTTESEK	
1.6 Diverzifikált ipar és gazdaságfejlesztés	egészségipar, kreatív ipar, jövőiparok (mint például az infokommunikáció, a bio- és nanotechnológia, a robotika, az automatizálás). Az intézkedés keretén belül az időszerű **technológiai váltások mellett a járványügyi alkalmazkodást segítő beruházások** támogatása is szükséges. A járvány nyomán kibontakozó globális érték- és termelési láncok átrendeződése adta lehetőségek kihasználása is javasolt, a nemzetközi pozíciószerzés elősegítésével, mely az egész vármegye, illetve az **Északnyugat-magyarországi Gazdaságfejlesztési Zón**a pozícióját is nagyban erősíteni tudja. Az intézkedésnek hangsúlyos részét kell, hogy képezze a **vállalkozás-indítás ösztönzése**, különös tekintettel arra, hogy a vármegyei vállalkozási hajlandóság alacsony az országos átlaghoz képest. A klasszikus vállalkozási típusok mellett az innovatív, rugalmas formák (például társadalmi vállalkozások, szövetkezetek) ösztönzése is javasolt. A diverzifikált ipar és gazdaságfejlesztés intézkedés keretén belül a vármegyei **foglalkoztatási paktum szolgáltatásainak kiszélesítése, a munkaerő kereslet és kínálat magas szintű összehangolása** is elengedhetetlen, hogy megfelelő számú és képzettségű munkaerő álljon rendelkezésre a foglalkoztatók részére. A foglalkoztatási paktum mellett szükséges az egyéb foglalkoztatási programok, támogatások folytatása is. A meglévő és az új gazdasági szereplők együttműködése és hálózatosodása révén kialakul és vármegyei szinten is meghatározóvá válik a **körforgásos gazdaság** modellje (az értékláncokon és összekapcsolható iparágakon, hulladékgazdálkodáson, környezettudatos terméktervezésen, anyagkörforgáson, jó klímaállapotokat támogató táj- és területhasználaton átívelő fenntartható gazdasági rendszer). Az **agráripar fejlesztése, diverzifikálása** (élelmiszeripar, állattenyésztés és növénytermesztés, klaszteresedés, feldolgozási és tároló infrastruktúra) mellett az intenzív termőtájakon a külterületi zöld és kékinfrastruktúra-fejlesztések (mezővédő erdősítés, agro-erdészet, mezsgyék, kisvízfolyások rehabilitációja) is szükségesek, mivel csak ezek révén válhat a termelő gazdálkodás hosszú távon fenntarthatóvá. A táji adottságok bővülésével a haszonvételek vertikuma is nő, például a másodvetéseken, gyógynövény, faanyagtermelésen, erdészeti termékeken, méhészeteken keresztül (**5. ábra**, Kék- és zöldinfrastruktúrával fejlesztendő síkvidéki intenzív termőtáj célterülete).

1. PRIORITÁS: VERSENYKÉPES VÁROSEGYÜTTESEK	
1.7 **Megyei és térségi fejlesztéskoordinációs intézményi kapacitás megerősítése** **1.7** **Megyei és térségi fejlesztéskoordinációs intézményi kapacitás megerősítése**	Az együttműködések, a hálózatosodás, valamint a fejlesztés-koordináció elősegítése érdekében szükséges a **vármegyei és térségi támogatási intézményi kapacitás megerősítése:** vállalkozásfejlesztési ernyőszervezet létrehozása, a térségi és helyi beruházás-ösztönzési intézményrendszer, illetve a térségi fejlesztés- és tervezéskoordináció megerősítése. A megyei és térségi intézményi kapacitások megerősítésével a határon átnyúló kapcsolatok és együttműködések tovább mélyülnek, a fejlesztések határon átnyúló területi és erőforrás-gazdálkodási szemlélettel valósulnak meg (ország-, megye-, településhatár). A magyar- és szlovák-oldali **hídfővárosok, illetve a funkcionális várostérségek** esetében a működés minden alkalmas szintjén **szervesülnek az együttműködések**. A **megyei önkormányzat** elsődlegesen **koordináló és facilitátor tevékenysége**, valamint a támogatási szervezetek működése révén, - a térségi szemlélet, közös tervezés folyamatos fenntartása mellett -, nagyobb fokú integrációs és szinergikus hatások érhetők el, együttműködésben a települési önkormányzatokkal, és partnerekkel. Ebben a keretben térségi márkák, szolgáltatások, sajátos megyei termékek építhetők fel és juttathatók piacra (turisztikai, járműipari, agrár, egyéb szektorok). Az intézkedés nyomán a térségi fejlesztés- és tervezéskoordináció megerősítésével lehetővé válik strukturális szintű, térségi szemléletű vizsgálatok végzése, tervelőkészítés, **térségi koncepcionális tervezés**, mellyel megalapozott helyi szintű fejlesztések végezhetők a helyi adottságokra alapozottan (állapot-vizsgálatok, terhelhetőségi vizsgálatok, kataszterezés, konnektivitás, struktúra tervek, fenntarthatósági vizsgálatok, táji és környezeti információs modulok, adatbázisok, alkalmazások, partnerségi megállapodások előkészítése, stb.).
1.8 **Városfejlesztési stratégiák integrált megvalósítása**	A megyében **Tatabánya** és **Esztergom** fejti ki a legerősebb térszervező erőt a tágabb térségére, várostérségére. Mindkét város esetén a **térségközponti szerep teljesítéséhez** nélkülözhetetlen a fejlesztési szándékok (pl. helyi gazdaságfejlesztésre, foglalkoztatásra, településüzemeltetésre, helyi közszolgáltatásokra, települési infrastruktúrára kiterjedően) **rendszerbe szervezett, összehangolt együtt-kezelése, integrált városfejlesztési programokban** történő megvalósítása. A városok a következő fejlesztési időszakra szóló integrált településfejlesztési stratégiájukban (ITS) fejlesztéseik során törekednek arra, hogy azok kedvező **hatásai közvetlenül és közvetetten is várostérségük településeire is** kiterjedjenek. A fenntartható városfejlesztési intézkedés keretében a városok fejlesztéseiket a vármegyei és helyi klímastratégiákhoz, környezetvédelmi programokhoz illeszkedve tervezik, városi ökoszisztéma szolgáltatások növelésével, az urbánus kék- és zöldinfrastruktúra fejlesztésével.

1. PRIORITÁS: VERSENYKÉPES VÁROSEGYÜTTESEK	
Indikátorok	**1.1., 1.8. intézkedés:** Közösségi célt szolgáló tevékenységgel érintett épületek száma (db); Az integrált területfejlesztési stratégiák projektjei által érintett lakosság (fő); Szociális városrehabilitációs programmal elért hátrányos helyzetű lakosság száma (fő); Integrált területen felújítással, korszerűsítéssel érintett szociális bérlakás száma (db); Újonnan épített vagy korszerűsített zöldinfrastruktúra az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodás érdekében; Közhasználatra megnyitott zöldfelület nagysága (m^2); Új vagy fejlesztett zöldinfrastruktúrához hozzáférő lakosság (fő); Kedvező vagy stabil trenddel és/vagy természetvédelmi helyzettel jellemezhető közösségi jelentőségű élőhelyek aránya (%); A kerékpáros-baráttá alakított úthálózat hossza (km) és a település (vagy településrész) összesített úthálózat hosszának aránya (%); A kormányzati, önkormányzati, ill. társadalmi partnerek vagy nem önkormányzati szervezetek által a HFS keretében tervezett és végrehajtott programok száma (db); A HFS végrehajtás keretében megújított közösségi tereket rendszeresen igénybe vevő lakosság aránya (%); Helyi társadalmi akciókban résztvevők száma (fő) **1.2. intézkedés:** Kármentesítések száma (db), Kármentesített terület nagysága (m^2); A kormányzati, önkormányzati, ill. társadalmi partnerek vagy nem önkormányzati szervezetek által a HFS keretében tervezett és végrehajtott programok száma (db); A HFS végrehajtás keretében megújított közösségi tereket rendszeresen igénybe vevő lakosság aránya (%); Rehabilitált/revitalizált terület (m^2)
Indikátorok	**1.3. intézkedés:** Felújított/fejlesztett/kiépített vezetékhossz (víz/szennyvíz/távhő/elektromos vezeték/hírközlési kábel stb. (km); Kiépített/felújított bel- és csapadék-vízgazdálkodási infrastruktúra (km); A lakossági vízszolgáltatás elosztórendszereihez használt új vagy korszerűsített csövek hossza (km); A közösségi szennyvízgyűjtő hálózatokhoz használt újonnan épített vagy korszerűsített csövek hossza (km); Új vagy korszerűsített szennyvíztisztítási kapacitás (m^3/nap); A javított lakossági vízellátáshoz hozzáférő lakosság (fő); összes megtermelt megújuló energia (GJ/év); üvegházhatást okozó gázok éves csökkenése (tonna CO_2); Digitális adathálózati rendszerek telepítése (db); Szelektív hulladékudvarok száma (db); Szelektíven gyűjtött hulladék aránya a begyűjtött hulladékhoz képest (%); Anyagában hasznosított hulladék aránya (%) **1.4., 1.5., 1.6. intézkedés:** Támogatott vállalkozások száma (mikro-, kis-, közép- és nagyvállalkozások szerinti bontásban, db); Vissza nem térítendő támogatásban részesített vállalkozások (db); Innovációs tevékenységet folytató kkv-k száma (db); A kutatási és innovációs berendezés névleges értéke (Ft); létrehozott új munkahelyek száma (fő); foglalkoztatási programba vont személyek száma (fő) **1.7. intézkedés:** Térségi tervezéssel érintett települések száma (db), Kidolgozott tervek száma (db), Térségi egyeztetések száma (db), Létrehozott térségi márkák, szolgáltatások, termékek száma (db),

1. PRIORITÁS: VERSENYKÉPES VÁROSEGYÜTTESEK	
	Táji és környezeti információs modulok (db)
Kapcsolódó ágazatok fejlesztései	mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, ipar, építőipar, energiaellátás, kutatás-fejlesztés-innováció, vízgazdálkodás, közlekedés, kereskedelem, idegenforgalom, kultúra, örökségvédelem, környezet- és természetvédelem
Forrás típusa	DIMOP Plusz 1. prioritás, TOP Plusz, GINOP Plusz, KEHOP Plusz, Modern Városok Program, Magyar Falu Program, Norvég Alap, Horizon Europe, NKFIH hazai források, MFB csoport forrásai, MFB pénzügyi eszköz, KEHOP Plusz, Országos Környezeti és Kármentesítési Program hazai forrásai, HIPA EKD + szolgáltatási portfólió, Gazdaságvédelmi Akcióterv, MNB NHP, Széchenyi Hitelprogram, EFOP Plusz, Kisfaludy program, TAO, EMVA, EKD, Eximbank, MEHIB, HIPA és HEPA szolgáltatási portfólió, INTERREG Europe

1. PRIORITÁS: VERSENYKÉPES VÁROSEGYÜTTESEK	
Szereplők	Társasház, települési önkormányzat, önkormányzati intézmény és tulajdonában lévő gazdasági társaság, vármegyei önkormányzat, vármegyei önkormányzat tulajdonában álló gazdasági társaság, állami költségvetési szerv és állami tulajdonú gazdasági társaság, kormányhivatal, alapítvány, egyesület, máshová nem sorolt természetvédelmi kezelők, nemzeti park igazgatóság, vízügyi igazgatóság, öntözési közösség, magántulajdonban lévő gazdasági társaság, gazdasági társaság, egyéni vállalkozás, államilag elismert felsőoktatási intézmény, kamara, mezőgazdasági termelőszervezet, őstermelő, mezőgazdasági termelőszervezet, társadalmi vállalkozás, természetes személy, vállalkozásfejlesztési célú egyesület, alapítvány, EGTC, erdőgazdaság, natúrpark, kamara

2. PRIORITÁS: VIDÉKI TÁJAK KÖRNYEZETI GAZDA(G)SÁGA	
Tartalma	A helyzetértékelés és a településfejlesztési koncepció megállapította, hogy a 2021-2027 tervezési időszakban a komplex gazdálkodás, tájgazdálkodás szemlélete, átfogó célként kell megjelenjen. A koncepció ennek megfelelően, a vidéki tájakra fókuszálva **területalapú prioritásként határozta meg a „Vidéki tájak környezeti gazda(g)sága" prioritást, a vidéki tájak új egyensúlyának elérése érdekében**. A prioritás és az alárendelt intézkedések **a vármegyei vidéki tájak új, „belső" egyensúlyának elérését szolgálják**, melynek mindenkori **alapja a fenntartható - a társadalmi igényeken, gazdasági tevékenységeken és a környezet harmonikus és kiegyensúlyozott kapcsolatán alapuló - tájhasználat**. A prioritás célja, hogy az úgynevezett termelő tájak (síkvidéki, dombvidéki mezőgazdasági és erdőgazdasági táj), vidéki térségek népességmegtartó és jövedelemtermelő képessége a természeti adottságokhoz igazodóan, 21. századi tájgazdálkodás szemléletével és gyakorlatával (a táji diverzitás, a zöld- és kékinfrastruktúra és az ökoszisztéma szolgáltatások fenntartása és helyreállítása) növekedjen. A klímaváltozással is számoló fenntartható tájhasználat csak ágazatok feletti gondolkodással és tervezéssel érhető el, ezért a tájgazdálkodási rendszer magába kell foglalja az általános területgazdálkodást, a vízgazdálkodást, az erdőgazdálkodást és a mezőgazdaságot is, valamint integrálnia kell a kapcsolódó ágazatokat is (természetvédelem, turizmus, élelmiszergazdaság stb.). A **kisalföldi, illetve a dombvidéki települések** (mikrotérségi központok és községek) és **tájak differenciált, de egymásra támaszkodó, komplex fejlesztése** az alábbi intézkedések mentén **javasolt**: ● Települési környezet minőségének fejlesztése ● Ellátó infrastruktúra fenntartható fejlesztése ● Helyi adottságokon nyugvó gazdaságfejlesztés ● Komplex síkvidéki és dombvidéki tájfejlesztés, tájgazdálkodás. **Területi relevancia**: Ácsteszér, Aka, Annavölgy, Bana, Bajót, Bakonybánk, Bakonysárkány, Bakonyszombathely, Bajna, Bársonyos, Császár, Csatka, Csép, Csolnok, Dad, Dág, Dömös, Dunaalmás, Dunaszentmiklós, Epöl, Gyermely, Héreg, Kerékteleki, Kocs, Kömlőd, Máriahalom, Mocsa, Mogyorósbánya, Nagysáp, Neszmély, Piliscsév, Pilismarót, Réde, Sárisáp, Súr, Süttő, Szákszend, Szárliget, Szomor, Tardos, Tarján, Tárkány, Úny, Várgesztes, Vértessomló, Vértestolna

2. PRIORITÁS: VIDÉKI TÁJAK KÖRNYEZETI GAZDA(G)SÁGA

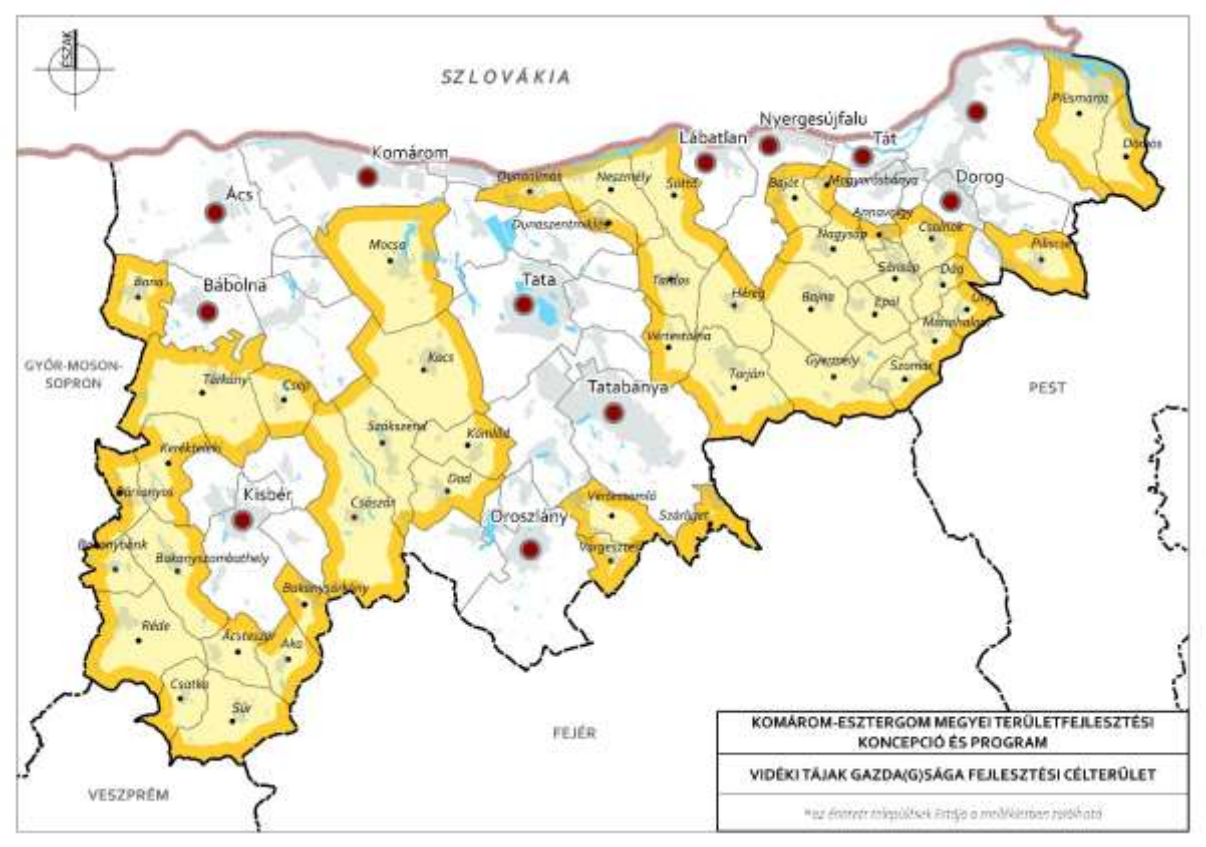

3.ábra: Területi prioritásokkal érintett települések lehatárolása, Vidéki tájak gazda(g)sága fejlesztési célterület (forrás: saját szerkesztés)

Kapcsolódás a koncepció célrendszeréhez	A prioritás közvetlenül támogatja az A1 - Lépéstartás a tudásalapú társadalom és az IT vezérelt gazdaság fejlődésével és az A3 - Vidéki tájak új egyensúlyának elérése átfogó célt, T2 - Komárom tengely és hídfőváros térsége - kapcsolódásainak és sokszektorú gazdaságának erősítése, T3 - Esztergom tengely és hídfőváros térsége - többirányú integrációjának és örökséggazdálkodásának erősítése területei célokat és S1 - Gazdasági fókuszok - a gazdaság diverzifikációja, S2 - Válaszok az éghajlatváltozás kihívásaira - integrált tájgazdálkodás, S3 -Kisvárosok átfogó modernizációja, S4 - Emberkincs megóvása és erősítése - képzés - egészség - szociális gondoskodás specifikus célok elérését.
Kapcsolódás az EU 2021-27 célkitűzésekhez	PO1 - Intelligens Európa PO2 - Zöldebb, karbonszegény és ellenálló Európa PO3 - Jobban összekapcsolt Európa PO4 - Szociális Európa PO5 - A polgáraihoz közelebb álló Európa

2. PRIORITÁS: VIDÉKI TÁJAK KÖRNYEZETI GAZDA(G)SÁGA	
INTÉZKEDÉSEK	
2.1 Települési környezet minőségének fejlesztése	**Települési összetett szolgáltatások fejlesztése** A vidéki települések élhetőségét nagyban meghatározza a helyi szintű szolgáltatások minősége, illetve az adott település elérhetősége és ez által a városias térségekhez való kapcsolódása. Az elérhetőséget a vizsgálatok összességében jónak értékelték, melyen a közlekedéshálózatok fejlesztései a középtávú várakozások fényében további jelentős javulást ígérnek. Híd, kompok, kerékpár folyosók, gyorsforgalmi útkapcsolatok, elkerülő utak a hardverei a rendszernek, és a várható nagy integráció a közösségi közlekedési szolgáltatásokon is javíthat. A kistelepülések esetén ugyanakkor elengedhetetlen olyan összetett szolgáltatások szervezése, melyek az ellátó rendszerek nagyfokú rugalmasságát biztosítják helyben: a valós helyi igények kis léptéke, változásai, munkaerőpiaci, iskolázási, kereskedelmi, igazgatási sajátosságai miatt (pl. **kisebb falubuszok ráhordó és ellátó rendszerének rugalmasságot biztosító kiépítése, ügyintézési nap, bevásárló nap szervezése, stb.). A mikrotérségi központok** (Nagyigmánd, Császár, Ászár, Bakonyszombathely, Bajna, Gyermely) fejlesztése során a rurális környezetük élhetőségére is tekintettel kell lenni, azt fejlesztésükkel elősegíteni. **Településkép - alapintézmények - középületek - közösségi helyek összehangolt alakítása** Az előző ciklusokban kibontakoztak a **települések megújulási folyamatai**, indokolt ezek **folytatása**. A településkép és közterületek alakítása során a településtől, tájtól idegen, városi miliőt utánzó ötletek helyett az **identitáshordozó, a helyi értékeket előtérbe állító**, helyi anyagokat, hagyományokat is figyelembe vevő megoldásokat kell megvalósítani, jól képzett szakemberekkel és valódi közösségi tervezéssel. A középületek, intézmények, bölcsődék, óvodák, rendelők, kulturális épületek, közterületek felújítása során az időtálló, energiatakarékos működtetésű, minőségi megoldások fogadhatók el. Ahol lehet, törekedni kell a **multifunkcionális kialakításokra**, a különböző nyílt és zárt terek külön idejű és összevont/eltérő használatára, vagy azok erre alkalmassá tételére. Az üzemeltetésen, helytakarékosságon túl fontos szempont, hogy ezek a terek a **közösségépítés** szeretett helyszíneivé tudjanak válni, a találkozások, párbeszédek tereivé (helyi klubok, egyletek, tánc, énekkar, művészet, sport, stb.). Az ezzel a szemlélettel és az egymással összehangolt ütemezett fejlesztéssel a közösségi helyek valóban beágyazódnak a közösség életébe, a közösség szolgálatába, amellett, hogy forrásmegtakarítással minőségi berendezések is elérhetővé válnak. **Tartalékterületek, foghíjak, lakatlan épületek hasznosítása** A községek épületállománya az elmúlt 50-60 évben radikális

2. PRIORITÁS: VIDÉKI TÁJAK KÖRNYEZETI GAZDA(G)SÁGA	
2.1 Települési környezet minőségének fejlesztése	átalakuláson ment át -miközben a falvak új utcákkal, tömbökkel, falurészekkel bővültek - a régi épületek jelentős hányada is megújult, szoros összefüggésben az infrastrukturális modernizációval. A folyamatok természetes velejárója a szép régi épületek eltűnése, értékvesztése vagy a hosszabb ideje lakatlan épületek, foghíjak léte. Mindezen folyamatok mellett jellemző továbbá a be nem épített fejlesztésre kijelölt területek megléte is. A települések ilyen, **alulhasznosított helyeinek hasznosítása** (vagy funkcióváltása) mind a környezetminőség – településüzemeltetés, mind pedig az élhetőség szempontjából kívánatos. Ezek részletes felmérése alapján meghatározható a **települések kompakttá fejlesztésének stratégiája**, a helyi fiatalok, a lehetséges betelepülők számára helyi ingatlan portfóliók összeállítása. A vármegyei önkormányzat szakmai tematikával, területi koordinációval támogatja a vidéki tájak településeinek ilyen irányú kezdeményezéseit. **Külterületi lakott területek rehabilitációja** Települési környezet minőségének fejlesztése intézkedés fontos eleme a leszakadó településrészek felzárkóztatása, külterületi lakott helyek fejlesztése (fizikai környezet, illetve szolgáltatási hiányok pótlása) vagy szükség szerinti felszámolása. A **majorokat és a külterületi lakott helyek**et szükség szerinti, felelős adottsággazdálkodás (társadalmi, gazdasági, környezeti) keretében szükséges fejleszteni, arányos infrastruktúra fejlesztésekkel korszerűsíteni. Megszüntetésük esetén, a belső tartalékterületeken szükséges lakhatást biztosítani az érintettek részére. **Sport és szabadidős, rekreációs terek formálása** A vidéki településeken az életmódváltozás és a munkakultúra átalakulása magával hozta a sport és a rekreációs lehetőségek iránti igényeket is. A falusi focipálya intézményén túllépő **változatos közösségi sport és szabadidős lehetőségek biztosítása fontos eleme a megújuló vidéki életnek**. A parkok, játszóterek is befogadhatnak különféle szabadtéri pályákat, míg a fedett teret igénylős szabadidős sportok számára kisebb-nagyobb többcélúan kialakított, meglévő vagy új épületek adhatnak helyet. A rekreációs lehetőségek bővítése során javasolt a helyi adottságokra, identitásra támaszkodni, ezzel a helyi lakosság mellett a látogatók számára is élményt nyújtani. Az extrém sportok lehetőségeit összehangoltan, térségi szinten javasolt tervezni. **Táji környezet fejlesztése, településfásítás, vízgazdálkodás** Az intézkedés az épített környezethez kapcsolódó táji környezet fejlesztését is tartalmazza, táji adottságokhoz illeszkedő **fásításokkal, településkaraktert formáló növénytelepítésekkel, településszegélyek fejlesztésével, településkapuk markáns alakításával**. A települések zöldterületeinek, zöldfelületeinek fejlesztései, a kék- és zöldinfrastruktúra fejlesztések a települések

2. PRIORITÁS: VIDÉKI TÁJAK KÖRNYEZETI GAZDA(G)SÁGA	
2.1 Települési környezet minőségének fejlesztése	esztétika javulása mellett a mikroklimatikus~~klimatikus~~ viszonyok javulását is eredményezik, az éghajlatváltozásnak való kitettséget csökkentik. A települési zöldfelületek differenciált fenntartásával az ökoszisztéma szolgáltatások bővülnek.
2.2 Ellátó infrastruktúra fenntartható fejlesztése	**Víziközművek** A vizsgálatok szerint a belterületek zöme a víziközmű-hálózathoz csatlakoztatott, ám külterületeken vannak problémák. A vidéki településeken előfordul, hogy az **ivóvíz-hálózat** kiépítettség nem teljes, így az intézkedés elsődleges célja, hogy mindenhol kiépítésre kerüljön korszerű, időtálló anyagokból a hálózat. Közegészségügyi szempontból fontos kiemelni a Nagyigmándhoz, Bábolnához, Tárkányhoz tartozó puszták ivóvíz és szennyvíz vezeték fejlesztésének szükségességét. A közművesítetlen területek (pl. Esztergom-Búbánatvölgy, Szamárhegy térsége, Süttő Bikolpuszta) vízellátásának valamint szennyvízelvezetésének fejlesztése tekintetében csak kisebb szakaszokon történt előrelépés, de a terület számottevő részén továbbra sincs közműellátás. A településeken lévő elöregedett vezetékrendszerek (csatorna, vízvezeték) fejlesztése, cseréje is csak kisebb arányban történt meg. A rendszer fejlesztése és a hálózat bővítése elősegítheti az elszigeteltebb települések fejlődését a stabil ivóvízellátással és a jó ivóvízminőséggel, vonzóvá téve azokat a betelepülők, a városból kiköltözők számára. A rendszer fejlesztése során fontos szempont az oltóvíz biztosítása. A vízi közművekhez tartoznak a **csapadékvízgazdálkodás** elemei is, mint a csapadékcsatorna, vagy a csapadékvíz visszatartásának terei, berendezései is. A környezeti állapot, a fenntarthatóság javítása érdekében **elválasztott rendszer** kiépítése szükséges. Az elválasztott rendszerű csatornaépítések mellett a karbantartási munkálatok elvégzése is kiemelt jelentőséggel bír, főként a jelentős szintkülönbségekkel rendelkező települések esetében. A csapadékvíz visszatartása a klímaváltozásra tekintettel mindenütt hangsúlyossá válik. A szükséges **nedvességgazdálkodás** érdekében a kékinfrastruktúra elemek (vízfolyások, tavak, tározók, záportározók, szikkasztóterek, mély völgyek, mélyfekvésű területek, csatornák és parti zónáik) a zöldinfrastruktúra-rendszerekbe integráltan fejlesztendők, a természet védelmével összhangban. Az ivóvíz ellátással szemben a **szennyvízelvezetés és - kezelés** hiánya kisebb települések esetében belterületen (Úny, Máriahalom), illetve belterülethez közeli településrészeken is jelentkezik. Egyes településeken, vagy településrészeken nem megoldható a hálózatra való csatlakozás, itt az **egyedi megoldások és berendezések szabályozása,** támogatása szükséges. A vármegye rendelkezik több olyan szennyvíztisztító teleppel,

2. PRIORITÁS: VIDÉKI TÁJAK KÖRNYEZETI GAZDA(G)SÁGA	
2.2 Ellátó infrastruktúra fenntartható fejlesztése	melyek karbantartása mellett modernizálásuk, vagy a regionális tisztítókra történő átvezetéssel történő kiváltásuk is fontos. Az új technológiák alkalmazása vármegyei és települési szinten elvárt, a lakossági tudatosság növelése mellett. **Energetikai fejlesztések** Az energetikai hálózat zömmel kiépült, ám az egyre jelentősebb fogyasztás miatt a termelő bázisok fejlesztése elengedhetetlen. A (kis)erőművek az ellátásban kulcsszerepet játszanak. Az erőművek és a hálózat korszerűsítése mellett, a megújuló energiaforrásokra (pl. nap, szél, geotermikus, kisebb arányban biomassza) kell nagy hangsúlyt fektetni a fenntarthatóság érdekében. A vármegye területén jelentős szélerőművek mellett az egyre hatékonyabb **naperőművek** népszerűek, ám az energiatermelésük időjárásfüggő, ezért érdemes a meglévő **többféle energiatermelési szerkezetet megtartani.** A vármegye vállalta, hogy 2030-ra felhasznált energiáinak 21%-át megújuló forrásból származtatja, melyhez további erőművek létesítése és korszerű technológiák alkalmazása szükséges, az egyéni és közösségi szintű termelésben egyaránt. **A megújuló erőművek telepítésekor is körültekintően kell az erőmű típusát és a telepítés helyszínét megválasztani.** Energetikai fejlesztések keretén belül törekedni kell az energiatakarékosságra, a hatékonyságra (energiahatékonysági programok), az erőművi és hálózati veszteségek csökkentésére. Javasolt teret adni az helyi adottságokra alapozott decentralizált energiatermelési modellnek, mely többféle technológia és funkció integrációját jelenti. Ezzel a haszon helyben tartható továbbá az energetikai célok (pl. hálózati veszteségek csökkentése, energiabiztonság) és vidékfejlesztési szempontok összekapcsolhatók. Javasolt még továbbá a közintézmények kiemelt megújulóenergia-hasznosítási projektjeinek támogatása (különösen a tetőfelületeken napelemek elhelyezése a működési költségek csökkentése érdekében). **Hulladékgazdálkodás fejlesztése, a hulladék-újrahasznosítás erősítése** Az ellátó infrastruktúra kiemelt területe és más gazdasági ágak számára **kiemelt alapanyag forrása a hulladékgazdálkodás**, mely a vidéki térségekben is nagy relevanciával bír. A prioritás ennek megfelelően önálló intézkedést tartalmaz a hulladékgazdálkodás fejlesztésére, helyi hulladékgyűjtő udvarok létrehozására, a hulladék nyersanyagként történő felhasználására (anyag-és energiakibocsátás csökkentése, környezettudatos terméktervezés, anyagkörforgás, anyagtakarékosság, tartósság, szabványosság), komposztálásra.

2. PRIORITÁS: VIDÉKI TÁJAK KÖRNYEZETI GAZDA(G)SÁGA	
2.2 Ellátó infrastruktúra fenntartható fejlesztése	**Infokommunikációs hálózatok** A pandémia felgyorsította számos gazdasági szektorban az **üzleti kapcsolatok, az oktatás és a munkavégzés új formáinak elterjedését**. Kalkulálható, hogy ezeken a területen kisebb - nagyobb mértékben maradandó lesz a változás, melyhez infokommunikációs infrastruktúra-fejlesztéssel is fel kell zárkózni. A vidéki településeken, különösen a városkörnyéki és főutak - vasutak menti települések számára nagy lehetőség a kedvező lakhatási feltételek és a táji környezet együttesének vonzó hatását kiaknázni. A jó településmarketingre alapozott népességgyarapodással járó (más tájakról való) beköltözés azonban a **nagysebességű adatátviteli** szolgáltatások nélkül nem versenyképes lehetőség. Kiemelten fontos ezért a korszerű **szélessávú** adatátviteli hálózatok, digitális kiszolgáló infrastruktúra, optikai hálózat rapid fejlesztése. Általános szempontként, alapkövetelményként jelenik meg a fenntarthatóság az ellátó infrastruktúrák fejlesztése esetén, mind az elavult, elöregedett, mind az újak fejlesztése esetén.

2. PRIORITÁS: VIDÉKI TÁJAK KÖRNYEZETI GAZDA(G)SÁGA	
2.3 **Helyi adottságokon nyugvó gazdaságfejlesztés**	A vidéki térségekben az úgynevezett **többlábon álló gazdaság-szerkezet** kialakítása létszükséglet, a vidék eltartó és megtartó képessége szempontjából alapvető célkitűzés. Az intézkedés azt célozza, hogy helyi adottságokon (természeti, táji adottságok, tájhasználati, történeti, kis- és nagy-ipari, kis- és nagyüzemi hagyományok, örökségi értékek, turisztikai potenciálok stb.) nyugvó, gazdasági és környezeti szempontból is fenntartható gazdaságfejlesztések valósuljanak meg a mikrotérségi központokban vagy kisközségekben. **A helyspecifikus gazdaság fő pillérei az agrárium, illetve a turizmus**, valamint az ezeket kiegészítő, egymásra épülő, rugalmas tevékenységek és külső jövedelmeket vonzó egyéb, úgynevezett **„traded" szolgáltatások** (szociális és egészségügyi szolgáltatások, táborok, ezüstgazdaság, rekreáció stb.). Az agrárium a hagyományos kertes, az intenzív technológiai, az ökológiai fenntartható - gyep, szántó, szőlő, gyümölcs, kertművelést, állattenyészést, méhészetet és az erdőgazdálkodási (erdei hasznonvételek), vízgazdálkodási, halászati ágazatot is magába foglalja, valamint a kapcsolódó alapinfrastruktúrákat (hűtés, szárítás, tárolás) és a rájuk épülő feldolgozóipart, közétkeztetést. A KKV-k, az őstermelők, az őstermelő családi gazdaságok (ŐCSG), családi mezőgazdasági társaságok (CSMT), szövetkezetek, erdőbirtokossági társulatok, valamint a kiegészítő jövedelemtermelő tevékenységek együttműködő rendszerével, valamint a rövid ellátási láncok (REL) továbbfejlesztésével stabil, fenntartható, helyi szinten is megjelenő **körforgásos gazdasági rendszerek** alakíthatók ki. Modellértékű szövetkezeti, termelési és értékesítési együttműködésekkel (mintaprojektek, közösség) a gazdasági és környezeti fenntarthatóság tovább növelhető. A gazdaságfejlesztésre irányuló intézkedés fontos részét képezi a vármegyei **foglalkoztatási paktum szolgáltatásainak kiszélesítése**.

2. PRIORITÁS: VIDÉKI TÁJAK KÖRNYEZETI GAZDA(G)SÁGA	
2.4 Komplex síkvidéki és dombvidéki tájfejlesztés, tájgazdálkodás	Az intézkedés elősegíti a vármegyei adottságokból eredő környezeti feltételrendszer **hosszú távon stabil, egyensúlyi állapotban tartását** és fejlesztését, illetve az ellátó, szabályozó és támogató ökoszisztéma szolgáltatások bővítését, különös tekintettel a fenyegető éghajlatváltozás folyamataira, az arra történő felkészülésre. Az **intézkedés tartalmazza a síkvidéki és dombvidéki tájakon**: ● a táji adottságokhoz igazodó, okszerű földhasználat és tájhasználat megvalósítását (birtokrendezés, termőhelyi adottságokhoz igazodó művelési ág, ökoszisztéma váltások - gyepesítés, erdősítés, zsugorodó kertes területek, zöldítés, zöldinfrastruktúra tervezése, beporzók védelme, inváziós fajok fékezése, szőlőkataszteri területek védelme), ● majorsági táj fejlesztését, ● az agro-ökológiai potenciál erősítését, ● integrált vízgazdálkodást, nedvességgazdálkodást - vízvisszatartás, árasztás, öntözés, páragazdálkodás, felszín alatti vízkészlet-gazdálkodás, források védelme), ● katasztrófakockázat csökkentést (vízkár, aszálykár és vízvédelem, a vizek jó ökológiai, kémiai és mennyiségi állapotának elérése), ● a klímastabil erdőtömbök bővítését, ● az ökológiai hálózatok konnektivitásának növelését, ● a természeti és táji értékek védelmét, ● hagyományos tájfajták védelmét, lótenyésztési (hazai és unikális fajok) és halászati hagyományok fenntartását, ● a tájrehabilitációt, élőhely-restaurációt, a kármentesítést, ● a tájkarakter formálását. Az intenzív termőtájakon a külterületi zöld- és kékinfrastruktúra-fejlesztések (mezővédő erdősítés, agro-erdészet, mezsgyék, kisvízfolyások rehabilitációja, gyepesítés) révén a gazdálkodás hosszú távon fenntarthatóvá válik, egyúttal a táji adottságok bővülésével a haszonvételek vertikuma, illetve a turisztikai potenciálja nő (**4. ábra**, Kék- és zöldinfrastruktúrával fejlesztendő síkvidéki intenzív termőtáj célterülete). A dombvidéki településeken a mozaikos tájkarakterre alapozott diverzifikált tájhasználat (integrált tájgazdálkodás) és stabil gazdasági és termelési környezetet megteremtése szükséges, fokozott figyelemmel a klímavédelemre (**5. ábra**, Mozaikos, dombvidéki tájgazdálkodás célterülete). A nagy erdőtömbök (Gerecse, Vértes, Pilis, Bakonyalja, Visegrádi-hegység, Duna-menti ártéri erdők) védelme és klímaadaptív, fenntartható kezelése a természeti tőke és a vízkészlet-gazdálkodás egyik fő pillére. Az ezen erdőtömbökhöz is kapcsolódó új erdősítések a mezőgazdasági művelésre kevésbé alkalmas területeken javasoltak: felhagyott, beerdősülő zártkertek, erózióveszélyes, meredek lejtésű szántó művelésre kevéssé alkalmas domboldalak,

2. PRIORITÁS: VIDÉKI TÁJAK KÖRNYEZETI GAZDA(G)SÁGA	
2.4 Komplex síkvidéki és dombvidéki tájfejlesztés, tájgazdálkodás	gyenge termőképességű termőterületek, településtesttől elszakadó külterületi barnamezők **(6. ábra**, Klímastabil erdőtömbök célterülete). A Duna, az Által-ér, a Kenyérmezői-patak, a Cuhai-Bakony-ér, a Concó és a Császár-ér tág völgyei adják a fő gerincét a fejlesztendő kék- és zöldinfrastruktúrának, melyhez szervesen kapcsolódnak a széles körű ökológiai szolgáltatásokat nyújtó kisvízfolyás-völgyek, tó-rendszerek, gyepterületek, valamint erdősávok **(8. ábra:** Kék- és zöldinfrastruktúra gerinchálózata, komplex vízgazdálkodás célterülete). A külterületi úthálózat fejlesztését a birtokrendezési, vízgazdálkodási tervekre, és a turisztikai hálózatokra is figyelemmel szükséges megvalósítani, minden esetben a kapcsolódó fasorok, cserjesávok telepítésével. A földtulajdonosok, a földbérlők (a táj gazdái), a nemzeti park igazgatóságok, a természetvédelemmel foglalkozó civil szervezetek, helyi vidékfejlesztési közösségek, a natúrparkok tevékenysége a biológiai sokféleség megőrzését, a zöldinfrastruktúra fejlesztését, az ökoszisztéma szolgáltatások hasznosítását megalapozó **információs rendszerek fejlesztése** és használata révén összehangolttá válik, az együttműködések és a megosztott tudások révén a természeti tőke és annak „humán haszna” nő. A három stratégiai célterület (együttműködési tengelytérségek) TÁJKARTA-megállapodásokat fogad el, közösen lefektetett területi értékrendek, használati és fejlesztési kritériumrendszerek alapján. A tájgondnokság működését támogatják a natúrparkok, melyek a vármegye háromnegyedét lefedik és szervezik – harmonizálva a tájban zajló tevékenységeket, a turizmustól az agráriumig, az örökségvédelemtől a településfejlesztésig.
Indikátorok	**2.1. intézkedés:** Közösségi célt szolgáló tevékenységgel érintett épületek száma (db); Újonnan épített vagy korszerűsített zöldinfrastruktúra az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodás érdekében; Új vagy fejlesztett zöldinfrastruktúrához hozzáférő lakosság (fő); A kormányzati, önkormányzati, ill. társadalmi partnerek vagy nem önkormányzati szervezetek által a HFS keretében tervezett és végrehajtott programok száma (db); A HFS végrehajtás keretében megújított közösségi tereket rendszeresen igénybe vevő lakosság aránya (%); Helyi társadalmi akciókban résztvevők száma (fő) **2.2. intézkedés:** Felújított/kiépített vezetékhossz (víz/elektromos/hírközlési kábel stb.) (km); Kiépített/felújított bel- és csapadék-vízgazdálkodási infrastruktúra (km); A lakossági vízszolgáltatás elosztórendszereihez használt új vagy korszerűsített csövek hossza (km); A közösségi szennyvízgyűjtő hálózatokhoz használt újonnan épített vagy korszerűsített csövek hossza (km); Új vagy korszerűsített szennyvíztisztítási kapacitás (m^3/nap); A javított lakossági vízellátáshoz hozzáférő lakosság (fő); Összes megtermelt megújuló energia (GJ/év); üvegházhatást okozó gázok éves

2. PRIORITÁS: VIDÉKI TÁJAK KÖRNYEZETI GAZDA(G)SÁGA	
Indikátorok	csökkenése (tonna CO_2); Digitális adathálózati rendszerek telepítése (db); Szelektív hulladékudvarok száma (db); Szelektíven gyűjtött hulladék aránya a begyűjtött hulladékhoz képest (%); Anyagában hasznosított hulladék aránya (%); Újonnan kiépült megújuló energiatermelési kapacitások (MW); Kiépített/Fejlesztett intelligens adathálózati rendszerek száma (db); Szélessávú adatátviteli hálózathoz hozzáférő lakosságszám (fő); **2.3. intézkedés:** Támogatott vállalkozások száma (db); Vissza nem térítendő támogatásban részesített vállalkozások (db); Gazdaságélénkítő tevékenységgel érintett önkormányzati épületek száma (db); létrehozott új munkahelyek száma (fő); foglalkoztatási programba vont személyek száma (fő) **2.4. intézkedés:** Az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodás céljából épített vagy fejlesztett zöldinfrastruktúra (m^2); Mezőgazdasági út használata kerékpáros útvonalként (km); VKI célokat támogató, megvalósult VGT beavatkozások száma (db); Kedvező vagy stabil trenddel és/vagy természetvédelmi helyzettel jellemezhető közösségi jelentőségű élőhelyek aránya (%); Kármentesített területek nagysága (m^2); Rehabilitált/revitalizált terület (m^2);
Kapcsolódó ágazatok fejlesztései	mezőgazdaság, erdészet, ipar, építőipar, vízgazdálkodás, környezet- és természetvédelem, kultúra, örökségvédelem, energiatermelés
Forrás típusa	**TOP Plusz**, KEHOP Plusz, EMVA, Magyar Falu Program, Tanyaprogram, DIMOP Plusz 1. prioritás, MFB pénzügyi eszköz, Digitális Falu Program, MAHOP Plusz, GINOP Plusz, Gazdaságvédelmi Akcióterv, MNB NHP, Széchenyi Hitelprogram, Kisfaludy program, TAO, HIPA EKD + szolgáltatási portfólió, KAP 1. pillér, OKKP, Interreg CBC
Szereplők	Települési önkormányzat, önkormányzati intézmény és tulajdonában lévő gazdasági társaság, vármegyei önkormányzat, vármegyei önkormányzat tulajdonában álló gazdasági társaság, kormányhivatal, állami költségvetési szerv és állami tulajdonú gazdasági társaság, alapítvány, egyesület, nemzetiségi önkormányzatok, vízügyi igazgatóság, öntözési közösség, magántulajdonban lévő gazdasági társaság, állami tulajdonú gazdasági társaság, gazdasági társaság, egyéni vállalkozás, mezőgazdasági termelőszervezet, őstermelő, családi gazdaság tagja, erdőgazdaság, natúrpark, természetvédelmi kezelő, máshová nem sorolt természetvédelmi kezelő nemzeti park igazgatóság, , EGTC, kamara,

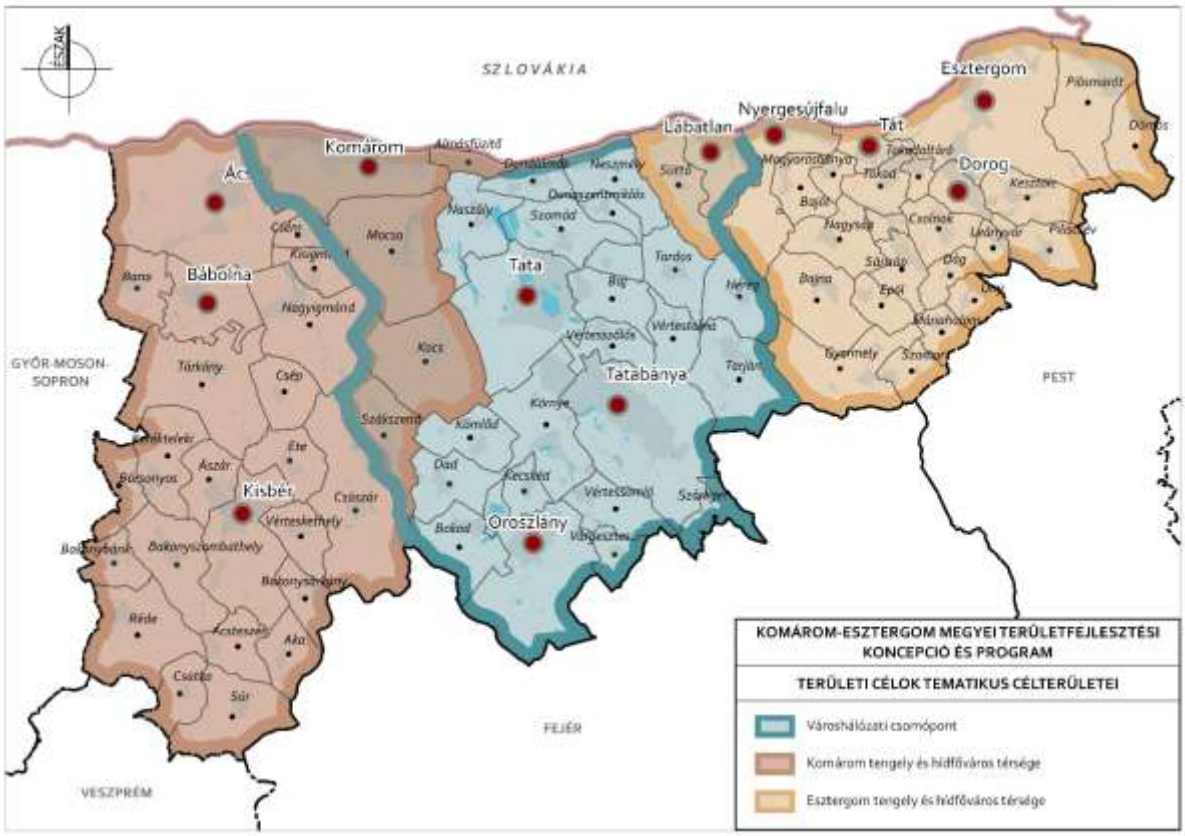

4. ábra: Városhálózati csomópont, Komárom és Esztergom tengely és hídfőváros együttműködési térségek tematikus célterületei

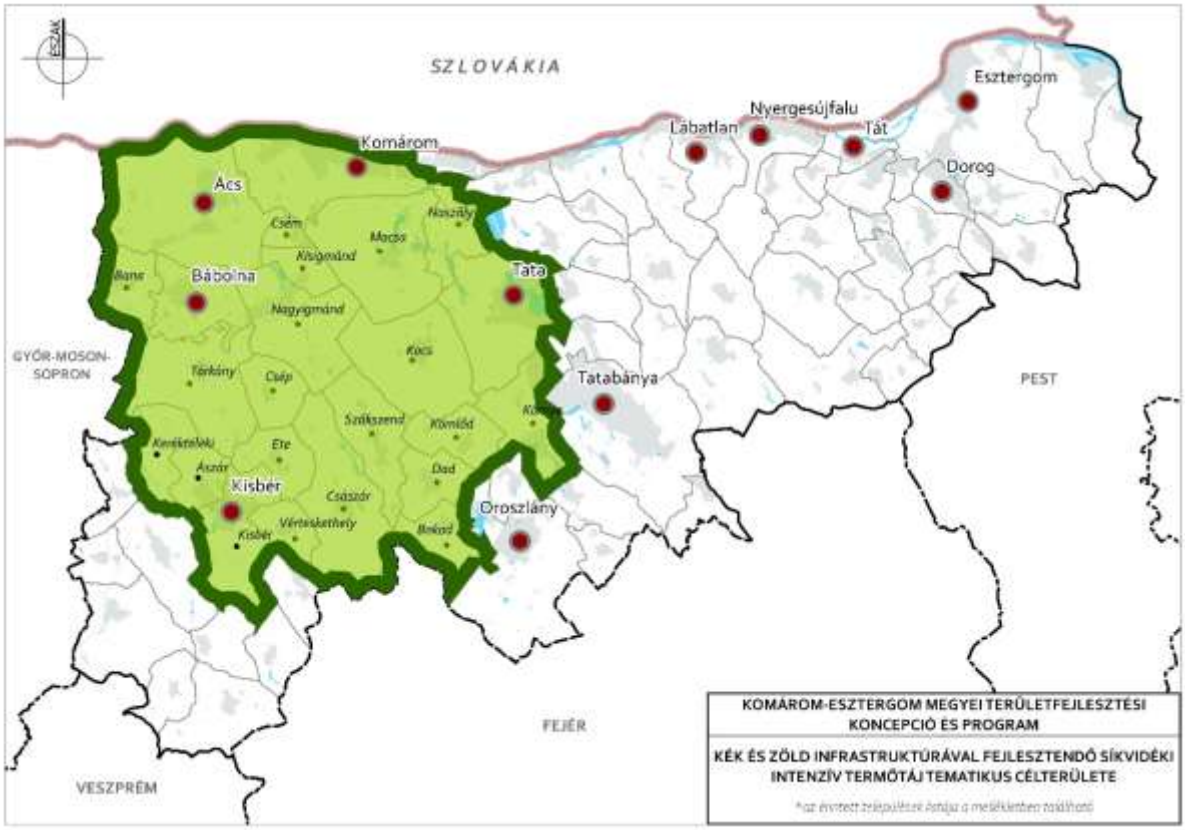

5. ábra: Kék- és zöldinfrastruktúrával fejlesztendő síkvidéki intenzív termőtáj tematikus célterülete (forrás: saját szerkesztés)

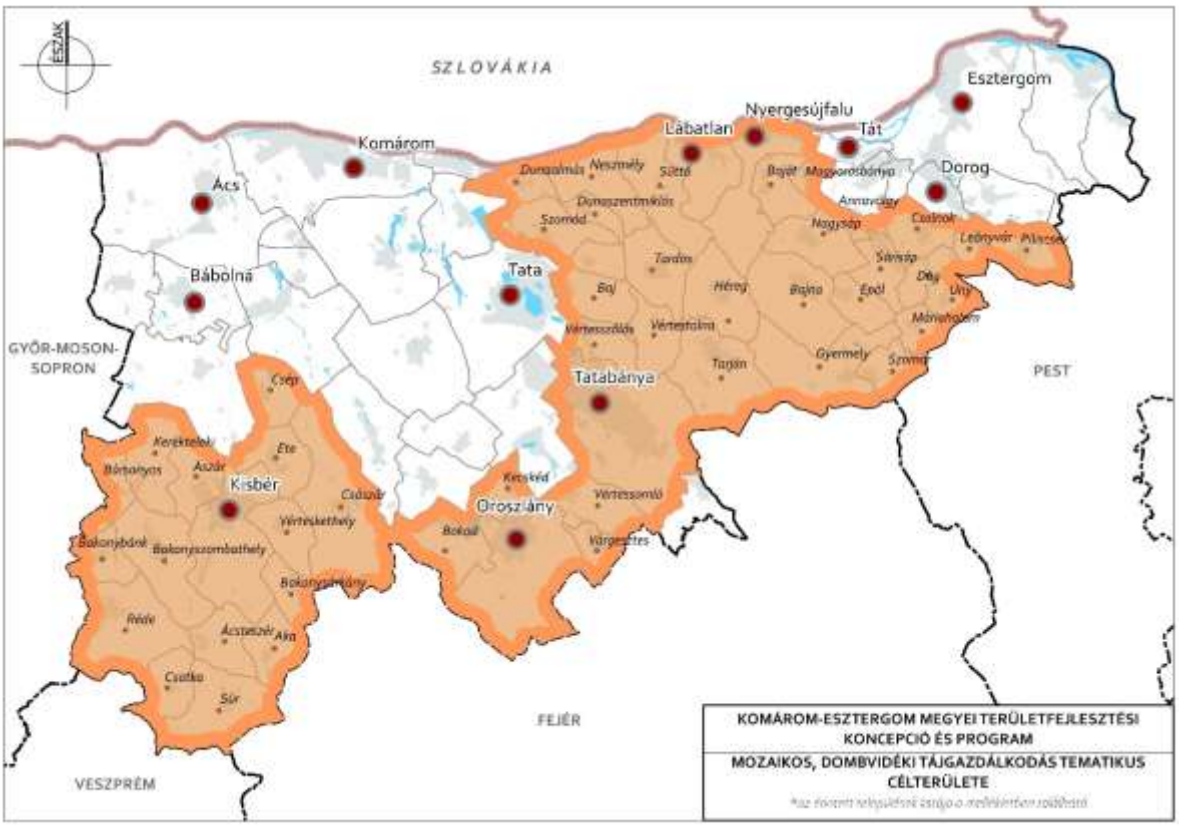

6. ábra: Mozaikos, dombvidéki tájgazdálkodás tematikus célterülete (forrás: saját szerkesztés)

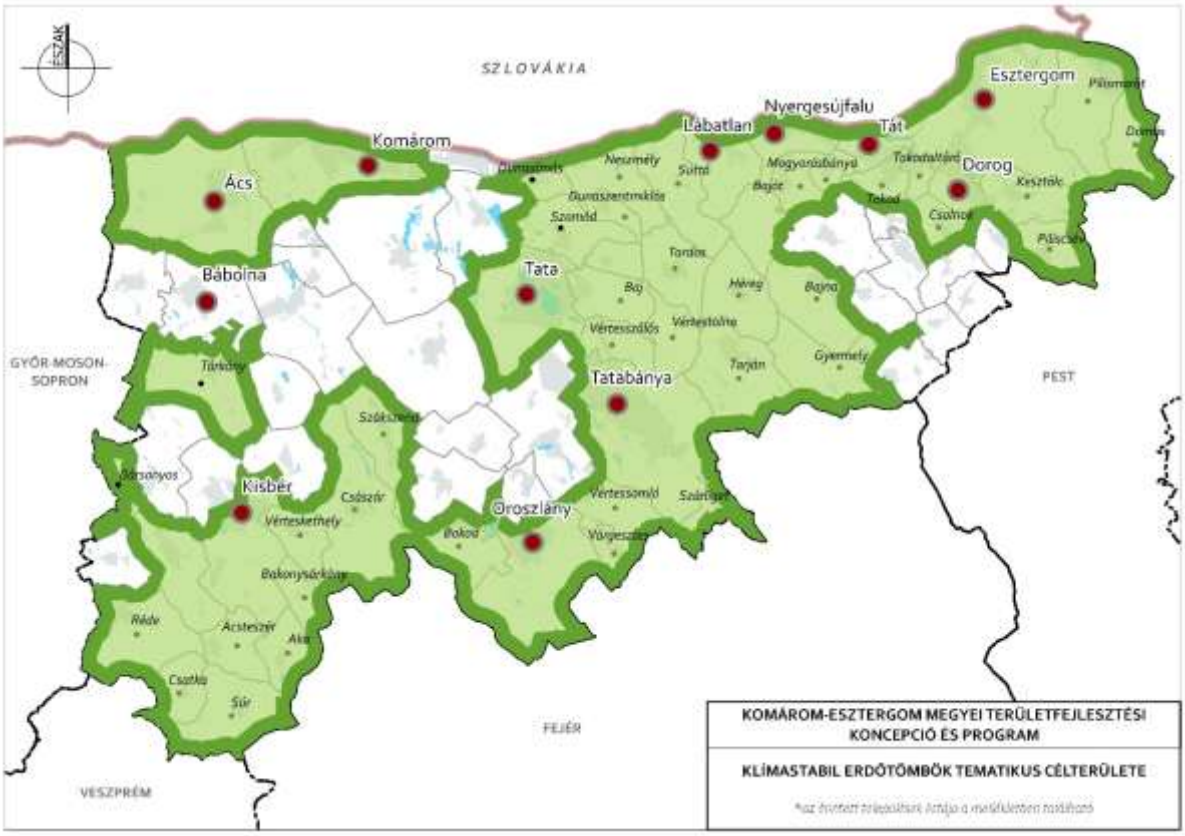

7. ábra: Klímastabil erdőtömbök tematikus célterülete (forrás: saját szerkesztés)

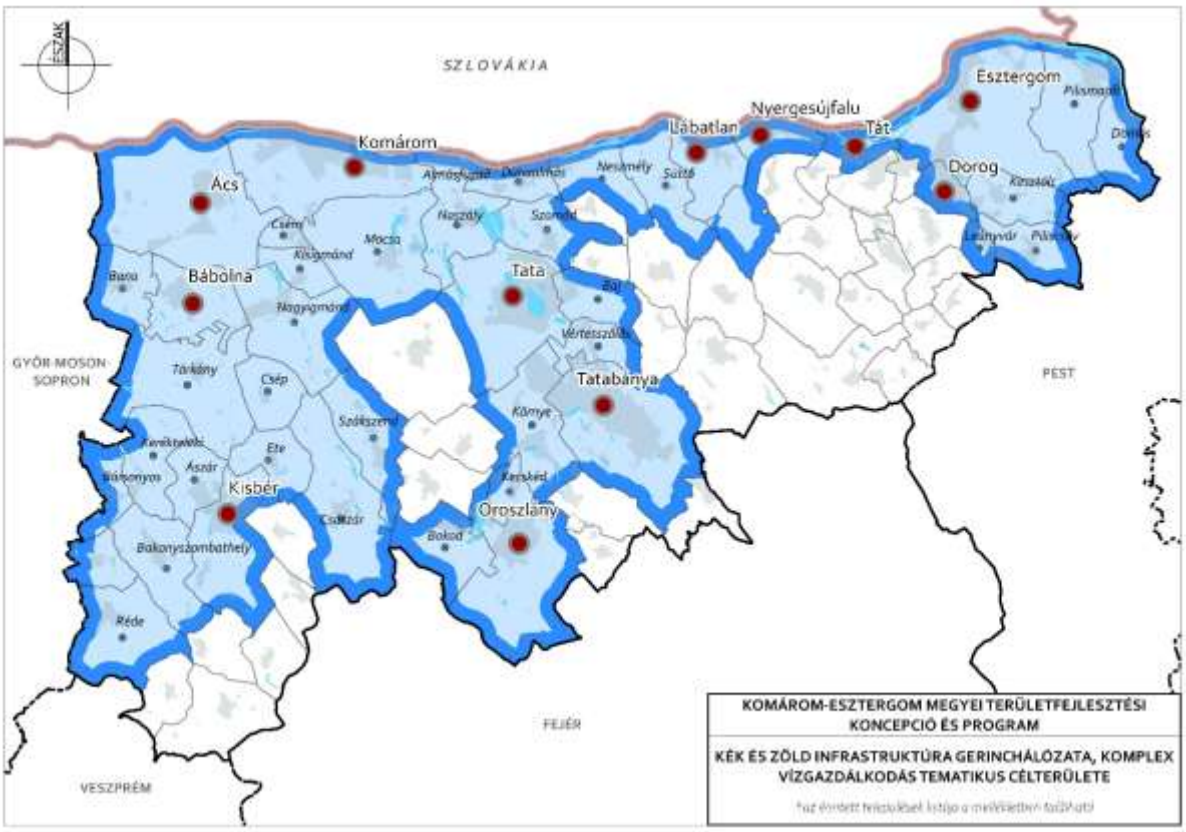

8. ábra: Kék- és zöldinfrastruktúra gerinchálózata, komplex vízgazdálkodás tematikus célterülete (forrás: saját szerkesztés)

3. PRIORITÁS: DINAMIKUS VÁRMEGYEI TURISZTIKA	
Tartalma	A vármegye gazdaságában jelentős szerepe van a turizmusnak, ezért az ágazat komplex fejlesztése érdekében önálló prioritásként szerepel a stratégiai programban. A helyzetelemzés megállapította, hogy a megyében a korábbi időszakhoz képest erősödött a turizmus. A környező megyékhez képest itt növekedett a legnagyobb mértékben a vendégéjszakák száma a 2011-es évhez viszonyítva. Ez **a növekedés elsősorban a belföldi turizmushoz kötődik**. A vármegyei attrakciók ugyanakkor pontszerűek, elszigetelten helyezkednek el, a lakossági szolgáltató, vendéglátó és kiskereskedelmi szektor relatíve lassú fejlődése pedig többek között a turizmus kibontakozását is gátolja. Komárom-Esztergom vármegye a jövőben egyre dinamikusabban, illetve egyre nagyobb mértékben tudja kihasználni turisztikai vonzerő-potenciálját: Esztergom az ország egyik leglátogatottabb turisztikai célpontja, de mellette jelentős építészeti és kultúrtörténeti értékek is találhatók a megyében (Esztergom mellett pl. Tata, Komárom, Bajna, Majk, Dunakanyar), az erdős tájak pedig a fővárosiak körében is népszerűek. A települések arculata jelentős javuláson esett át. A vármegye számára kedvező, hogy a járványhelyzet felértékelte a belföldi turisztikai attrakciókat. Ezen előnyös tényezőkre alapozva tervezett a **turizmus hálózatosításának fejlesztése.** A sikerhez fontos tényező az együttműködések több szinten történő kialakítása, úgymint a települések között, a városterségekben, vagy a határon túli szereplőkkel. Fontos szempont azonban, hogy felelős értékgazdálkodással és látogató-menezsdmenttel el kell kerülni a túlzott turisztikai terheléseket. **Koncepcionálisan többek között a következő fejlesztési irányok kerültek meghatározásra:** ● Integrált örökséggazdálkodás folytatása az épített, táji, természeti, kulturális értékekre építve; ● Komplex és szelíd turizmusfejlesztés, hálózatosodás - kerékpárút, lovas, gyalogos és vízi túraútvonalak; ● Attrakciófüzérek (tematikus kínálat) és minőségi turisztikai szolgáltatások kialakítása; ● Aktív és kulturális kínálat egyedi kombinációjának, hálózatának kialakítása; ● Turisztikai térségek (Budapest környéke turisztikai térség, Duna-mente, Által-ér völgye) és kapcsolódó területeik fejlesztése, márkaépítés, egyedi arculat kialakítása, turisztikai „zászlóshajók”, natúrparkok, szlovák-magyar országhatáron átnyúló turisztikai célterület, egy vagy több napos vízitúrák a dunai vízitúrás programokkal kombinálva

3. PRIORITÁS: DINAMIKUS VÁRMEGYEI TURISZTIKA	
Tartalma	A prioritásban foglalt intézkedések nyomán a Dunamente Turisztikai Térség (szlovák-magyar országhatárokon átnyúló turisztikai célterület), a Dunakanyar ~~Kiemelt Turisztikai Térség~~ kiemelten vonzóvá válik, melyet kiegészít a natúrparkok (Gerecse, Vértesi, Pilisi Sziklák, formálódó Bakonyalja Natúrpark) hálózata. A turizmus fejlesztési céljairól bővebb kifejtés került csatolásra a stratégia 2. sz. mellékletében. ***Területi relevancia: az egész vármegye területe***
Kapcsolódás a koncepció célrendszeréhez	A prioritás közvetlenül támogatja az A1 (Lépéstartás a tudásalapú társadalom és az IT vezérelt gazdaság fejlődésével), A2 (Városok-városegyüttesek-urbanizált táj-fejlesztése), A3 (A vidéki tájak új egyensúlyának elérése), T1 (Városhálózati csomópont térségi és belső integrációja), T2 (Komárom tengely és hídfőváros térsége - kapcsolódásainak és sokszektorú gazdaságának erősítése), T3 (Esztergom tengely és hídfőváros térsége - többirányú integrációjának és örökséggazdálkodásának erősítése), S1 (Gazdasági fókuszok - a gazdaság diverzifikációja), S2 (Válaszok az éghajlatváltozás kihívásaira - integrált tájgazdálkodás), S4 (Emberkincs óvása és erősítése- képzés - egészség - szociális gondoskodás) célok elérését.
Kapcsolódás az EU 2021-27 célkitűzéseihez	PO1 - Intelligens Európa PO5 - A polgárokhoz közelebb álló Európa
INTÉZKEDÉSEK	
3.1 Turisztikai szervezetfejlesztés, együttműködések erősítése	A vármegye „GAZDASÁGI FÓKUSZOK – A GAZDASÁG DIVERZIFIKÁCIÓJA” stratégiai célja a vármegye gazdaságában kiemelkedő teljesítményt nyújtó ipari termelés mellett, a mezőgazdaság és élelmiszeripar, valamint a turisztika fejlesztésével a több lábon állás erősítését kívánja elérni. A turisztikai ágazat lényegi sajátossága a sok kicsi és kevés nagy fejlesztési/attrakció mix megvalósítása és működtetése. Az ágazat sikeressége az együttműködéseken, **az egymást erősítő fejlesztéseken**, a hálózatos működést segítő szervezetek hatékonyságán múlik, ezért kiemelten szükséges a turisztikai szervezetfejlesztést önálló intézkedés keretében támogatni. A **szakértő, kompetens, térségi és integrált szemléletű turisztikai szervezetek** a különböző desztináció fejlesztési és értékesítési stratégiákon keresztül hatékonyan elérik: ● a vármegye és országhatáron határon átnyúló valós idegenforgalmi együttműködéseket, ● a térség pozícionálását a Bécs-Pozsony-Győr-Budapest-Nyitra interregionális térben, a Tátra és a Balaton kiemelt desztinációk között, ● a térség dinamikus kapcsolódását a szomszédos turisztikai térségekhez, kiemelt helyszínekhez (például Budapest és környéke,

3. PRIORITÁS: DINAMIKUS VÁRMEGYEI TURISZTIKA	
3.1 Turisztikai szervezetfejlesztés, együttműködések erősítése	Dunakanyar, Pannónia Szíve, Székesfehérvár, Mór, Pannonhalma, Győr, Veszprém, Balaton), ● a tematikus együttműködéseket (nemzetközi hálózatokba szerveződő tematikus termékek például: világörökség-Limes, Császárok és Királyok Útja, Ipari Örökségek Európai Útvonala, SacraVelo, stb.), ● együttműködő márkák építését. Az intézkedés fontos pillére a megerősített szervezeteken keresztül a **soft elemek** (termék- és szolgáltatásfejlesztés, tájékoztatás, marketing-kommunikáció, humánerőforrás-fejlesztés) megvalósítása. A termék- és szolgáltatás fejlesztések során, különösen a pandémiát követően, **rugalmas, innovatív megoldások** kifejlesztésére is szükség van, melynek egyik lába a digitális terek és tartalmak fejlesztése. A turisztikai desztináció menedzsment szervezetek (TDM), európai területi társulások (EGTC), egyéb meglévő vagy új turisztikai szervezetek, natúrparkok (Bakonyalja Natúrpark létrehozása) szervezetfejlesztésén és az általuk végzett soft elemeken, valamint a turisztikai képzéssel foglalkozó vármegyei oktatási intézmények bevonásán keresztül az idegenforgalmi ágazat minden szintjén **tudásgyarapodás** érhető el, a turizmusba involvált humánerőforrás kompetenciái növekednek, a szolgáltatások magas minőségi szintre emelkednek.
3.2 Hálózatos, komplex turisztikai élménykínálat megteremtése	A **komplex turisztikai élménykínálat fejlesztése** magába foglalja a meglévő attrakciók fejlesztését, újak kialakítását a vármegye természeti, táji adottságaira, széleskörű örökségi értékeire (természeti, kulturális, épített, ipari, gyógyászati) alapozottan. A vármegyei komplex kínálat kialakításával az **aktív és a kulturális kínálat olyan egyedi kombinációja és sokszínű-sokágú minőségi hálózata** valósul meg, amely többnapos tartózkodásra hívja a vendégeket. **Turisztikai attrakciók, hálózatok** fizikai kialakítása és fejlesztése mellett a **termék- és szolgáltatásfejlesztés** is az intézkedés részét képezi. Az intézkedés integráltan minden turisztikai típust magába foglal, az aktív és rekreációs turisztikán át (bakancsos, kerékpáros, vízi, lovas, gyógy- és élményfürdők, extrém-, agrár-, falusi-, borturizmus, horgászat, stb.) a kulturális turizmusig (örökségi, világörökségi, történelmi, ipartörténeti, tájtörténeti, szakrális), városi üzleti turizmus, illetve ezek különféle kombinációit/hálózatait kiemelten: ● turisztikai gócpontok, „zászlóshajók”: Duna, Esztergom és térsége, Tata és környéke, Komárom és térsége, Neszmélyi borvidék és Gerecse, Észak-Nyugati Vértes, volt Bánhidai Erőmű területének és ipartörténeti szempontból értékes épületeinek multifunkciós hasznosítása (kultúra, sport, science park), ● római örökség - Limes, Eszterházy táj, várak-kastélyok program, ipari–bányászati örökség, zarándokturizmus, ökoturizmus, szelíd

3. PRIORITÁS: DINAMIKUS VÁRMEGYEI TURISZTIKA	
3.2 **Hálózatos, komplex turisztikai élménykínálat megteremtése**	turizmus, horgászturizmus, egészségturizmus (balneológia, gyógylovaglás, stb.), agrárturizmus, ● látogatóközpontok, erdei iskolák, vízitúra megállóhelyek ● útvonal hálózatok, jármód-kombinációk: kerékpáros, lovas, gyalogos és vízi túraútvonalak, ● natúrparkok (Pilisi Sziklák, Gerecse, Vértesi, tervezett bakonyalji). A Budapest környéke turisztikai térségbe tartozó települések turisztikai fejlesztéseik során marketingjüket, arculatukat és márkáikat, értékesítési lehetőségeiket összehangolják a turisztikai térséggel (**9. ábra**). A komplex turizmusfejlesztésre kijelölt, kiemelt térségek célterületein - **Által-ér völgye és Duna-mente** - a **térségi kínálat összehangolt bővítése**, fejlesztése nyomán olyan kulturális, településökológiai, rekreációs tengelyek jönnek létre, amelyek a belső és külső keresleti piac részére is markáns vonzerőt jelentenek (**10. ábra**). A **szelíd turizmusra kijelölt célterületeken a natúrparkok és parkerdők** is kínálnak a helyi hagyományokra és termékekre, szolgáltatásokra, a táji adottságokra épülő aktív turisztikai kínálatot (**11. ábra**). Vármegyénkben a lakosság és a turisták igen nagy számban használják rendszeresen a különféle források vizét, ivás céljából. A legtöbb forrás esetében a tulajdoni viszonyok nem tisztázottak, nincs kezelője, gazdája továbbá a vízminőségi vizsgálatok sem állnak rendelkezésre. A rendszeres ellenőrzés hiánya miatt a forrásvizek minősége bizonytalan. A szennyezettséget nagymértékben befolyásoló tényezők lehetnek a közelben zajló mezőgazdasági és állattenyésztési tevékenység, helytelen trágya- vagy szennyvízkezelés-, tárolás, illetve a forrás és kút műtárgyainak elhanyagolása, csöveikben felszaporodó szennyező baktériumok, mikroorganizmusok jelenléte. Tekintettel a fenti lakossági igényre szükség lenne a folyamatos ellenőrzésekre, karbantartásokra.

3. PRIORITÁS: DINAMIKUS VÁRMEGYEI TURISZTIKA

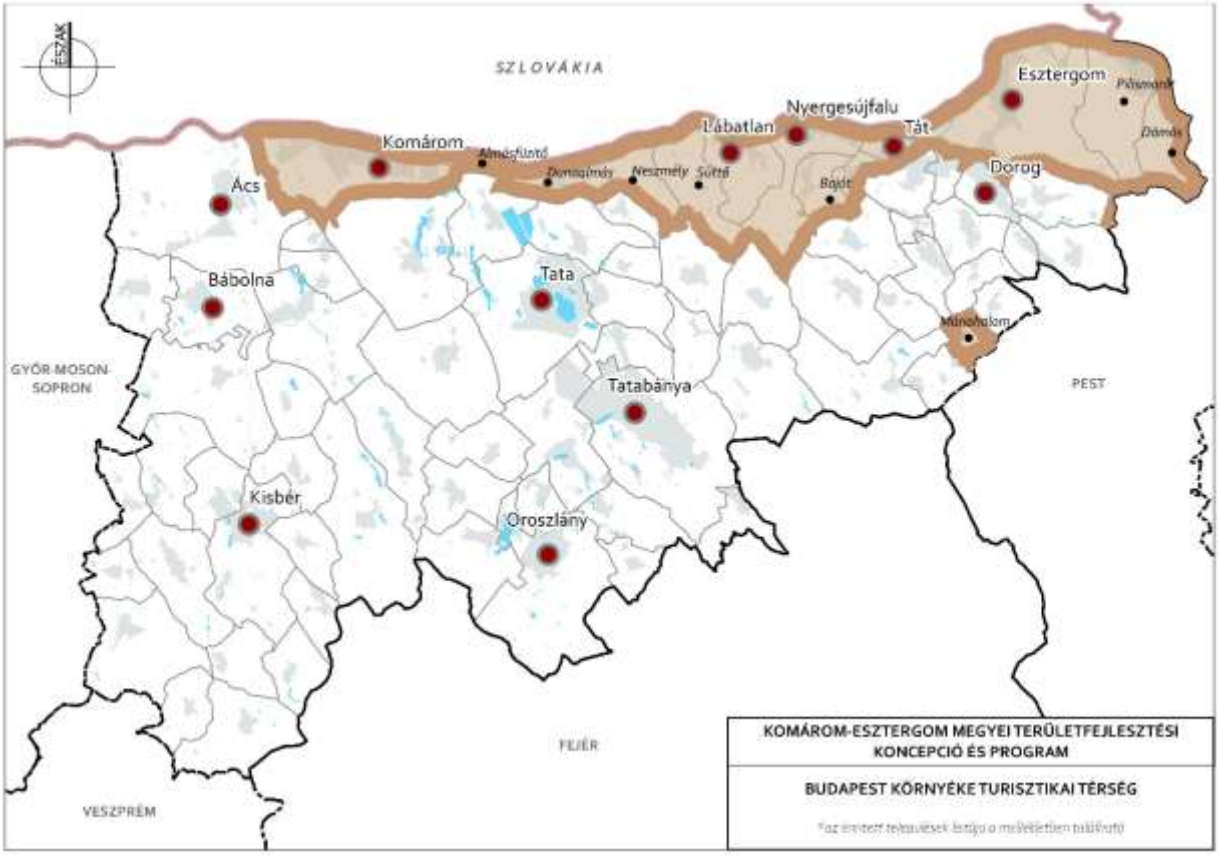

9.ábra: Budapest környéke turisztikai térség vármegyei tematikus célterülete (forrás: saját szerkesztés)

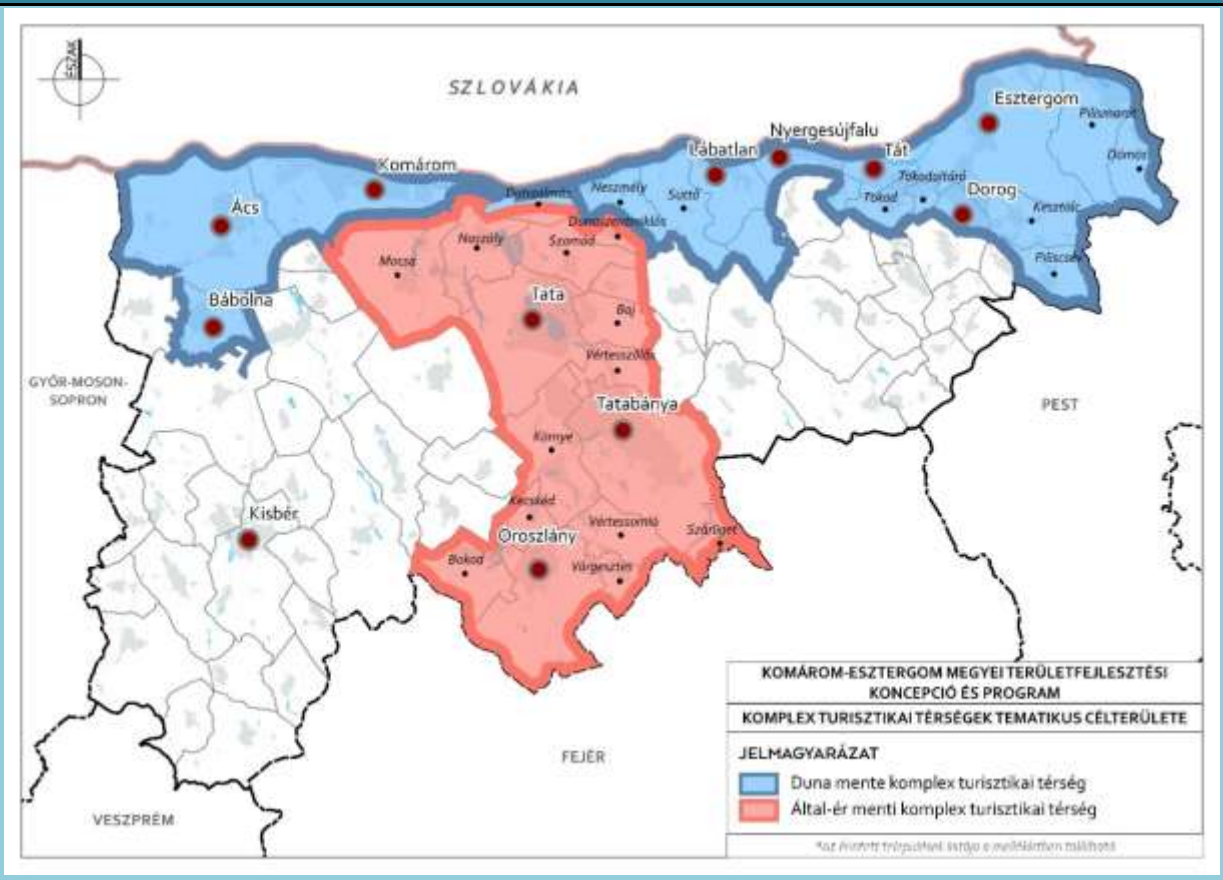

10.ábra: Komplex turisztikai térségek tematikus célterülete (forrás: saját szerkesztés)

11.ábra: Szelíd turisztikai térségek tematikus célterülete (forrás: saját szerkesztés)

3.PRIORITÁS: DINAMIKUS VÁRMEGYEI TURISZTIKA	
3.3 Változó rekreációs igényekhez történő innovatív alkalmazkodás	A 21. századi életmód változások és a pandémia nyomán **felértékelődtek** vagy újszerű értékként definiálódtak **a lokális, helyben elérhető kulturális, táji, természeti,** de akár infrastrukturális (meglévő kerékpárutak, parkolók, csatornák) értékek, illetve az olyan közterületi vagy közterületi jellegű térstruktúrák, mint például a településszegélyeken lévő kiserdők, gyepek, szegélyek, vízpartok, alulhasznált terek, közlekedési folyosók, stb. Az intézkedés egyik célja ezeknek a felértékelődött lokális, adott lakosság által kitüntetett tereknek a fenntartható, kis projektekkel, közösségi bevonással történő fejlesztése, a népszerű, nagyobb tömegeket vonzó rekreációs terek fejlesztése mellett. Az intézkedés elősegíti **a helyi identitáson alapuló** helyi szintű rekreációt (pl.: helytörténeti séták), a lakókörnyezet felfedezését és annak turisztikai célú használatát, mely nyomán kialakul az idegenforgalom legbensőbb keresleti piaca (helyi jelentőségű turizmus fejlesztése). A helyi és vármegyei értéktárak fejlesztésével azok kitüntetett szerepe kiszélesedik, a turizmusba bevonódik. A turisztikai termék- és szolgáltatás fejlesztések során, különösen a pandémiát követően, rugalmas, innovatív megoldások kifejlesztésére is szükség van az elővigyázatosság elve mellett, melynek csak egyik lába a digitális terek és tartalmak fejlesztése. Kreatív megoldásokkal készülni szükséges (adaptálódni) a COVID-19 utáni/melletti világhoz.
Indikátorok	Vendégek száma (db) Vendégéjszakák száma (db) Egynapos turisztikai célú utazásokon résztvevők száma (fő) Többnapos belföldi utazások résztvevők száma (fő) Látogató szám (fő) Újonnan létesült szállásférőhelyek száma (db) Felújított szállásférőhelyek száma (db) Kerékpárosbarát turisztikai-szolgáltatók száma (db) Megvalósuló víziturisztikai attrakciók látogatószáma (fő) Teremtett munkahelyek száma (db) Létrejött tematikus utak hossza/érintett attrakciók száma (km/db);
Kapcsolódó ágazatok fejlesztései	Örökségvédelem, kultúra, táj- és természetvédelem, erdészet, vízügy - vízgazdálkodás, közlekedésügy,
Forrás típusa	INTERREG, TOP Plusz, MTÜ által kezelt hazai támogatási alapok, GINOP Plusz, Kisfaludy program, Gazdaságvédelmi Akcióterv, MNB NHP
Szereplők	Gazdasági társaság, egyéni vállalkozás, TDM, EGTC, natúrpark, települési önkormányzat és tulajdonában lévő gazdasági társaság, állami költségvetési szerv, állami tulajdonú gazdasági társaság, alapítvány, egyesület, vármegyei önkormányzat tulajdonában álló gazdasági társaság, magántulajdonú gazdasági társaság, egyház, erdőgazdaság, nemzeti park igazgatóság, LEADER közösség, természetes személy, szelíd turizmushoz kötődő országos sportági szakszövetség

4.PRIORITÁS: ELÉRHETŐ VÁRMEGYE	
Tartalma	A prioritás képletesen a vármegye további behálózását jelenti, azaz a **kapcsolódások megerősítését**, bővítését, az **elérhetőség javítását**. A helyzetelemzés rámutatott, hogy a jelentős közlekedési kapcsolatok kiépültek a fő településközi irányokban, de azok **minőségi szolgáltatása** jórészt kedvezőtlen, fejlesztésre szorul, akár a **közlekedésbiztonságot**, akár **hatékonyságát** (kényelem, gyorsaság) tekintve. Az elmúlt évtized jelentős fejlesztései közül a Monostori híd, Eurovelo szakaszok megépítését lehet kiemelni, és hogy további jelentős kapcsolatok előkészítése, tervezése folyik jelenleg is (pl. M100, új esztergomi híd, 13. és 81. sz. főút). Elsősorban a fővárossal közvetlen összeköttetést biztosító vasúti fővonalakon jelentősen nőtt a szolgáltatás színvonala, de a többi vonalról ez már nem állapítható meg, hálózati szerepük tulajdonképpen nincs. A közösségi közlekedés színvonalának további emelésének alapja **a MÁV és a Volán menetrendek, szolgáltatások összehangolása**, melyben már előrehaladottak az előkészületek, kooperációk, de a városterségek lokális közösségi közlekedése még kiforratlan. A kerékpáros nyomvonalak kiépítésének üteme felgyorsult az utóbbi években, az Által-ér menti kerékpárút hamarosan közel teljes hosszban járható lesz. A további fő kerékpáros nyomvonalak tervezése folyamatban van, de még hiányos a hálózat. A vízi közlekedés szempontjából a révkomáromi nagy kapacitású teherkikötőt, a 2016-ban átadott esztergomi teherkompot, továbbá a Neszmélynél kialakított, és 2023 júniusában átadott kompkikötőt és határátkelőt lehet kiemelni, de az átfogó víziút fejlesztés még várat magára. **Koncepcionális elv**ként került rögzítésre a hálózatok sűrítése mellett ● a fenntartható és környezetbarát közlekedés fejlesztése, ● a transzeurópai közlekedési folyosók erősítése, ● a közúti, vasúti, rendszerbe szervezett közösségi közlekedési szolgáltatások összehangolt együttfejlesztése, ● észak-déli gazdasági-közlekedési tengely és logisztikai rendszerek erősítése, továbbfejlesztése, ● Duna-menti közlekedési rendszerek integrált megújítása, erőteljes rákapcsolódás az európai folyosókra, ● vidéki térségek rugalmas elérhetőségének fejlesztése, ● zajterhelés mérséklése (csend, mint területi érték identifikálása), ● a kerékpáros és vízi infrastruktúrák összehangolt fejlesztése. Az országos és a vármegyei területrendezési tervek tartalmazzák azokat a meglévő és tervezett országos, térségi szintű közlekedéshálózati kapcsolatokat, amelyek fejlesztésével, megépítésével nagy hatékonyságú, biztonságos, hálózatosabb közlekedési rendszer alakul ki a megyében közelítve a fejlett európai régiók sűrűségét.

4.PRIORITÁS: ELÉRHETŐ VÁRMEGYE	
	Területi relevancia: a megye egész területe
Kapcsolódás a koncepció célrendszeréhez	A prioritás hozzájárul a koncepcióban szereplő átfogó célok (**A1 -** lépéstartás a tudásalapú társadalom és az IT vezérelt gazdaság fejlődésével, **A2 -** városok - város együttesek - urbanizált táj - fejlesztése, **A3 -** A vidéki tájak új egyensúlyának elérése), és a területi célok **(T1 -** Városhálózati csomópont térségi és belső integrációja, **T2 -** Komárom tengely és hídfőváros térsége - kapcsolódásainak és sokszektorú gazdaságának erősítése, **T3 -** Esztergomi tengely és hídfőváros térsége - többirányú integrációjának és örökséggazdálkodásának erősítése) megvalósulásához, valamint közvetetten szolgálja a gazdaság diverzifikációját, a kisvárosok átfogó modernizációját **(S1, S3)**.

4.PRIORITÁS: ELÉRHETŐ VÁRMEGYE	
Kapcsolódás az EU 2021-27 célkitűzéseihez	PO2 - Zöldebb, karbonszegény és ellenálló Európa PO3 - Jobban összekapcsolt Európa PO5 - A polgárokhoz közelebb álló Európa
INTÉZKEDÉSEK	
4.1 Nagytérségi közlekedési infrastruktúra fejlesztése	Az intézkedés a nagytérségi szintű közlekedési kapcsolatok fejlesztését, bővítését szolgálja, mely elősegíti a meglévő városhálózat, szomszédos megyék, országok gyorsabb, biztonságosabb elérhetőségét. A fejlesztésbe bele kell érteni ● a **TEN-T** részét képező **gyorsforgalmi hálózat** bővítését: *M1 2x3 sávosra átépítésétM100 gyorsforgalmi út (Esztergom-M1), Új esztergomi Duna híd megépítését, a 13 (Komárom-M1-Kisbér) és 81. sz. (Kisbér-(Mór-Székesfehérvár)) főutak kapacitásbővítését, gyorsforgalmi úttá fejlesztésüket; M10 gyorsforgalmi út (Esztergom-Budapest) megépítését;* ● a **főúthálózat** fejlesztéseket, *többek között: 1. sz. főút új nyomvonalra helyezését (Tata, Tatabánya, Környe térségében), Oroszlány megközelítésének javítását a Tatabánya-Székesfehérvár kapcsolat fejlesztése révén (Tatabánya (M1)-Oroszlány-Mór másodrendű főúti fejlesztés), 11. sz. főút fejlesztését, elkerülők építését, rekonstrukciókat, biztonságtechnikai beavatkozásokat (pl. körforgalmi csomópontok építése);* ● a **vasúthálózat** fejlesztését, többek között: *a V0 megtervezését, meglévő fővonal emelt sebességűre átépítését (1. sz. vasúti fővonal); Komárom-Esztergom vasútvonal szolgáltatásfejlesztését, Komárom-Székesfehérvár vasútvonal korszerűsíthetőségének vizsgálatát (V0 egyik változata is tartalmazza), Párkányi teherpályaudvar bekapcsolását;* ● az intermodális csomópontok megépítését Tatabányán, Tatán (**IMCS**); ● A határon átívelő nyitás fontos elemei a hidak mellett a vízi átkelés térségi elemei a **dunai kompok** (Pl. Neszmély). A Duna TEN-T folyosóján fejlesztendő vízi szállításhoz - közlekedéshez szükséges nagykikötők a magyar oldali korszerű

4.PRIORITÁS: ELÉRHETŐ VÁRMEGYE	
4.1 Nagytérségi közlekedési infrastruktúra fejlesztése	**Gönyű** a nyugati vármegyehatáron, **Révkomárom, Párkány** a szlovákiai oldalon magyar-szlovák **közös fejlesztéssel** további jelentős kapacitásokat biztosíthatnak. Ezek közül a következő időszakban a vármegye fejlődése érdekében a következő beruházások megvalósítását javasolt szem előtt tartani: M100 megépítése, az M1 autópálya 2x3 sávosítása, a 13. sz. (81. sz.) főutak 2x2 sávos gyorsforgalmi úttá fejlesztése, 1. sz. főút új nyomvonalának ütemezett építése, Oroszlány bekapcsolása a főúthálózatba az intermodális csomópontok megépítése. Már ebben a ciklusban meg kell történnie az új Esztergomi híd és M10 (Budapest-Esztergom) tervezésének és az építés előkészületeinek. A Komárom-Esztergom vasútvonalon az ütemes menetrend feltételeit kell megteremteni, illetve az elővárosi közlekedés feltételeinek vizsgálatát és előkészítését akár Győrig vezetve. Közlekedési folyosókban indokolt gondolkodni, ahol a közutakat - amennyiben van fejlesztési cél - a szorosan kapcsolódó, párhuzamos infrastrukturális elemekkel együtt kell megvalósítani (pl. 13. sz. főút fejlesztése és kerékpárút kiépítése, Komárom-Kisbér-Székesfehérvár vasútvonal korszerűsíthetőségének vizsgálata). A fejlesztések nemcsak az infrastruktúra elemek megépítését kell, hogy jelentsék, hanem azok tájbaillesztését, az ökológiai követelmények érvényesítését és a fenntarthatóvá fejlesztésüket is. A magisztrális vonalas elemeknél, több település érintettsége esetén indokolt élni a **közös tervek** készítésének lehetőségével, mely vármegyei koordinációt is igényel. *A hálózatok rendszerét és a fejlesztések helyét a mellékelt térkép ábrázolja* **(12. ábra).**
4.2 Helyi és térségi szintű közlekedési infrastruktúra integrált fejlesztése	Az intézkedés a főúti kategória alatti **közúthálózat integrált fejlesztését** és bővítését foglalja magában. A hálózat fejlesztésbe bele kell érteni a vármegyei területrendezési tervben szereplő, vagy a Magyar Közút Nonprofit Zrt. által nyilvántartott mellékutak, a települések településszerkezeti tervében szereplő helyi gyűjtőutak felújítását, meglévő belterületi kiszolgáló utak felújítását, vagy tervezett elemek esetében azok megépítését, melyek a vármegye és a települések belső elérhetőségét, zsákjellegének megszüntetését, vagy kapcsolati hálóinak bővítését segítik elő. A területrendezési tervben szereplő ***térségi szerepű összekötő utak*** a nagytérségi úthálózat közötti területeket, a településhálózatot tárják fel, az elérhetőség és a nagyrendszerekre történő közvetlen rákapcsolódás szempontjából szerepük jelentős, így azok fejlesztését a mellékutak között előnyben kell részesíteni. A lakókörnyezet élhetőségét javítja a helyi gyűjtőutak és belterületi utak felújítása, hiányzó elemek megépítése. A helyi gyűjtőutak - azok belterületi úthálózatban betöltött szerepük miatt - a fejlesztések során elsőbbséget kell, hogy élvezzenek.

4.PRIORITÁS: ELÉRHETŐ VÁRMEGYE	
4.2 Helyi és térségi szintű közlekedési infrastruktúra integrált fejlesztése	A fejlesztésbe beleértendő a tájbaillesztés és településkép-javítás (pl. fasorok telepítése, közvetlenül kapcsolódó települési zöldfelületek kialakítása, fejlesztése), az útfejlesztéshez közvetlenül kapcsolódó csapadékvíz gazdálkodás fejlesztése (csapadékközmű infrastrukturális beavatkozások, szikkasztás, puffertárolás, visszatartás, esőkertek kialakítása), közlekedésbiztonsági beavatkozások (pl. körforgalom építése), járdaépítés (akadálymentesítés), felújítás, parkolók építése. A vízi közlekedés térségi szintű biztosításához kapcsolódik **a helyi és turisztikai jelentőségű kikötők** építése, meglévők felújítása, környezetük rendezése, településkép arculatához illesztése, kapcsolódó szolgáltatások **építmény és infrastruktúra igények** biztosítása a szolgáltatási szintnek megfelelően (pl. váró, nyilvános illemhely, parkoló). Az intézkedés biztosítja a meglévő térségi jelentőségű **repülőterek** építményeinek felújítását és közlekedésbiztonsági fejlesztését, továbbá a sürgősségi ellátáshoz kapcsolódó leszállóhelyek építését, felújítását. Vonalas elemeknél, több település érintettsége esetén indokolt élni a **közös tervek** készítésének lehetőségével, mely vármegyei koordinációt is igényel. *A hálózatok rendszerét és a fejlesztések helyét a mellékelt térkép ábrázolja* **(12. ábra).**
4.3 Integrált közösségi közlekedés fejlesztése	Az intézkedés célja, olyan **közösségi közlekedési rendszerek kialakítása**, amelyek hatékonyságukkal, magas minőségükkel vonzó szolgáltatást tudnak nyújtani elsősorban a napi hivatásforgalomban (munkahely, tanulás, ügyintézés, szolgáltatás), másodsorban az egyéb helyváltoztatást igénylő feladatok elvégzésében (pl. rekreáció, bevásárlás, kedvtelés). E beavatkozások hozzájárulnak a motorizált, egyéni közlekedési mód arányának csökkenéséhez, a mobilitási igények és szükségletek mérsékléséhez, növelik az alternatív közlekedési módok arányát (modal split javítása). Nagyobb városok, várostérségek esetén ennek megtervezéséhez mobilitási terv készítése is indokolt lehet. Az **integrált közösségi közlekedés** fejlesztésébe a következő beavatkozások értendők bele: ● városok, várostérségek szintjén a **helyi közösségi szolgáltatások kiterjesztése a környező településekre,** az állami távolsági közösségi közlekedéssel (pl. vasút, távolsági busz) való összhangjának megteremtése (beleértve a környező városokkal közös közösségi közlekedési rendszer kialakítását is); ● városi szinten a **részközpontok, központok** (közösségi közlekedési csomópontok) és a munkahelyek, ügyintézések helyszínei közötti elérhetőség javítása, akadálymentesítés, kiegészítő szolgáltatások kínálata; ● színvonalas **gyalogutak, sétányok** építése (felszíni vezetés előnyben részesítésével, akadálymentesítéssel, szegélyező ökoszisztémák, árnyékoló zöldfelület fejlesztésével), meglévők felújítása, bővítésével; ● a 4.4 intézkedés keretében megépülő térségi hálózathoz is

4.PRIORITÁS: ELÉRHETŐ VÁRMEGYE	
4.3 Integrált közösségi közlekedés fejlesztése	kapcsolódó **helyi kerékpárútszakaszok** megépítése, beleértve környezetük településképének javítását, zöldfelület fejlesztés, pihenőpontok kialakítását is; ● nagyobb városok, turisztikai célpontok esetén az **osztott/közösségi** személygépjármű**, kerékpár és roller szolgáltatás** elhelyezése is vizsgálandó; ● a községek központjaiban és a városok részközpontjaiban a kisebb forgalmú **eszközváltási pontok, megállók, pályaudvarok és környezetének** színvonalas felújítása kialakítása (minőségi városi tér része), parkolási lehetőségek bővítése, akadálymentesítés, zöld megoldások alkalmazása (pl. megállóhelyek tetejének zöldítése, zöldtetők kialakítása, a parkolóknál cserjés-fás szegélyek meghagyása, virágos szegélyek kialakítása stb.); ● mobilalkalmazással is elérhető, térben és időben valós információkat biztosító **utastájékoztatási és jegyvásárlási rendszer** kiépítése; ● eszközbeszerzés, **alacsony kibocsátású, vagy elektromos** járművek beszerzése; ● **elektromobilitás előnyben részesítése** (pl. eszközbeszerzés, töltőpontok létesítése, e-jegy rendszer bővítése stb.).
4.4 Kerékpáros folyosók hálózatosítása	Az intézkedés országos és térségi szintű **kerékpáros útvonalak hálózatosítását** célozza. A *kapcsolódó zöldfelületi, infrastrukturális, biztonsági és komfortnövelő elemekkel ellátott, valamint digitálisan is elérhető, hálózatba szervezett kerékpáros és turisztikai háttér szolgáltatások fejlesztését foglalja magában*. Az ilyen minőségben kiépített hálózati elemeket nevezhetjük **kerékpáros folyosó**nak. Ezek a beavatkozások összességében jótékonyan hatnak a városi mobilitásra a közeli városok, települések **hivatásforgalmára**, a vonzó kerékpáros környezet pedig a vármegyei **turizmusra**, helyi szintű **rekreációra**. (Életmód S4). A hálózat bővítésével nem csak a városok, hanem a kistelepülések elérhetősége is javul. A hálózat elemei közvetlenül **kapcsolódnak a szomszédos megyék és Szlovákia** meglévő és tervezett kerékpáros hálózatához, így a kerékpárutak határon átnyúló szakaszai együttműködéssel megvalósíthatók. A nyomvonalakat a vármegye területrendezési terve tartalmazza, a tervezett kerékpárutak a mellékelt térkép szerint valósulnak meg **(13. ábra).** A kerékpárutak **hivatásforgalmi, sportolási, turisztikai célokat** egyaránt szolgálnak, így a fejlesztéshez tartozó beavatkozások között szerepel: ● kerékpárutak tervezése, megépítése, nyomvonalak kijelölése; ● a szolgáltatások bővítése és fejlesztése a települések belterületén és a kerékpárutak mentén (pl. szervizek, szervizpontok, vendéglátó-pontok, vízvételi lehetőség biztosítása, kölcsönzési lehetőség biztosítása, kerékpár dokkolók kialakítása stb.); ● komplex pihenők kialakítása, melyek alkalmasak pár perces, vagy akár több órás megállásra/kitérőre is;

4.PRIORITÁS: ELÉRHETŐ VÁRMEGYE	
4.4 Kerékpáros folyosók hálózatosítása	● kellemes környezet, zöldinfrastruktúra-hálózat bővítése/fejlesztése (fasorok, árnyas pihenők); ● biztonságos kerékpározás feltételeinek megteremtése, melyhez hozzátartozik a kerékpárutak/kerékpársávok megfelelő forgalomtechnikai védelemmel való ellátása; ● internetkapcsolat biztosítása, és webes platformok kialakítása, folyamatos frissítése (pl. az útvonal tervezhetősége érdekében, helyszíni korrigálásokkal)
Indikátorok	**4.1. intézkedés:** Kialakított gyorsforgalmi utak/főutak hossza (km), kialakított közlekedési folyosók hossza (km), megépített intermodális csomópontok/kikötők/kompok száma (db), Megépített B+R, P+R parkolók száma (db) **4.2. intézkedés:** A TEN-T folyosókon kívüli rekonstruált vagy korszerűsített mellékutak/térségi szerepű összekötő utak/helyi gyűjtőutak hossza (km), kialakított közlekedési folyosók hossza (km), megvalósult/felújított turisztikai célú kikötők/térségi jelentőségű kompok száma (db); Épített vagy felújított kiszolgáló utak hossza (km), Újonnan épült fásított parkolók száma (db), Épített vagy felújított járdák hossza (km) **4.3. intézkedés:** Fenntartható mobilitási tervek száma (db), Korszerűsített közösségi közlekedési létesítmények (várók, buszöblök) (db); modal split arányainak változása a nagyvárosokban/ várostérségekben (%-os megoszlás); forgalomba bocsátott elektromos járművek száma (db); Beszerzett új jegyérvényesítő készülékek száma (db) **4.4. intézkedés:** Kialakított kerékpárutak/kijelölt kerékpár útvonalak hossza (km), megépült kerékpáros folyosó hossza (km), kerékpáros forgalom növekedése (db/egység), megépített kerékpáros pihenők száma (db), intermodális csomópontokban kialakított parkolók, kerékpárparkolók száma (db), közlekedésbiztonsági beavatkozások (db), kerékpár/roller/elektromos kerékpár kölcsönző rendszer megvalósítása, bővítése - bevont települések száma, elérhető, kölcsönözhető eszközök száma (db/település)
Kapcsolódó ágazatok fejlesztései	Közlekedésügy, természetvédelem, erdészet, vízügy, környezetügy
Forrás típusa	**IKOP Plusz**, TOP Plusz, INTERREG, Modern Városok Program, Magyar Falu Program, kiemelt társadalmi igényeken alapuló közútfelújítási program, egyéb hazai források
Szereplők	Települési önkormányzat és tulajdonában lévő gazdasági társaság, vármegyei önkormányzat és tulajdonában lévő gazdasági társaság, állami költségvetési szerv, állami tulajdonú gazdasági társaság, NIF Zrt., Magyar Közút Nonprofit Zrt., közösségi közlekedési szolgáltató gazdasági társaság, AÖFK

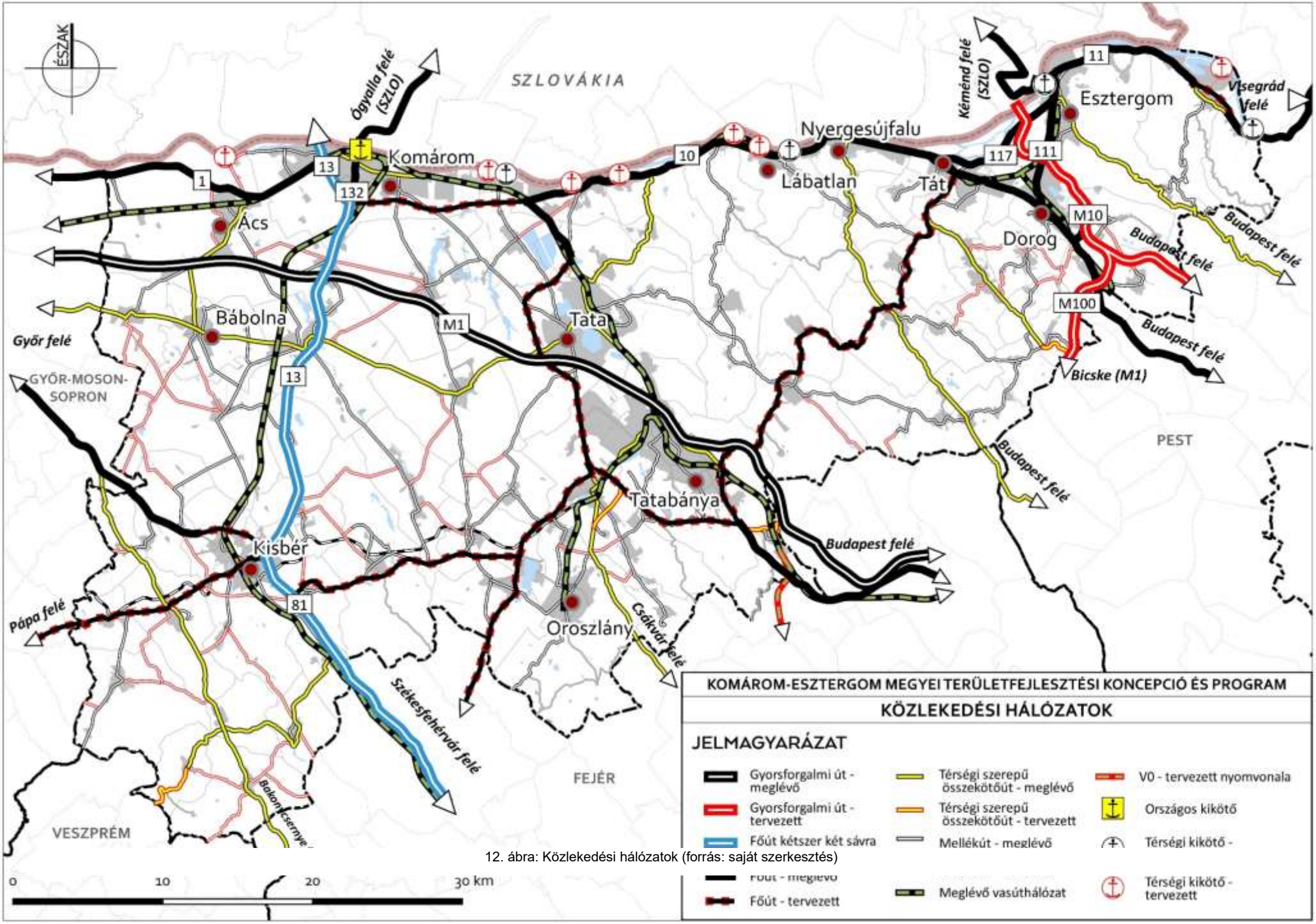

12. ábra: Közlekedési hálózatok (forrás: saját szerkesztés)

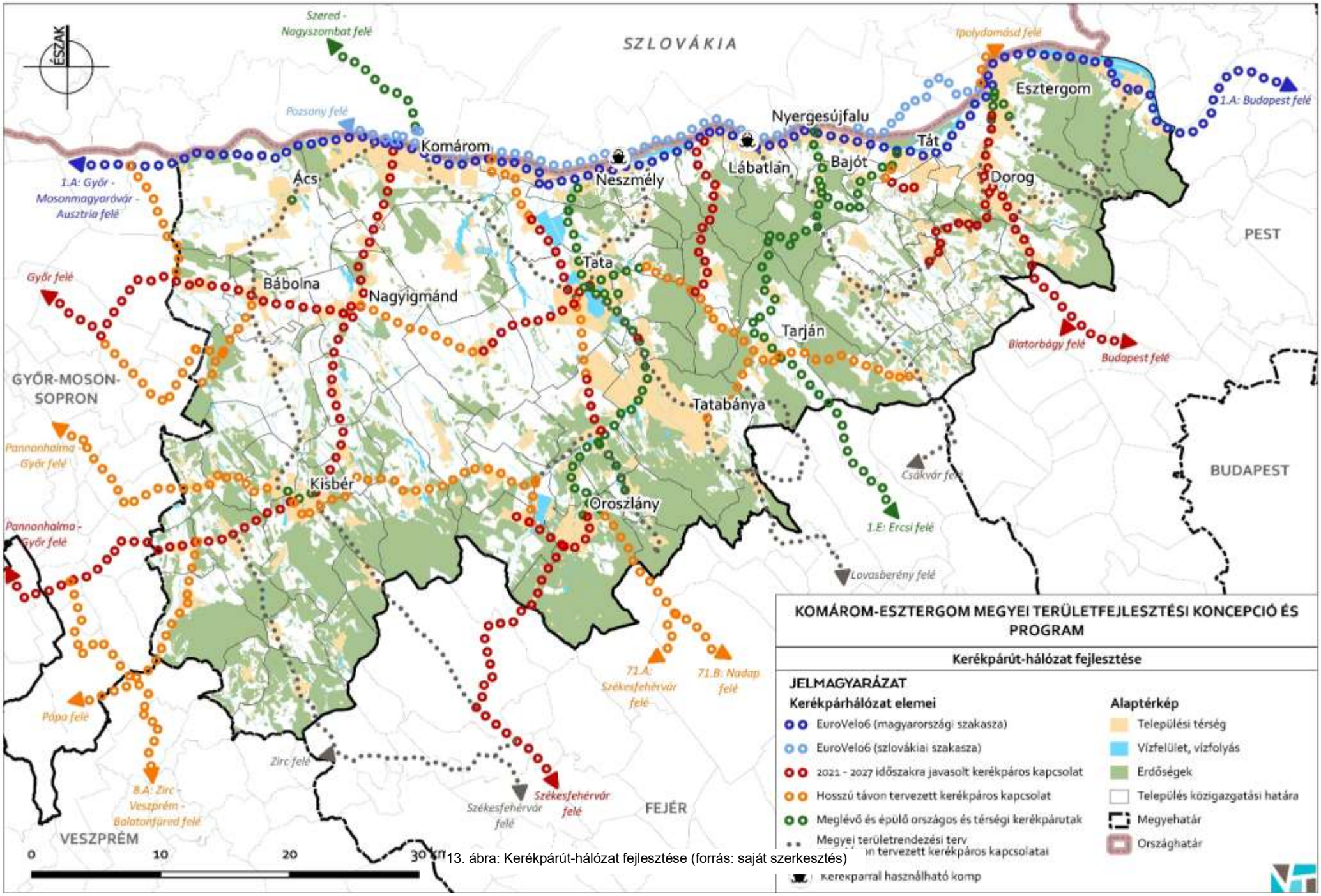

13. ábra: Kerékpárút-hálózat fejlesztése (forrás: saját szerkesztés)

5.PRIORITÁS: EMBERKINCS ÓVÁSA ÉS ERŐSÍTÉSE	
Tartalma	**Komárom-Esztergom vármegye célja a területén élő emberkincs megóvása (megtartása) és képességeinek megerősítése (életfeltételeinek javítása).** Ennek érdekében egészségügyi, oktatási-képzési és szociális jóléti, közösségi intézkedéseket kíván megvalósítani a rendelkezésére álló európai uniós és hazai források felhasználásával. A 2021-2027-es programozási ciklus tervezése idején zajló világjárvány közvetlen és azonnali hatást gyakorol az egyes emberek életvitelére, családok hétköznapjainak működésére, egyszerre ingatva meg egzisztenciális és egészségügyi státuszukat, szokásaikat, vélt biztonságukat. A járvány ráirányítja a döntéshozók és a szakemberek figyelmét **a társadalmat éltető és fenntartó** gazdasági-kulturális- tudományos élet működését biztosító **emberkincs sérülékenységére**. A természeti erőforrások védelme mellett a humán erőforrás, más szóval **az emberkincs testi-lelki egészségének óvása, és megfelelő tudással - készségekkel való felvértezése (erősítése) a jövő záloga.** **A prioritás intézkedései között szerepel a minőségi egészségügyi szolgáltatások és az ahhoz való egyenlő hozzáférés biztosítása a vármegye lakossága számára**. A lakosság egészségügyi állapotának javítása érdekében a megelőzéstől a rehabilitációig az ellátás minden spektrumát fejleszteni szükséges az ehhez szükséges infrastruktúra, képzett humánerőforrás és informatikai feltételek széles körű fejlesztésével. Mivel a COVID-19 hatásaként az emberekben jelentősen felértékelődött az egészség szerepe, életünkben még fontosabb lett az egészség megőrzése, az immunrendszer erősítése, a rendszeres mozgás. A vármegye támogatja azokat a fejlesztési kezdeményezéseket, amelyek az emberkincs egészségének megóvását és megerősítését segítik. Komárom-Esztergom vármegye az egészségügyi ellátás minőségi fejlesztése mellett a vármegye lakossága (emberkincse) számára a **köznevelési és oktatási intézmények tartalmi és infrastrukturális korszerűsítését is meg kívánja valósítani**. **A tudás gyarapodásának ugyanis alapvető szerepe van a jólét és a jóllét növekedésében**. Az egyének, a vállalkozások, teljes gazdasági szektorok, sőt a városok versenyképessége jelentős részben az ITK reformok és beruházások sikerességén múlik. A helyzetfeltárás rámutatott, hogy a gazdaság fejlődésének korlátot szab a szakképzett munkaerő esetenkénti hiánya. A technikai feltételek megteremtése önmagában nem elegendő, **biztosítani kell a digitális készségek széleskörű fejlesztését kisiskolás kortól élethosszig tartón, a lépéstartást a technológiai és infokommunikációs fejlődéssel,** a munkahelyi elvárások változásával. A támogatott beavatkozások révén a teljes képzési rendszer gyakorlati fókuszúvá válik, a készségek és képességek fejlesztésére helyezve a hangsúlyt.

5.PRIORITÁS: EMBERKINCS ÓVÁSA ÉS ERŐSÍTÉSE	
Tartalma	A szociális alapszolgáltatások, illetve a szakosított (intézményekben nyújtott) **szociális ellátások infrastruktúrájának és humánerőforrásának fejlesztése** az ellátásra jogosultak, illetve arra rászorulók érdekében kiemelkedően fontos. **A társadalom szociális gondoskodásra szoruló különféle csoportjai**: a lakhatási és jövedelmi szegénységben élők; a testi- érzékszervi vagy ~~szellemi~~ értelmi vagy pszichoszociális fogyatékossággal ~~fogyatékkal~~ élők; a gyermeket egyedül nevelő szülők; a magányos idős emberek; a társadalmi kirekesztést elszenvedő, halmozottan hátrányos helyzetű (főként cigány) gyerekek. Az emberkincs megóvását és erősítését célzó prioritás keretében megvalósítandó intézkedések célja a rászorultak segítésén és támogatásán túl, az **esélyegyenlőség biztosítása** minden olyan eszköz alkalmazásával, amely a hátrányos helyzetből való kitörést támogatja és **a társadalmi kirekesztődés öröklődését megakadályozza**. Ebben meghatározó szerepe van a gyermekgondozási és köznevelési intézményeknek; a gyermekegészségügynek; a családsegítő intézményhálózatnak és mindazoknak a helyi és vármegyei programoknak, amelyek a társadalmi felzárkózást és a kirekesztést elszenvedők integrálását kívánják elősegíteni. A vármegye **társadalmának és gazdaságának egyaránt érdeke**, hogy a rendelkezésre álló **emberkincs minden tagja hozzá tudja tenni tehetségét és képességeit a saját és a tágabb közössége boldogulásához.** ***Területi relevancia: a vármegye egész területe***
Kapcsolódás a koncepció célrendszeréhez	A prioritás közvetlenül támogatja az A1 - Lépéstartás a tudásalapú társadalom és az IT vezérelt gazdaság fejlődésével átfogó célt, illetve az S4 - Emberkincs óvása és erősítése - képzés - egészség - szociális gondoskodás specifikus célt, valamint a H1 - Reziliencia erősítése a halmozódó válságok ciklusában, H2 - Társadalmi és civil energiák hasznosítása, H3 - Hátrányos helyzetű társadalmi csoportok és térségek felzárkóztatása, H4 - Kompakt települések - települési térségek újrahasznosítása horizontális célok elérését.

5.PRIORITÁS: EMBERKINCS ÓVÁSA ÉS ERŐSÍTÉSE	
Kapcsolódás az EU 2021-27 célkitűzéseihez	PO1 - Intelligens Európa PO4 - Szociális Európa PO5 - A polgárokhoz közelebb álló Európa
INTÉZKEDÉSEK	
5.1 Sokszínű oktatási és képzési bázisok fejlesztése a tudásalapú társadalom megteremtéséért, a munkaerőpiaci kereslet és kínálat összehangolásáért	A vármegye A1 jelű átfogó célja a **„LÉPÉSTARTÁS A TUDÁSALAPÚ TÁRSADALOM ÉS AZ IT VEZÉRELT GAZDASÁG FEJLŐDÉSÉVEL”**. Ennek az ambiciózus célnak az elérése érdekében segíteni kell az oktatási és képzési bázisok sokszínűségének biztosítását, emelni szükséges a vármegye lakosságának képzettségi szintjét, támogatni kell a munkaerőigény és a munkaerőkínálat összehangolását. ● a **köznevelés és szakképzés teljes vertikumának (óvoda, általános iskola, középiskola, szakoktatás) és a felsőfokú képzés modernizációja,** a munkaerőpiac és a vállalkozási környezet változásaihoz és elvárásaihoz alkalmazkodni képes, alap- és szakmai készségekkel rendelkező autonóm személyiségek kibocsátása érdekében – eszköz-, infrastruktúra, módszertan- és tartalomfejlesztés; ● a köznevelési intézmények hátránykompenzációjának erősítése, a korai iskolaelhagyás megelőzése; ● tanulók és pedagógusok digitális kompetenciáinak fejlesztése, idegen nyelvi készségek megerősítése; ● továbbtanulás ösztönzése a piaci igényekhez illeszkedő munkaerő kínálat biztosítása érdekében; ● hazavár programok működtetése: felsőfokú tanulmányi ösztöndíjak; szakképzésben részt vett fiatalok támogatása, lakhatási támogatás; ● a nem-formális és informális tanulási lehetőségek bővítése, élménypedagógiai eszközök alkalmazása; ● szakképzési, szakmai továbbképzési, átképzési tematikák fejlesztése az IT vezérelt gazdaság továbbépítése, várható munkaerő szükséglete érdekében, iskolai és felnőtt szakképzési formák és tartalmak; ● felnőttképzés: magasabb képzettségi szint megszerzése az előnyösebb munkaerő-pozíció elérése érdekében; munkahelyi képzés, átképzés; ● Inaktívak és hátrányos helyzetűek munkaerőpiacra jutásának támogatása; ● a megyében működő felsőfokú oktatási intézmények képzési palettájának szélesítése, képzési formák bővítése;

5.PRIORITÁS: EMBERKINCS ÓVÁSA ÉS ERŐSÍTÉSE	
	● közép- és felsőfokú oktatási intézmények egymás közötti együttműködésének ösztönzése a továbbtanulás és a piaci igényeknek megfelelő képzés érdekében; ● hálózatosodás, kapcsolatépítés az oktatási és képzési bázisok, a munkaadók, munkavállalók, a lehetséges K+F+I partnerek és a foglalkoztatási paktum egyéb szereplői között, akár vármegyehatáron is túl;
5.2 Egészségügyi, szociális és közösségi ellátórendszer erősítése	A helyzetfeltárás rávilágított, hogy különösen az elöregedés és a Covid19 járvány következtében az emberkincs milyen sérülékeny. Az intézkedés elősegíti a vármegye stratégiai céljának, **„AZ EMBERKINCS ÓVÁSA ÉS ERŐSÍTÉSE: KÉPZÉS – EGÉSZSÉG - SZOCIÁLIS GONDOSKODÁS”** elérését. Az intézkedésen keresztül a vármegyei lakosság egészségének védelme, a gyógyítás és a gyógyulás feltételeinek javítása és az egyenlő hozzáférés lehetősége (korra, nemre, lakóhelyre, anyagi helyzetre való tekintet nélkül, és az akadálymentes megközelítés biztosításával, szolgáltatások, ellátások akadálymentes igénybe vételével), , valamint az arra rászorulók számára a szociális gondoskodás magas színvonalú biztosítása megvalósulhat. Az ellátórendszer közösségi megerősítését szolgálják a szociális és társadalmi innovációk, innovatív közszféra-szolgáltatások. Az intézkedés fentieknek megfelelő tartalma: ● egészségügyi szakdolgozók munka- és életkörülményeinek magas szintre emelése, elköteleződésük kialakítása, az ellátás magas színvonalú és stabil biztosítása; ● háziorvosok, fogorvosok és egyéb egészségügyi szakemberek megtartása, illetve letelepedése érdekében bérlakás-, vagy lakásvásárlási támogatási program szervezése; ● egészségügyi infrastruktúra fejlesztése, eszközellátottságának növelése és a digitális technológiák alkalmazásának támogatása; ● prevenciós programok az egészségmegőrzés és a betegségmegelőzés érdekében; ● rendszeres, egészségfejlesztő testmozgás népszerűsítése, ezt támogató óvodai és iskolai sport infrastruktúra fejlesztése; ● gyermek-egészségügy és idősgondozás feltételrendszerének mennyiségi és minőségi javítása; ● szociális és gyermekvédelmi ellátórendszer, valamint a közösségi ellátó hálózatok személyi és infrastrukturális fejlesztése; ● társadalmi, szociális, közösséget támogató közszféra innovációk ösztönzése; ● közösségi ellátórendszer tovább erősítése a helyi Esélyegyenlőségi Programok és a Vármegyei Esélyteremtési Paktum tervezett tevékenységeinek megvalósításával;
5.3 Mentális és fizikai egészségmegőrzés /fejlesztés	Az egészségmegőrzés első lépése a megelőzés, mind a lelki, mind a fizikai egészség területén. A mentális jóllét és az egészséges önbizalom a testi egészség megőrzésének záloga, ugyanakkor a változó kihívásokhoz való alkalmazkodás alapfeltétele is, a mellett hogy a közbizalom növekedésével is jár és fokozza a társadalmi

5.PRIORITÁS: EMBERKINCS ÓVÁSA ÉS ERŐSÍTÉSE	
5.3 Mentális és fizikai egészségmegőrzés /fejlesztés	innovációs együttműködéseket. Példák az intézkedés lehetséges tartalmára: ● a COVID járvány utáni mentális megterhelések enyhítése, ● a lakosság általános mentális egészségi szintjének növelése, ● alternatív terápiák alkalmazása: megelőzés és rehabilitáció (lovas, művészeti, gyógyvíz, gyógynövény, stb.) ● függőségi prevenció (alkohol, drog, digitális, stb.), a családok és fiatalok védelmének biztosítása érdekében kríziskezelő szolgáltatások fejlesztése és kríziskezelő ambulanciák építése; ● nappali szanatóriumok, közösségi pszichiátriai szolgáltatás kialakítása, fejlesztése a pszichoszociális fogyatékossággal élők számára, családjaik segítésére, ● szervezett egészségügyi szűrések, korai diagnosztika, ● egészséges életmód, egészséges háztartás, ● gyalogos, kerékpáros közlekedés, ● egészségfejlesztő testmozgásban gazdag életvezetést támogató sportinfrastruktúra fejlesztése, és programok népszerűsítése minden korosztály számára.
5.4 Közösségépítés, identitáserősítés	A vármegye területfejlesztési koncepciójának **„TÁRSADALMI ÉS CIVIL ENERGIÁK HASZNOSÍTÁSA”** horizontális célja a közösségépítésben és az identitáserősítésben **nélkülözhetetlen civil kezdeményezések** és szerveződések támogatását tartja szükségesnek minden olyan fejlesztési kezdeményezés megvalósítása során, amely helyi, térségi közösségeket érint. A **közösségépítés és identitáserősítés** érdekében nemcsak civilek tehetnek lépéseket, de az önkormányzatok, a települési oktatási, kulturális és szabadidős intézmények, egyes helyi vállalkozók, vagy vállalkozói csoportok is. A közösségépítés, identitáserősítés révén a társadalmi tudatosság fokozódik, ez által a jövő generációk irányába történő felelősségvállalás is erősödik. Példák az intézkedés lehetséges tartalmára: ● települési és táji identitás fejlesztése, ● A társadalom tagjainak érzékenyítése a természeti források önmegtartóztató használatára, a tudatos környezethasználatra, ● önkéntesség kultúrájának népszerűsítése és támogatása, (házi-segítségnyújtás, gyermekfelügyelet, korrepetálás, felolvasás, társalgás, kerti munka stb.), ● helyi programok, helytörténeti események, séták, kiadványok, vetélkedők, helyi tv-k tematikus műsorai, ● kreatív iparok, alkotóművészet, hagyományos alkotókörök, ● hagyományőrzés, helyi (pl. bányász, erdész) hagyományok ápolása, kismesterségek népszerűsítése, oktatása, hagyományos gazdálkodás-ismeretátadás ● ismeretterjesztő táborok, tananyagok ● klubok (nyugdíjas, kismama, tudományos-ismeretterjesztő, irodalmi, film, stb.)

5.PRIORITÁS: EMBERKINCS ÓVÁSA ÉS ERŐSÍTÉSE	
5.5 Képességfejlesztő támogató-hálózat felépítése	A vármegyei koncepció **„HÁTRÁNYOS HELYZETŰ TÁRSADALMI CSOPORTOK ÉS TÉRSÉGEK FELZÁRKÓZÁSA”** megnevezésű horizontális célja akkor tud teljesülni, ha jelentős támogatást kapnak a képességfejlesztő - támogató hálózat felépítését szolgáló fejlesztési kezdeményezések. A hátrányos helyzetű gyermekek és felnőttek számára az alapkompetenciák elsajátításának biztosítása jelentheti a hátrányos helyzetből való kiemelkedést, a társadalmi felzárkózás lehetőségét. ● ösztöndíj-rendszerek a továbbtanulás érdekében; ● gyakornoki programok; ● patrónusi hálózat működtetése a felzárkózás segítésére, a korai iskolaelhagyás megakadályozására; résztvevő pedagógusok és önkéntesek anyagi és erkölcsi elismerése; ● tanodák létrehozása és tanodák működésének támogatása a tanórán kívüli személyre szabott fejlesztő foglalkozások, hasznos időtöltés, pozitív megerősítés biztosítása érdekében; ● koragyermekkori felzárkózást segítő szolgáltatások, pl. Biztos Kezdet gyerekházak működtetése; ● az iskolai eredményesség javítása művészeti neveléssel, tehetségtámogatással, iskolán kívüli sportolási lehetőségekkel; ● oktatási esélyteremtés, a köznevelési intézmények esélyteremtő szerepének erősítése; ● felnőtt korú lakosság számára az alapkompetenciák és alapszintű vállalkozási ismeretek megszerzésének biztosítása (pl. általános iskolai végzettség megszerzése);
5.6 Gyermekvállalás, gyermekes családok letelepedésének támogatása	A népességfogyás, az alacsony születésszám a helyzetfeltárás szerint a vármegyében is gondot jelent, még ha kevéssé drámai módon is, mint sok más megyében. A gyermekvállalás segítéséhez és a gyermekes családok megtartásához és/vagy letelepedéséhez, a kormányzati intézkedéseken túl, a vármegye saját eszközeivel is megpróbál hozzájárulni az alábbiak szerint: ● **vármegyei lakhatási program indítása**: a vármegyei önkormányzat által szervezett pilot projekt keretében, elsősorban a kistelepüléseken, a lakatlan ingatlanok kataszterezése, minősítése, műszaki felmérése és jelképes áron elérhetővé tétele az ingatlankereső családok számára, a települési önkormányzatok által megszabott feltételekkel ● az ily módon kataszterezett üres ingatlanok közül egyes ingatlanok felújítása és **önkormányzati szociális bérlakássá** történő alakítása. A program eredményeként, az olcsó lakásszerzési lehetőség révén, megvalósulhat a gyermekes családok megtartása és/vagy beköltözése a megyébe. Az intézkedés nyomán egyúttal a települési térségek fenntarthatósága is javul, hiszen a sok család számára megfizethetetlen értékű új lakások építése helyett, a meglévő épületek, lakótelkek újrahasznosítása valósul meg. További gyermekvállalást segítő intézkedések:

5.PRIORITÁS: EMBERKINCS ÓVÁSA ÉS ERŐSÍTÉSE	
5.6 Gyermekvállalás, gyermekes családok letelepedésének támogatása	• bölcsőde (állami és munkahelyi) szolgáltatások fejlesztése, • családi bölcsőde program, • atipikus foglalkoztatási formák (részmunkaidő, kötetlen munkarend, munkakör megosztás, távmunka, bedolgozás), • helyi közösségi irodai infrastruktúra hálózat, • „nagymama szolgálat” közösségi szervezése.
Indikátorok	**5.1., 5.2 intézkedések.:** Új egészségügyi, oktatási és szociális ellátó létesítmények száma (db + érintett lakosság: fő); Felújított egészségügyi, oktatási és szociális ellátó létesítmények száma (db + érintett lakosság: fő); Eszközfejlesztő intézmény új, korszerű eszközök beszerzésére fordított kiadása (Ft + érintett lakosok, tanulók, családok: fő/db); Egészségügyi, pedagógiai, szociális létszámbővítés (fő/intézmény); **5.3. intézkedés:** Prevencióval, terápiával érintett lakosság száma (fő); Egészségügyi szűrésekkel elért lakosság száma (fő); Fejlesztett vagy új egészségügyi/szociális szolgáltatások száma (db) **5.4. intézkedés:** Közösségépítő események, programok száma (db); Szemléletformáló kampányon résztvevők száma (fő); Helyi társadalmi akciókban résztvevők száma (fő); **5.5 intézkedés:** Ösztöndíjjal támogatott továbbtanulók száma (fő); Felzárkózást segítő patrónusok és felkarolt tanulók száma (fő); Tanodák száma, működéséhez nyújtott támogatás, résztvevő tanulók száma (db, Ft, fő); Korai iskolaelhagyók számának változása; Biztos Kezdet Gyerekházak: résztvevő családok száma (család); Felnőttoktatásban résztvevők száma, végbizonyítványt szerzők száma (fő); Gyakornoki programban résztvevők száma (db); **5.6. intézkedés:** Új bölcsődei férőhelyek és foglalkoztatottak száma (fő); Családi bölcsőde programban résztvevők száma (befogadó helyek és befogadott gyermekek száma (db + fő); Kataszterezett üres lakóingatlanok száma, ezekből értékesített vagy szociális bérlakássá alakított ingatlanok száma (db);
Kapcsolódó ágazatok fejlesztései	Oktatásügy, egészségügy, családügy, lakásügy, szociális ellátás, kultúra - közművelődés
Forrás típusa	**TOP Plusz**, GINOP Plusz, EFOP Plusz, Norvég Alap, EGT Alap, Nemzeti Együttműködési Alap, Jelenlét Program, Falusi Civil Alap, Modern Városok Program, Magyar Falu Program, Magyarország központi költségvetése, Helyi önkormányzatok támogatásai fejezet, Útravaló Ösztöndíjprogram, Nemzeti Tehetség Program, EACEA, Bethlen Gábor Alapkezelő egyházi és nemzetiségi támogatásai, ESZA tevékenységek, Interreg CBC
Szereplők	Vármegyei önkormányzat, kormányhivatal, állami költségvetési szerv, gazdasági társaság, államilag elismert felsőoktatási intézmény, települési önkormányzat és tulajdonában lévő gazdasági társaság, állami tulajdonú gazdasági társaság, alapítvány és tulajdonában álló gazdasági társaság, egyesület, egyház, magántulajdonú gazdasági társaság, EGTC, vármegyei önkormányzat tulajdonában álló gazdasági társaság, családsegítő, gyermekjóléti és gyermekvédelmi szolgálat, nemzetiségi

5.PRIORITÁS: EMBERKINCS ÓVÁSA ÉS ERŐSÍTÉSE	
	önkormányzat, LEADER közösség, kamara

5.TERVEZÉST KÍSÉRŐ ELJÁRÁSOK

A területi (gazdasági-társadalmi-környezeti) hatásvizsgálat és a stratégiai környezeti vizsgálat, önállóan külön-külön kötetben került dokumentálásra.
A stratégiai környezeti vizsgálatot a Vitaregnat Környezetvédelmi és Szolgáltató Bt., a területi hatásvizsgálatot a Város-Teampannon kft. készítette.

A Program és a Koncepció környezeti hatásainak összefoglaló értékelése (SKV)

Az SKV során megvizsgáltuk az egyes prioritások beavatkozásait a környezeti elemek és rendszerek szempontjából (SKV 5.1-2.), illetve összegeztük és értékeltük az SKV szempontok keretében a környezeti elvárások, célok alapján (SKV 4.). Vizsgálataink eredményeképpen megállapítható, hogy a tervezett Koncepció és Program kifejezetten pozitív irányban támogatja a környezeti célkitűzéseket és a hatások tekintetében is jelentős pozitív eredmények várhatók, azonban vannak környezeti szempontból kockázatokat hordozó intézkedések is a Programban.

A program kiemelkedő értéke a felvállalt vármegyei és térségi koordinációs szerep (1.7., 3.1.), illetve a Program és a Koncepció szerves részét képező együttműködés-fejlesztés az önkormányzatok, a gazdasági szereplők, a különböző hatóságok, állami intézmények területi szervei, a civil és egyházi szervezetek között egyaránt. A koordináció és az együttműködés kiemelkedő kompetencia-fejlesztési hatásokat hozhat, amelyek a készülő V. Nemzeti Környezetvédelmi Program stratégiai területeihez és az NFFS célzott és átfogó programjaihoz kapcsolódó szemléletformáló, szervezetfejlesztő programokhoz illeszkedően, várhatóan jelentősebb áttörés hozhatnak a megyében, amennyiben személyes vezetői és intézményi környezeti és fenntarthatósági fejlesztésekkel társulnak. Ezen terület javaslatainkban foglaltak mentén történő kifejtése és megerősítése szükséges.

Kezdetben konfliktusokat okozhat a takarékos és kompakt területhasználati alapelv érvényesítése és az integrált tájgazdálkodás rendszerének bevezetése, a zöldinfrastruktúra fejlesztés és fenntartás és a nedvességgazdálkodás rendszerének bevezetése. A vármegyei és térségi koordináció és együttműködések jelentős próbatétel elé néznek, azonban a nehézségek gyümölcsei mind gazdasági, mind ökológiai és társadalmi téren a reziliencia megerősödésével érzékelhetőek lesznek, különösen a várható válságos időszakokban.

A programok tervezésénél annak a tervezői szemléletnek kell érvényesülnie, amely a biológiai sokféleséget és a természeti értékeket erőforrásnak, és nem a területfejlesztést akadályozó tényezőnek tekinti. A fejlesztéseknek alapvetően idomulniuk kell a természeti és táji adottságokhoz. Ez garanciája lehet annak, hogy a projektek nem járnak a természeti értékek károsodásával.

Az integrált tájgazdálkodás (Koncepció S2 és Program 2.3.) és a kompakt, takarékos területhasználat (H4) alapelveinek alkalmazása, a hálózatos, komplex turisztikai látogatómenedzsment és élménykínálat (Koncepció 3.2.) átfogó, integrált, a vármegye és térségi együttműködés keretében koordinált (Koncepció 1.7. és 3.1.) megvalósítása, modellértékű program lehet országos szinten is, amely megmutatja, hogy a helyi adottságokat nem korlátoknak, hanem lehetőségeknek tekintve milyen eredményeket lehet elérni.

Összességében a Program intézkedések túlnyomó része, amennyiben a Koncepcióban foglalt célok a legteljesebb mértékben érvényesülnek, kockázatokkal jár ugyan, de nincs egyértelműen kedvezőtlen hatással, sőt kedvező hatással is lehet összességében az élővilágra és a biológiai sokféleségre. A fejlesztések eredményeként – megfelelő feltételek mellett – növekedhet a biológiailag aktív felületek aránya, állapota, gyarapodhatnak az élő és élettelen természeti értékek.

A területi hatásvizsgálat összegzése

A koncepció célrendszere és fejlesztési prioritásai, a program intézkedései jól reflektálnak a helyzetfeltáró vizsgálatban és a helyzetértékelésben feltárt egyes problémák megválaszolására. A területfejlesztési koncepció és program 3 átfogó célja közül egy közvetlenül, kettő pedig indirekten tartalmaz társadalmi és gazdasági fókuszú célokat. A stratégiai célok számos olyan konkrét beavatkozást határoznak meg, amelyek a kitűzött vármegyei jövőkép elérését elősegítve kedvező társadalmi és gazdasági folyamatokat generálnak. A koncepció céljaihoz kapcsolódó, a programban kijelölt stratégiai fejlesztési prioritások és az ezekhez tartozó intézkedések a koncepcionális célok, és a koncepcióban felvázolt jövőkép elérését szolgálják. A területfejlesztési program céljai és prioritásai –a meghatározott intézkedések, beavatkozások alkalmazásával- reális eszközei a vármegyei koncepcióban felvázolt jövőkép elérésének mind a gazdaságfejlesztés, mind a humánerőforrás-fejlesztés, mind az értékvédelmen alapuló természeti erőforrás gazdálkodás vonatkozásában. A programban előirányzottak megvalósulása nem jár káros következményekkel sem a gazdasági fejlődés lehetőségére, sem a vármegye élhetőségére, humánerőforrás fejlesztésére nézve. Amivel számolni kell a célok, illetve prioritások egyes intézkedéseinek elmaradása esetén, hogy több, a helyzetértékelésben feltárt kedvezőtlen folyamat továbbra is akadályozhatja a vármegye egészének kiegyensúlyozott fejlődését.

6. A VÉGREHAJTÁS ÉS A FINANSZÍROZÁS INTÉZMÉNYI ÉS ELJÁRÁSRENDI RENDSZERÉNEK ÁTFOGÓ ISMERTETÉSE

A végrehajtás és a finanszírozás intézményi és eljárásrendi rendszerének átfogó bemutatása

A vármegyei területfejlesztési program stratégiai (és operatív) programrésze teljes tervezéssel készül, valamennyi koncepcionális célt és a célrendszernek megfelelő fejlesztési kezdeményezést számba vesz, a lehetséges finanszírozási forrásoktól függetlenül.

A **végrehajtási és finanszírozási rendszer elemei és a kapcsolódó eljárásrendek is egyeztetés alatt állnak,** az országos iránymutatások alapján válnak a közeljövőben véglegessé.

A 2021–2027 közötti kohéziós célú uniós támogatások felhasználására irányadó legmagasabb szintű nemzeti tervezési dokumentum, a Partnerségi Megállapodás (PM): *„A PM rögzíti, hogy a Magyarországra érkező uniós fejlesztési (kohéziós és a halászati ágazatot támogató) források, hogyan fogják támogatni a nemzeti fejlesztési célokat és az Európai Unió szakpolitikai céljait. Mindemellett integrálja a legfontosabb hazai stratégiai dokumentumok, kiemelten az Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Koncepció (OFTK) nemzeti fejlesztési céljait, valamint az EU releváns országspecifikus ajánlásokra reagáló üzeneteit is. A PM meghatározza a kapcsolódó uniós források eredményes és hatékony felhasználásának feltételeit. A Partnerségi Megállapodást az EU Bizottsága hagyja jóvá, Magyarország Kormányával folytatott egyeztetéseket követően. A Partnerségi Megállapodásban kijelölt fejlesztési irányok részleteit operatív programok rögzítik: a Strukturális Alapok és a Kohéziós Alap forrásaira épülő ágazati operatív programok és területi operatív program (OP), valamint az Európai Tengerügyi és Halászati Alap operatív programja. A Partnerségi Megállapodás hatálya alá hét (hat ágazati, egy területi) operatív program tartozik, a Közös Agrárpolitika (KAP) keretében készülő KAP stratégiai tervre külön tervezési eljárás vonatkozik*”.

A PM összefoglalja a 2021-2027 közötti uniós fejlesztési ciklusra vonatkozó kohéziós fejlesztések (ERFA - Európai Regionális Fejlesztési Alap, KA - Kohéziós Alap, ESZA+ - Európai Szociális Alap, ETHA alapok - Európai Tengerügyi és Halászati Alap) magyar fejlesztési beavatkozásait, a kapcsolódó koordinációs és végrehajtási mechanizmusok és a támogatási források megoszlásánakismertetésével. A forrásfelhasználás konkrét beavatkozásait az operatív programok tartalmazzák, melyeket az alábbi táblázatban foglaltunk össze.[1]

[1] https://www.palyazat.gov.hu, Komárom-Esztergom Megye Önkormányzatának adatszolgáltatása, https://kormany.hu/hirek/elindul-a-2021-2027-kozotti-unios-fejlesztesi-ciklusrol-szolo-tarsadalmi-egyeztetes alapján

Operatív Program neve, *forrás aránya*	***Operatív Program rövidítése,***	***Tervezett prioritás tengelyek***	***OP fő kapcsoló-dásai az EU szakpolitikai célokhoz***	***Finanszírozó Alap***
Digitális Megújulás Operatív Program Plusz 4%	**DIMOP**	1. Közszolgáltatások digitalizációja	PO1 célkitűzéshez kapcsolódik	ERFA
		2. Elektronikus közszolgáltatások összehangolása		ERFA
Emberi Erőforrás Fejlesztés**Operatív Program Plusz** 7%	EFOP Plusz	1. Egészségügyi fejlesztések	PO4 célkitűzéshez kapcsolódik, hozzájárul a PO5 célkitűzéshez is	ESZA+
		2. XXI. századi köznevelés		ESZA+
		3. Társadalmi felzárkózási fejlesztések		ESZA+/ERFA
		4. Szociális fejlesztések		ESZA+
		5. Rászoruló személyek támogatása		ESZA+
		6. Család- és ifjúságügyi fejlesztések		ESZA+
Magyar Halgazdálkodási Operatív Program Plusz	MAHOP Plusz	1. A fenntartható halászat támogatása és a vízi biológiai erőforrások megőrzése	PO2 célkitűzéshez kapcsolódik	ETHAA
		2. A fenntartható akvakultúra tevékenységek, valamint a halászati és akvakultúra termékek feldolgozásának és marketingjének támogatása		ETHAA
Integrált Közlekedésfejlesztési **Operatív Program Plusz** 20%	IKOP Plusz	1. Tiszta üzemű városi-elővárosi közlekedés erősítése	PO2, PO3 cél-kitűzésekhez kapcsolódik	ERFA, KA
		2. TEN-T vasúti és regionális intermodális közlekedés fejlesztése		KA
		3. Fenntarthatóbb és biztonságosabb közúti mobilitás		ERFA, KA
Gazdaságfejlesztési **és Innovációs Program PLUSZ** 30%	GINOP Plusz	1. Vállalkozásfejlesztés, kiemelt stratégiai ágazatok fejlesztése, digitalizáció	PO1, PO4, PO5 cél-kitűzésekhez kapcsolódik	ERFA
		2. Kutatás, fejlesztés, innováció		ERFA
		3. Fenntartható munkaerőpiac		ESZA+
		4. Ifjúsági garancia		ESZA+
		5. Felsőoktatás, szakképzés		ESZA+
		6. Turizmus, örökségvédelem		ERFA
Terület- és Településfejlesztési Operatív **Program Plusz** 20%	TOP Plusz	1. Versenyképes vármegye	elsődlegesen a PO5 célkitűzéshez kapcsolódik	ERFA
		2. Klímabarát vármegye		ERFA
		3. Területi humán fejlesztések		ESZA+
		4. Budapesti infrastrukturális fejlesztések		ERFA
		5. Budapesti humán fejlesztések		ESZA+
Környezeti és Energiahatékonysági **Operatív Program Plusz** 19%	KEHOP Plusz	1. Vízgazdálkodás, katasztrófa csökkentése	teljes egészében a PO2 célkitűzéshez kapcsolódik	ERFA, KA
		2. Körforgásos gazdasági rendszerek és fenntarthatóság		ERFA
		3. Környezet- és természetvédelem		ERFA
		4. Megújuló energiagazdaság		ERFA
		5. Igazságos átmenet		Igazságos Átmenet Alap, ERFA, ESZA+

PO1 - Intelligens Európa
PO2 - Zöldebb, karbonszegény és ellenálló Európa
PO3 - Jobban összekapcsolt Európa
PO4 - Szociális Európa
PO5 - A polgárokhoz közelebb álló Európa

A PM-hez kapcsolódó legfontosabb nemzeti programok:

- Modern Városok Program,
- Magyar Falu Program,
- Kisfaludy Program,
- „Felzárkózó települések" program,
- Kedvezményezett Települések Gazdaságélénkítő Programja,
- Országos Környezeti és Kármentesítési Program.

Egyéb releváns hazai támogatási források:

- Bethlen Gábor Alapkezelő egyházi és nemzetiségi támogatásai,
- HEPA Magyar Exportfejlesztési Ügynökség Nonprofit Zrt. támogatásai,
- Irinyi-terv Iparstratégiai Támogatási Program pályázat,
- Jelenlét Program (Esztergom, Tatabánya),
- Közfoglalkoztatási program,
- Nemzeti Együttműködési Alap pályázatok,
- Nemzeti Környezetvédelmi Program keretében meghirdetett támogatások,
- Nemzeti Kulturális Alap pályázatai,
- Népi Építészeti Program,
- NKFIH innovációs és kutatási pályázatok,
- OFA Nonprofit Kft. pályázatai,
- Országfásítási Program,
- Széchenyi Hitelprogram, MNB hitelprogram,
- Tanyaprogram,
- Útravaló pályázatok, Nemzeti Tehetség Program,
- Zrínyi 2026 Honvédelmi és Haderőfejlesztési Program,
- Gazdaságvédelmi Akcióterv,
- Nemzeti Befektetési Ügynökség - Versenyképesség-növelő támogatási program és az egyedi kormánydöntéseken (EKD) alapuló támogatások rendszere,
- Digitális falu program.

A területfejlesztés intézményrendszere (szervezet, működés, együttműködés)

A területfejlesztés intézményrendszerét a vármegye területfejlesztési koncepciójának 7. fejezete taglalja.
Ennek lényege, hogy a tervezett fejlesztések megvalósításához **több szereplő együttműködése** szükséges. Vármegyei szinten a vármegye területére vonatkozóan kell a központi kormányzat elképzeléseihez igazodva a legjelentősebb fejlesztési feladatokat megfogalmazni, a helyi önkormányzatokkal és a főbb társadalmi-gazdasági partnerekkel együttműködve.
A vármegyei önkormányzat szerepe és feladata, hogy saját eszközrendszerével, politikai súlyánál fogva, koordinációval, együttműködések felépítésével, tervi előkészítésekkel, forrásakkumuláció szorgalmazásával előmozdítsa a fejlesztések, törekvések megvalósítását.

Komárom-Esztergom vármegye fejlesztési projektek előkészítésével, végrehajtásával foglalkozó intézményrendszere:

KEM Önkormányzati Hivatal	tervezés, projektgyűjtés, pályázati rendszer kialakításában, fejlesztésében való közreműködés, döntés-előkészítés, monitoring
KEM TERÜLETFEJLESZTÉSI KFT	projekt és pályázat előkészítés, projektmenedzsment, egyéb szakértői szolgáltatások
DUNA - GERECSE TDM	turisztikai projektek fejlesztése, előkészítése, megvalósítás
RÁBA-DUNA- VÁG EGTC	határon átnyúló projektek fejlesztése, menedzselése, kis projekt alap kezelése

A vármegyei önkormányzathoz rendelt feladatokkal kapcsolatos döntéshozatal a jelenlegi gyakorlatban a vármegyei közgyűlés jogköre.

A vármegye jogköreit a koordinációjával felhasználható uniós területi forrás (TOP Plusz) felhasználásával kapcsolatban a 272/2014. (XI. 5.) Korm. rendelet 19. §-a határozza meg:

„a) kidolgozza az ITP szintű kiválasztási kritériumokat, figyelembe véve az operatív programban és az e rendeletben meghatározott horizontális követelményeket,
b) a kiválasztási kritériumok alapján összeállítja az ITP-t és kezdeményezheti annak módosítását,
c) véleményezi az irányító hatóság által megküldött felhívást és megadja a területi szempontú értékelési szempontokat,
d) e rendeletben meghatározott esetben szavazati joggal részt vesz a döntés-előkészítő bizottság ülésén, vagy e rendeletben meghatározott esetben a területi szempontú értékelési szempontokat értékeli és az irányító hatóság elé terjeszti,
e) adatot szolgáltat az irányító hatóság részére az éves fejlesztési keret összeállításához,
f) végrehajtja az ITP-t, amelynek keretében a kedvezményezettektől és az irányító hatóságtól a támogatott projektekről adatszolgáltatást kérhet, részt vehet a projektfejlesztésben és a kedvezményezett kérelmére a projektmenedzsment tevékenységek ellátásában.”

Komárom-Esztergom vármegye két, ERFA program keretén belül kiemelt városa (Tatabánya, Esztergom) esetében az elvárt eljárásrend az alábbiak szerint alakul:

A 2021-2027 tervezési időszak ERFA rendelet tervezetének 9. cikkelye szerinti fenntartható városfejlesztési célkitűzés a tagállami ERFA forráskeret legalább 8% összegével továbbra is a területi programban kerül megvalósításra.

A fenntartható városfejlesztési eszköz célja továbbra is az OFTK-ban meghatározott többközpontú városhálózat-fejlesztés támogatása. A jelenlegi felülvizsgálati munka keretében a megyék feladata többek között azon városok / várostérségek kijelölése, amelyek a vármegyei koncepciók és programok tartalma alapján a legjobban képesek hozzásegíteni a megyét átfogó céljai eléréséhez, továbbá a vármegye településhálózatában betöltött szerepük alapján rendelkeznek a szükséges térségszervező funkciókkal. Ezzel a többközpontú városhálózat létrejöttét erősítik, egyben megfelelő központjaivá válnak a lakosság és a vállalkozások által igényelt szolgáltatások egyre színvonalasabb és egyre szélesebb körű ellátásának, ezáltal javul a közszolgáltatások elérhetősége, a város-vidék kapcsolat erősödik a térségben.

A vármegyei önkormányzat az ITP-ben határozza meg a fenntartható városfejlesztési eszközre kijelölt városkört és a városonként felhasználható keretösszegeket.

- Ezt követően a kijelölt városok Integrált Településfejlesztési Stratégiájukat (ITS) a jogszabályi feltételek szerint aktualizálják, és a TOP Plusz tartalmához illeszkedő projekt- és költségtervet készítenek. Ha a kijelölés várostérséget is érint, együttműködési megállapodást szükséges kötni a részt vevő települések között.
- A stratégiában a város/várostérség az ITP-ben a részére meghatározott stratégiai forráskeret összegéig azonosítja azokat a legszükségesebb fejlesztéseket, amelyek a legjobban képesek szolgálni a stratégiában kitűzött céljai megvalósítását, és amelyek összhangban vannak a TOP Plusz-ban foglalt intézkedésekkel.
- A benyújtott stratégiákat az Irányító Hatóság kiemelt eljárásrendben értékeli (vármegyei koncepcióhoz, programhoz és ITP-hez igazodó, stratégiai felhívásban rögzített szempontok szerint), és a stratégia kiválasztását követően:
- Támogatási szerződést köt a várossal a városi szintű szakmai-előkészítő tervei elkészítésére (amely magában foglalja az elkészült ITS költségét is, de nem projektszintű előkészítés, városi szintű előkészítés lehet pl.: ZIFFA, Kerékpárforgalmi Hálózati Terv, Mobilitási Terv, stb.),
- Együttműködési Megállapodást köt az Irányító Hatóság a várossal a stratégiai keretösszeg (7+2 évre vonatkozó) felhasználhatóságára és ütemezésére vonatkozóan.
- A stratégiák kiválasztásával párhuzamosan az Irányító Hatóság prioritásonként egy-egy komplex felhívást jelentet meg a fenntartható városfejlesztési beruházási projektek támogatására.
- Az Együttműködési Megállapodás megkötését követően a város jogosulttá válik a stratégiában kitűzött beruházási projektjei kiválasztására, és pályázatok benyújtásával a megvalósításra.

7. MONITORING ÉS ÉRTÉKELÉSI TERV

A 1303/2013/EU rendelet alapján az irányító hatóságoknak értékeléseket kell készíteniük a programok eredményességéről és hatásáról. Az értékelések elősegítik a fejlesztéspolitikai döntések irányát és a végrehajtás átláthatóságát. Értékelési terv a 2014-2020 fejlesztési ciklusra vonatkozóan van érvényben, melynek hatálya 2022-ig tart, melynek főbb elemei – kisebb korrekciók mellett – várhatóan továbbra is érvényesek maradnak az új fejlesztési ciklusra vonatkozóan, így főbb vonalakban bemutatjuk a hatályos értékelési tervet.

Hazánkban a 272/2014. (XI. 5.) Kormányrendelet határozza meg az egyes európai uniós alapokból származó támogatások felhasználásának rendjét, mely többek között szabályozza az országos szintű értékelési terv elkészítésének és folyamatos aktualizálásának követelményeit, valamint a különböző intézmények értékeléssel összefüggő feladatait. Ennek alapján 2016-ban készült el az értékelési terv, melynek legutóbbi felülvizsgálata 2020-ban történt.

Az értékelési terv az értékelés végrehajtásának általános elveit, az értékelési terv ügyrendjét és a tervezett értékelések adatlapjait tartalmazza. Az értékelési terv végrehajtásának alapelvei egyértelműek: használhatóság, tárgyilagosság, hasznosulás, teljeskörűség, függetlenség, partnerség, nyilvánosság és kivitelezhetőség (költséghatékonyság). Az értékelés program- és prioritás szintű, tematikus célkitűzés szintű és átfogó szintű lehet. A prioritás szintű értékelés egyszerűbb értékelési szintet jelent, és olyan beavatkozások esetén történik, amely más prioritásban nem jelenik meg. Ugyanakkor a tematikus és átfogó szintű értékelés jóval komplexebb elemzéseket tesz szükségessé, így átfogóbb értékelési eredménye van.

Az értékelés – a vizsgálati fókuszok alapján – lehet eredményességi értékelés, hatásértékelés, intézményi és végrehajtási értékelés. Mindegyik értékelésnek része a hatékonysági kérdések megválaszolása. Az értékelés végrehajtási feltétele, hogy rendelkezésre álljanak az adatok, adatrendszerek, legyenek megfelelő személyi feltételek (pl. szaktudás, kapacitás a megfelelő intézményen belül), folyamatos legyen a partnerség és kommunikáció, melyhez partnerségi és kommunikációs terv készül, valamint legyen forrás a végrehajtásra.

Az értékelési terv az értékelés ügyrendjéről is rendelkezik, melynek keretén belül meghatározza a szereplőket és azok feladatait, a terv készítését, módosítását és végrehajtását, az értékelési adatlapok általános felépítését, a felhasználandó útmutatókat. A Monitoring és Értékelési Főosztály (MÉF) készíti, módosítja és hajtja végre az értékelési tervet, melyben közreműködik az irányító hatóság és szakpolitikai felelős, valamint benyújtja az Európai Bizottságnak és a Partnerségi Megállapodás Monitoring Bizottságnak, melyek véleményezik annak tartalmát, folyamatát. A MÉF hívja össze a Monitoring és Értékelési Munkacsoportot, amely megvitatja az értékelési tervet és annak módosítását, a folyamatban lévő és tervezett értékelések szakmai tartalmát.

Várhatóan ez az értékelési rendszer – kisebb korrekciókkal – érvényes lesz majd a 2021-27 időszakra vonatkozó fejlesztési ciklusra is. A hatályos értékelési terv zömét a tervezett értékelések témakörönként meghatározott adatlapjai teszik ki, melyek tartalmazzák többek között az értékelés célját, kérdéseit, szintjét, típusát, módszerét, tervezett idejét és időtartamát, finanszírozását és adatszükségletét. A hatályos értékelési terv külön határozott meg Partnerségi Megállapodás és tematikus célkitűzés szintű értékeléseket, valamint operatív programokra lebontott értékeléseket. Láthatóan több értékelési folyamat már lezajlott, ugyanakkor ennek 2022 decemberéig kell megtörténnie, mert a MÉF-nek az Európai Bizottság felé eddig a határidőig kell megküldenie az értékelésekről szóló összefoglalót. Az értékelő adatlapok tartalmában nyilvánvalóan jelentősebb változás várható, hiszen az operatív programok megnevezése és tartalma is változott.
Indikátorok már a stratégiai program keretében meghatározásra kerülnek. Jelen terv már intézkedésenként javasolja az indikátorokat, ezek összefoglalását tartalmazza a fejezet.

Az indikátoroknak a következő szempontokat kell teljesíteniük: specifikusság, mérhetőség, realitás, relevancia és aktualitás. Azaz, olyan indikátorokat kell javasolni, amelyek az adott prioritások és intézkedések megvalósítását szolgálják, jól mérhetők, viszonylag könnyen megállapíthatók, és jól tükrözik a megvalósulást.

Az indikátorok típusai a következők lehetnek: output-, eredmény- és hatásindikátor. Output indikátorok a közvetlen kimenetet mérik, az eredmény indikátor a kimenet megvalósulásának következményeit méri (ezeket a konkrét projektek szintjén lehet kezelni), a hatásindikátor viszont jóval összetettebb eredményeket mér, mely a programozási időszak lezárását követően értékelhető. A hatásindikátorok jól mutatják a program megvalósulását. Vannak olyan indikátorok is, amelyek prioritások megvalósulásához nem kapcsolhatók, hanem tipikusan a program eredményességét tükrözik. Ilyen pl. a lakossági elégedettségi mutató.

Mutató megnevezés	Mutató típusa	Mérték-egység	Alap	Adat-forrás	Mérés gyakorisága
1. PRIORITÁS : VERSENYKÉPES VÁROSEGYÜTTESEK					
Közösségi célt szolgáló tevékenységgel érintett épületek száma	O	db	ERFA	Irányító hatóság	Évente
Az integrált területfejlesztési stratégiák projektjei által érintett lakosság	E	fő	ERFA	Irányító hatóság	Évente
Szociális városrehabilitációs programmal elért hátrányos helyzetű lakosság száma	E	fő	ESZA	Irányító hatóság	Évente
Integrált területen felújítással, korszerűsítéssel érintett szociális bérlakás száma	O	db	ERFA	Irányító hatóság	Évente
Újonnan épített vagy korszerűsített zöldinfrastruktúra az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodás érdekében	O	m²	ERFA	Irányító hatóság	Évente
Új vagy fejlesztett zöldinfrastruktúrához hozzáférő lakosság	H	fő	ERFA	Irányító hatóság	Évente
A kerékpáros-baráttá alakított úthálózat hossza és a település (vagy településrész) összesített úthálózat hosszának aránya	O	km/%	ERFA	Irányító hatóság	Évente
A kormányzati, önkormányzati, ill. társadalmi partnerek vagy nem önkormányzati szervezetek által a HFS keretében tervezett és végrehajtott programok száma	O	db	ERFA	Irányító hatóság	Évente
A HFS végrehajtás keretében megújított közösségi tereket rendszeresen igénybe vevő lakosság aránya (%);	H	%	ERFA	Irányító hatóság	Évente
Helyi társadalmi akciókban résztvevők száma	O	fő	ERFA	Irányító hatóság	Évente
Kármentesítések száma	O	db	ERFA	Irányító hatóság	Évente
Kármentesített terület nagysága	O	m²	ERFA	Irányító hatóság	Évente
Rehabilitált/revitalizált terület	O	m²	ERFA	Irányító hatóság	Évente
A kormányzati, önkormányzati, ill. társadalmi partnerek vagy nem önkormányzati szervezetek által a HFS keretében tervezett és végrehajtott programok száma	O	db	ERFA	Irányító hatóság	Évente
A HFS végrehajtás keretében megújított közösségi tereket rendszeresen igénybe vevő lakosság aránya	E	%	ERFA	Irányító hatóság	Évente
Felújított/fejlesztett/kiépített vezetékhossz (víz/szennyvíz/távhő/elektromos vezeték/hírközlési kábel) stb.	O	km	ERFA	Irányító hatóság	Évente

Mutató megnevezés	Mutató típusa	Mérték-egység	Alap	Adat-forrás	Mérés gyakorisága
Összes megtermelt megújuló energia	H	(GJ/év)	ERFA	Irányító hatóság	Évente
Újonnan kiépült megújuló energiatermelési kapacitások	O	MW	ERFA	Irányító hatóság	Évente
Kiépített/Fejlesztett intelligens adathálózati rendszerek száma	O	db	ERFA	Irányító hatóság	Évente
Szélessávú adatátviteli hálózathoz hozzáférő lakosságszám	E	fő	ERFA	Irányító hatóság	Évente
Üvegházhatást okozó gázok éves csökkenése	H	tonna CO_2	ERFA	Irányító hatóság	Évente
Digitális adathálózati rendszerek telepítése	O	db	ERFA	Irányító hatóság	Évente
Szelektív hulladékudvarok száma	O	db	ERFA	Irányító hatóság	Évente
Szelektíven gyűjtött hulladék aránya a begyűjtött hulladékhoz képest	E	%	ERFA	Irányító hatóság	Évente
Anyagában hasznosított hulladék aránya	E	%	ERFA	Irányító hatóság	Évente
Kiépített/felújított bel- és csapadék-vízgazdálkodási infrastruktúra	O	km	ERFA	Irányító hatóság	Évente
A lakossági vízszolgáltatás elosztórendszereihez használt új vagy korszerűsített csövek hossza	O	km	ERFA	Irányító hatóság	Évente
A közösségi szennyvízgyűjtő hálózatokhoz használt újonnan épített vagy korszerűsített csövek hossza	O	km	ERFA	Irányító hatóság	Évente
Új vagy korszerűsített szennyvíztisztítási kapacitás	E	m^3/nap	ERFA	Irányító hatóság	Évente
A javított lakossági vízellátáshoz hozzáférő lakosság	H	fő	ERFA	Irányító hatóság	Évente
Támogatott vállalkozások száma (mikro-, kis-, közép- és nagyvállalkozások szerinti bontásban	O	db	ERFA	Irányító hatóság	Évente
Vissza nem térítendő támogatásban részesített vállalkozások	O	db	ERFA	Irányító hatóság	Évente
Innovációs tevékenységet folytató kkv-k száma	O	db	ERFA	Irányító hatóság	Évente
A kutatási és innovációs berendezés névleges értéke (Ft); létrehozott új munkahelyek száma	O	fő	ERFA	Irányító hatóság	Évente
Foglalkoztatási programba vont személyek száma	O	fő	ERFA	Irányító hatóság	Évente

Mutató megnevezés	Mutató típusa	Mérték-egység	Alap	Adat-forrás	Mérés gyakorisága
Kidolgozott tervek száma	O	db	ERFA	Irányító hatóság	Évente
Létrehozott térségi márkák, szolgáltatások, termékek száma	O	db	ERFA	Irányító hatóság	Évente
Térségi tervezéssel érintett települések száma	O	db	ERFA	Irányító hatóság	Évente
Kidolgozott tervek száma	O	db	ERFA	Irányító hatóság	Évente
Térségi egyeztetések száma	O	db	ERFA	Irányító hatóság	Évente
Létrehozott térségi márkák, szolgáltatások, termékek száma	E	db	ERFA	Irányító hatóság	Évente
Táji és környezeti információs modulok	O	db	ERFA	Irányító hatóság	Évente
Kedvező vagy stabil trenddel és/vagy természetvédelmi helyzettel jellemezhető közösségi jelentőségű élőhelyek aránya	H	%	ERFA	Irányító hatóság	Évente
Közhasználatra megnyitott zöldfelület nagysága	O	m²	ERFA	Irányító hatóság	Évente
2. PRIORITÁS: VIDÉKI TÁJAK KÖRNYEZETI GAZDA(G)SÁGA					
Közösségi célt szolgáló tevékenységgel érintett épületek száma	O	db	ERFA	Irányító hatóság	Évente
Újonnan épített vagy korszerűsített zöldinfrastruktúra az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodás érdekében;	O	m²	ERFA	Irányító hatóság	Évente
Új vagy fejlesztett zöldinfrastruktúrához hozzáférő lakosság	H	fő	ERFA	Irányító hatóság	Évente
A kormányzati, önkormányzati, ill. társadalmi partnerek vagy nem önkormányzati szervezetek által a HFS keretében tervezett és végrehajtott programok száma	O	db	ERFA	Irányító hatóság	Évente
A HFS végrehajtás keretében megújított közösségi tereket rendszeresen igénybe vevő lakosság aránya	H	%	ERFA	Irányító hatóság	Évente
Helyi társadalmi akciókban résztvevők száma	E	fő	ERFA/ESZA	Irányító hatóság	Évente
Felújított/kiépített vezetékhossz (víz/elektromos/hírközlési kábel stb.)	O	km	ERFA	Irányító hatóság	Évente
Kiépített/felújított bel- és csapadék-vízgazdálkodási infrastruktúra	O	km	ERFA	Irányító hatóság	Évente

Mutató megnevezés	Mutató típusa	Mérték-egység	Alap	Adat-forrás	Mérés gyakorisága
A lakossági vízszolgáltatás elosztórendszereihez használt új vagy korszerűsített csövek hossza	O	km	ERFA	Irányító hatóság	Évente
A közösségi szennyvízgyűjtő hálózatokhoz használt újonnan épített vagy korszerűsített csövek hossza	O	km	ERFA	Irányító hatóság	Évente
Új vagy korszerűsített szennyvíztisztítási kapacitás (m^3/nap);	E	m^3/nap	ERFA	Irányító hatóság	Évente
A javított lakossági vízellátáshoz hozzáférő lakosság	H	fő/%	ERFA	Irányító hatóság	Évente
Összes megtermelt megújuló energia	H	GJ/év	ERFA	Irányító hatóság	Évente
Újonnan kiépült megújuló energiatermelési kapacitások	O	MW	ERFA	Irányító hatóság	Évente
Kiépített/Fejlesztett intelligens adathálózati rendszerek száma	O	MW	ERFA	Irányító hatóság	Évente
Szélessávú adatátviteli hálózathoz hozzáférő lakosságszám (fő)	O	MW	ERFA	Irányító hatóság	Évente
Üvegházhatást okozó gázok éves csökkenése	H	tonna CO_2	ERFA	Irányító hatóság	Évente
Digitális adathálózati rendszerek telepítése	O	db	ERFA	Irányító hatóság	Évente
Szelektív hulladékudvarok száma	O	db	ERFA	Irányító hatóság	Évente
Szelektíven gyűjtött hulladék aránya a begyűjtött hulladékhoz képest	E	%	ERFA	Irányító hatóság	Évente
Anyagában hasznosított hulladék aránya	E	%	ERFA	Irányító hatóság	Évente
Támogatott vállalkozások száma	O	db	ERFA	Irányító hatóság	Évente
Vissza nem térítendő támogatásban részesített vállalkozások száma	O	db	ERFA	Irányító hatóság	Évente
Gazdaságélénkítő tevékenységgel érintett önkormányzati épületek száma	O	db	ERFA	Irányító hatóság	Évente
Létrehozott új munkahelyek száma	E	db	ERFA	Irányító hatóság	Évente
Foglakoztatási programba vont személyek száma	O	fő	ERFA/ESZA	Irányító hatóság	Évente
Az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodás céljából épített vagy fejlesztett zöldinfrastruktúra	O	m^2	ERFA	Irányító hatóság	Évente

Mutató megnevezés	Mutató típusa	Mérték-egység	Alap	Adat-forrás	Mérés gyakorisága
Mezőgazdasági út használata kerékpáros útvonalként	O	km	ERFA	Irányító hatóság	Évente
VKI célokat támogató, megvalósult VGT beavatkozások száma	O	db	ERFA	Irányító hatóság	Évente
Kedvező vagy stabil trenddel és/vagy természetvédelmi helyzettel jellemezhető közösségi jelentőségű élőhelyek aránya	E	%	ERFA	Irányító hatóság	Évente
Kármentesített területek nagysága	O	m^2	ERFA	Irányító hatóság	Évente
Rehabilitált/revitalizált terület	O	m^2	ERFA	Irányító hatóság	Évente
3. PRIORITÁS: DINAMIKUS VÁRMEGYEI TURISZTIKA					
Vendégek száma	E	db	ERFA	Irányító hatóság/KSH	Évente
Vendégéjszakák száma	H	db	ERFA	Irányító hatóság/KSH	Évente
Egynapos turisztikai célú utazásokon résztvevők száma	H	fő	ERFA	Irányító hatóság	Évente
Többnapos belföldi utazások résztvevők száma	E	fő	ERFA	Irányító hatóság	Évente
Látogató szám	E	fő	ERFA	Irányító hatóság	Évente
Újonnan létesült szállásférőhelyek száma	O	db	ERFA	Irányító hatóság/KSH	Évente
Felújított szállásférőhelyek száma	O	db	ERFA	Irányító hatóság	Évente
Megvalósuló víziturisztikai attrakciók látogatószáma (fő)	E	fő	ERFA	Irányító hatóság	Évente
Teremtett munkahelyek száma (db)	E	db	ERFA	Irányító hatóság	Évente
Létrejött tematikus utak hossza/érintett attrakciók száma (km/db);	O	km/db	ERFA	Irányító hatóság	Évente
Kerékpárosbarát turisztikai-szolgáltatók száma	O	db	ERFA	Irányító hatóság	Évente

Mutató megnevezés	Mutató típusa	Mérték-egység	Alap	Adat-forrás	Mérés gyakorisága
4. PRIORITÁS: ELÉRHETŐ VÁRMEGYE					
Kialakított gyorsforgalmi utak/főutak hossza	O	km	ERFA	Irányító hatóság	Évente
kialakított közlekedési folyosók hossza	O	km	ERFA	Irányító hatóság	Évente
megépített intermodális csomópontok/kikötők/kompok száma	O	db	ERFA	Irányító hatóság	Évente
A TEN-T folyosókon kívüli rekonstruált vagy korszerűsített mellékutak/térségi szerepű összekötő utak/helyi gyűjtőutak hossza	O	km	ERFA	Irányító hatóság	Évente
Megvalósult/felújított turisztikai célú kikötők/térségi jelentőségű kompok száma	O	db	ERFA	Irányító hatóság	Évente
Épített vagy felújított kiszolgáló utak hossza	O	km	ERFA	Irányító hatóság	Évente
Újonnan épült fásított parkolók száma	O	db	ERFA	Irányító hatóság	Évente
Épített vagy felújított járdák hossza	O	km	ERFA	Irányító hatóság	Évente
Korszerűsített közösségi közlekedési létesítmények (várók, buszöblök)	O	db	ERFA	Irányító hatóság	Évente
modal split arányainak változása a nagyvárosokban/ várostérségekben (%-os megoszlás)	H	%-os megoszlás	ERFA	Irányító hatóság	Évente
forgalomba bocsátott elektromos járművek száma	E	db	ERFA	Irányító hatóság	Évente
Beszerzett új jegyérvényesítő készülékek száma	O	db	ERFA	Irányító hatóság	Évente
Kialakított kerékpárutak/kijelölt kerékpár útvonalak hossza	O	km	ERFA	Irányító hatóság	Évente
Megépült kerékpáros folyosó hossza	O	km	ERFA	Irányító hatóság	Évente
Kerékpáros forgalom növekedése	H	db/egység	ERFA	Irányító hatóság	Évente
Megépített kerékpáros pihenők száma	O	db	ERFA	Irányító hatóság	Évente
Intermodális csomópontokban kialakított parkolók, kerékpárparkolók száma	O	db	ERFA	Irányító hatóság	Évente
Közlekedésbiztonsági beavatkozások	O	db	ERFA	Irányító hatóság	Évente

Mutató megnevezés	Mutató típusa	Mérték-egység	Alap	Adat-forrás	Mérés gyakorisága
Kerékpár/roller/elektromos kerékpár kölcsönző rendszer megvalósítása, bővítése - bevont települések száma, elérhető, kölcsönözhető eszközök száma	O	db/település	ERFA	Irányító hatóság	Évente
Megépített B+R, P+R parkolók száma	O	db	ERFA	Irányító hatóság	Évente
Fenntartható mobilitási tervek száma	O	db	ERFA	Irányító hatóság	Évente
5. PRIORITÁS: EMBERKINCS ÓVÁSA ÉS ERŐSÍTÉSE					
Új egészségügyi, oktatási és szociális ellátó létesítmények száma	O	db + érintett lakosság: fő	ERFA/ESZA	Irányító hatóság	Évente
Felújított egészségügyi, oktatási és szociális ellátó létesítmények száma	O	db + érintett lakosság: fő	ERFA/ESZA	Irányító hatóság	Évente
Eszközfejlesztő intézmény új, korszerű eszközök beszerzésére fordított kiadása	O	Ft + érintett lakosok, tanulók, családok: fő/db	ERFA	Irányító hatóság	Évente
Egészségügyi, pedagógiai, szociális létszámbővítés	E	fő/intézmény	ESZA	Irányító hatóság	Évente
Prevencióval, terápiával érintett lakosság száma	E	fő	ESZA	Irányító hatóság	Évente
Egészségügyi szűrésekkel elért lakosság száma	E	fő	ESZA	Irányító hatóság	Évente
Fejlesztett vagy új egészségügyi/szociális szolgáltatások száma (db)	O	db	ESZA	Irányító hatóság	Évente
Közösségépítő események, programok száma	O	db	ESZA	Irányító hatóság	Évente
Ösztöndíjjal támogatott továbbtanulók száma	E	fő	ESZA	Irányító hatóság	Évente
Felzárkózást segítő patrónusok és felkarolt tanulók száma	E	fő	ESZA	Irányító hatóság	Évente
Tanodák száma, működéséhez nyújtott támogatás, résztvevő tanulók száma	E	db, Ft, fő	ERFA/ESZA	Irányító hatóság	Évente
Korai iskolaelhagyók számának változása	H	fő	ESZA	Irányító hatóság	Évente
Biztos Kezdet Gyerekházak: résztvevő családok száma	E	család	ESZA	Irányító hatóság	Évente
Felnőttoktatásban résztvevők száma, végbizonyítványt szerzők száma	E	fő	ESZA	Irányító hatóság	Évente

Mutató megnevezés	Mutató típusa	Mérték-egység	Alap	Adat-forrás	Mérés gyakorisága
Gyakornoki programban résztvevők száma (db)	E	fő	ESZA	Irányító hatóság	Évente
Új bölcsődei férőhelyek és foglalkoztatottak száma	E	fő	ERFA/ESZA	Irányító hatóság	Évente
Családi bölcsőde programban résztvevők száma (befogadó helyek és befogadott gyermekek száma	E	db és fő	ERFA/ESZA	Irányító hatóság	Évente
Kataszterezett üres lakóingatlanok száma, ezekből értékesített vagy szociális bérlakássá alakított ingatlanok száma	O	db	ERFA/ESZA	Irányító hatóság	Évente
Helyi társadalmi akciókban résztvevők száma (fő);	E	fő	ESZA	Irányító hatóság	Évente
Szemléletformáló kampányokon résztvevők száma	E	fő	ESZA	Irányító hatóság	Évente

H -hatásindikátor O-output indikátor E-eredményindikátor

8. MELLÉKLETEK

1. SZ. MELLÉKLET:

VERSENYKÉPES VÁROSEGYÜTTESEK FEJLESZTÉSI CÉLTERÜLETE (1. ábra)	TELEPÜLÉSEK TERÜLETÉNEK ÚJRAHASZNOSÍTÁSA (2. ábra)	VIDÉKI TÁJAK GAZDA(S)SÁGA FEJLESZTÉSI CÉLTERÜLET (3. ábra)	TERÜLETI CÉLOK TEMATIKUS CÉLTERÜLETEI (4. ábra)	KÉK ÉS ZÖLD INFRASTRUKTÚRÁVAL FEJLESZTENDŐ ÍSKVIDÉKI INTENZÍV TERMŐTÁJ TEMATIKUS CÉLTERÜLETE (5. ábra)	MOZAIKOS, DOMBVIDÉKI TÁJGAZDÁLKODÁS CÉLTERÜLETE (6. ábra)	KLÍMASTABIL ERDŐTÖMBÖK TEMATIKUS CÉLTERÜLETE (7. ábra)	KÉK ÉS ZÖLD INFRASTRUKTÚRA GERINCHÁLÓZATA, KOMPLEX VÍZGAZDÁLKODÁS TEMATIKUS CÉLTERÜLETE (8. ábra)	BUDAPEST KÖRNYÉKE TURISZTIKAI TÉRSÉG (9. ábra)	KOMPLEX TURISZTIKAI TÉRSÉGEK TEMATIKUS CÉLTERÜLETE (10. ábra)	SZELÍD TURISZTIKAI TÉRSÉGEK TEMATIKUS CÉLTERÜLETE (11. ábra)
Érintett települések	Érintett települések	Érintett települések	Érintett települések	Érintett települések	Érintett települések	Érintett települések	Érintett települések	Érintett települések	Érintett települések	Érintett települések
Ács	Ács	Ácsteszér	Az egész megye területe	Ács	Ácsteszér	Ácsteszér	Ács	Almásfüzitő	Ács	Ácsteszér
Almásfüzitő	Almásfüzitő	Aka		Ászár	Aka	Aka	Almásfüzitő	Bajót	Almásfüzitő	Aka
Ászár	Annavölgy	Annavölgy		Bábolna	Annavölgy	Baj	Ászár	Dömös	Bábolna	Annavölgy
Bábolna	Bábolna	Bajna		Bana	Ászár	Bajna	Bábolna	Dunaalmás	Baj	Ászár
Baj	Baj	Bajót		Bokod	Baj	Bajót	Baj	Esztergom	Bokod	Baj
Bokod	Bajót	Bakonybánk		Császár	Bajna	Bakonysárkány	Bakonybánk	Komárom	Dorog	Bajna
Csém	Csém	Bakonysárkány		Csém	Bajót	Bársonyos	Bakonyszombathely	Lábatlan	Dömös	Bajót
Dorog	Csolnok	Bakonyszombathely		Csép	Bakonybánk	Bokod	Bana	Máriahalom	Dunaalmás	Bakonybánk
Esztergom	Dorog	Bana		Dad	Bakonysárkány	Császár	Bársonyos	Mogyorósbánya	Dunaszentmiklós	Bakonysárkány
Ete	Dunaalmás	Bársonyos		Ete	Bakonyszombathely	Csatka	Bokod	Neszmély	Esztergom	Bakonyszombathely
Kecskéd	Dunaszentmiklós	Császár		Kerékteleki	Bársonyos	Csolnok	Császár	Nyergesújfalu	Kecskéd	Bársonyos
Kesztölc	Esztergom	Csatka		Kisbér	Bokod	Dömös	Csém	Pilismarót	Kesztölc	Bokod
Kisbér	Kerékteleki	Csép		Kisbér	Császár	Dunaalmás	Csép	Süttő	Komárom	Császár
Kisigmánd	Kesztölc	Csolnok		Kisigmánd	Csatka	Dunaszentmiklós	Dorog	Tát	Környe	Csatka
Komárom	Kisbér	Dad		Kocs	Csép	Gyermely	Dömös		Lábatlan	Csép
Környe	Komárom	Dág		Komárom	Csolnok	Héreg	Dunaalmás		Mocsa	Csolnok
Lábatlan	Környe	Dömös		Kömlőd	Dad	Kesztölc	Esztergom		Mogyorósbánya	Dág
Leányvár	Lábatlan	Dunaalmás		Környe	Dág	Komárom	Ete		Naszály	Dunaalmás
Nagyigmánd	Mocsa	Dunaszentmiklós		Mocsa	Dunaalmás	Mogyorósbánya	Kecskéd		Neszmély	Dunaszentmiklós
Naszály	Neszmély	Epöl		Nagyigmánd	Dunaszentmiklós	Neszmély	Kerékteleki		Nyergesújfalu	Epöl
Nyergesújfalu	Nyergesújfalu	Gyermely		Naszály	Epöl	Piliscsév	Kesztölc		Oroszlány	Ete
Oroszlány	Oroszlány	Héreg		Szákszend	Ete	Pilismarót	Kisbér		Piliscsév	Gyermely
Szomód	Sárisáp	Kerékteleki		Tárkány	Gyermely	Réde	Kisigmánd		Pilismarót	Héreg
Tát	Súr	Kocs		Tata	Héreg	Súr	Komárom		Süttő	Kerékteleki
Tata	Süttő	Kömlőd		Vértesketheły	Kecskéd	Süttő	Környe		Szárliget	Kesztölc
Tatabánya	Tárkány	Máriahalom			Kerékteleki	Szákszend	Lábatlan		Szomód	Kisbér
Tokod	Tata	Mocsa			Kocs	Szárliget	Leányvár		Tát	Kocs
Tokodaltáró	Tatabánya	Mogyorósbánya			Kömlőd	Szomód	Mocsa		Tata	Lábatlan
Vértesketheły	Tokod	Nagysáp			Leányvár	Tardos	Nagyigmánd		Tatabánya	Mogyorósbánya
Vértesszőlős	Tokodaltáró	Neszmély			Máriahalom	Tarján	Naszály		Tokod	Nagysáp
		Piliscsév			Mogyorósbánya	Tárkány	Neszmély		Tokodaltáró	Naszály
		Pilismarót			Nagysáp	Tokod	Nyergesújfalu		Várgesztes	Neszmély
		Réde			Neszmély	Tokodaltáró	Oroszlány		Vértessomló	Nyergesújfalu
		Sárisáp			Piliscsév	Várgesztes	Piliscsév		Vértesszőlős	Oroszlány
		Súr			Réde	Vértesketheły	Pilismarót			Piliscsév
		Süttő			Sárisáp	Vértessomló	Réde			Réde
		Szákszend			Súr	Vértestolna	Süttő			Sárisáp
		Szárliget			Süttő	Vértesszőlős	Szákszend			Súr
		Szomor			Szomód		Szomód			Süttő
		Tardos			Szomor		Tárkány			Szárliget
		Tarján			Tardos		Tát			Szomód
		Tárkány			Tarján		Tata			Szomor
		Úny			Úny		Tatabánya			Tardos
		Várgesztes			Várgesztes		Vértesszőlős			Tarján
		Vértessomló			Vértesketheły					Tárkány
		Vértestolna			Vértessomló					Tát
					Vértestolna					Tata
					Vértesszőlős					Tatabánya
										Tokod
										Tokodaltáró
										Úny
										Várgesztes
										Vértesketheły
										Vértessomló
										Vértestolna

2. MELLÉKLET

A TURIZMUSFEJLESZTÉS ELVEI ÉS FÓKUSZ TERÜLETEI 2021-2027 KÖZÖTT

Komárom-Esztergom vármegye 2030-ig szóló területfejlesztési koncepciója, amely a turisztikai stratégiai célokat is megalapozza, az adottságok és a turisztikai teljesítmény oldaláról megállapította, hogy

- a vármegye három turisztikai „csomópontja" (Esztergom és környéke, Tata és környéke, Komárom és környéke) egyértelműen és jól lehatárolható;
- a vármegye területrendezési tervében a külön nevesített turisztikai térségi övezetek - Komplex turizmusfejlesztési (Duna mente, Által-ér mente) és a Natúrpark – szelíd turizmusfejlesztési térségek - visszatükrözik az adottságokból adódó lehetőségeket, és megfelelő alapot adhatnak az elkövetkezendő időszak fejlesztéseinek;
- a vármegye területének egészét tekintve, az adottságok alapján, az aktív és ökoturisztikai termékfejlesztés kombinációjában, a különböző „járművek" összekapcsolásában rejlik a legnagyobb tartalék, melyhez a további termékeket (pl. kultúra, bor / gasztro, stb.) is hozzá lehet kapcsolni;
- az összekapcsolás, hálózatépítésen belül különösen a kerékpáros infrastruktúra már meglévő, és a jelen uniós költségvetési ciklusban várhatóan megvalósuló szakaszai (nemzetközi és az országos jelentőségű utak, ezeket összekötő regionális jelentőségű utak, stb.) jelentik a legfontosabb alapot;
- a vármegye turisztikai kínálata elsősorban a belföldi piac számára jelent vonzerőt. Ezen belül, tovább szűkítve és pontosítva a küldőterületek földrajzi elhelyezkedését, Budapest és vonzáskörzete mellett a Közép-dunántúli régióhoz tartozó másik két vármegye (Fejér, Veszprém), valamint Győr-Moson-Sopron vármegye, maga Komárom-Esztergom vármegye és – a „belföldi" megközelítést egy lépéssel tovább tágítva – a Duna mentén határos felvidéki térség tartozik ide;
- nemzetközi szinten értelmezhető és „láthatóvá tehető" attrakciókat határokon (vármegye és országhatár) átnyúló együttműködésekkel lehet megalkotni, elsősorban
  - a Dunára, mint összekötő elemre építő termékeken;
  - a nemzetközi tematikus hálózatokba köthető termékeken; továbbá
  - a 2019-ben megalakult Dunamente turisztikai térség, mint határon átnyúló, egységes turisztikai fogadóterület fejlesztésén

  keresztül.

Az elmúlt időszak(ok)ban megvalósult fejlesztések tapasztalataiból leszűrhető legfontosabb cél 2021-2027 között, hogy **elsősorban olyan új projektek kapjanak a jövőben hangsúlyt**, melyek nem pontszerű, elszigetelt fejlesztéseket eredményeznek, hanem

- **csatlakoznak** Komárom-Esztergom vármegye és **tágabb térsége turisztikai termékfejlesztési céljaihoz;**
- **szolgáltatói együttműködéseken alapulnak** és / vagy **tematikus kínálati hálózatok kiépítéséhez járulnak hozzá**;
- az alapszolgáltatásokon és elsődleges funkció szerint tervezett tevékenységeken felül a **teljes vendégélmény** elérését lehetővé tevő kiegészítő szolgáltatásokkal is rendelkeznek.

A 2021-2027 közötti időszak fókuszterületei a keresleti és kínálati oldalról:

1. A 2021-27 közötti időszakra szóló vármegyei területfejlesztési programra épülő **integrált területi program esetében:**

- A vármegye egész területét érintő, ugyanakkor kisebb földrajzi térségenként eltérő és egyedi kínálatot jelentő *aktív turisztikai infrastruktúra és szolgáltatásfejlesztések*, valamint ezeket *egységes termékként megjeleníthető hálózat* létrehozása;

- A turisztikai attrakciókhoz kapcsolódó, a *fogadókínálat fejlesztést szolgáló beruházások a szelíd turizmus, a bányászati tematikák mentén* (pl. dorogi Kálvária-domb és környékének fejlesztése, Oroszlányi Bányászati Múzeum kisvasútjának fejlesztése, Tatabányai Múzeum Bányászati és Ipari Skanzen fejlesztése)

- Vármegyei kerékpáros útvonalhálózat nem központi programokból támogatott szakaszainak megvalósítása (területfejlesztési stratégia 11. ábra), és a kerékpárút hálózat mentén a szolgáltatások és komplex pihenők, kiegészítő attrakciók fejlesztése (pl.: Által-ér völgyi kerékpárút menti fejlesztések - kerékpáros centrum, római ház; stb.)

2. Központi, nemzeti turisztikai programok, egyedi kormánydöntések, **kiemelt vármegyei attrakciófejlesztések**

- Új attrakció-fejlesztések

  - Nemzeti Kastély- és Várprogram folytatása: (pl. tatai vár, várgesztesi vár fejlesztése, vármegyei kastélyok fejlesztésének folytatása)
  - Vármegyei örökségvédelmi bemutatóhelyszínek fejlesztése (pl. Vértesszőlősi Régészeti Bemutatóhely fogadóépületének kialakítása)
  - A szelíd turizmushoz köthető létesítményfejlesztések (naturpark fejlesztések, vármegyei horgászati látogatóközpont kialakítása)
  - A vármegyei lovas hagyományok ápolását és a lótenyésztést kiegészítő programok megvalósítása (pl. Izlandi ló)

- Infrastruktúra-fejlesztések, szolgáltatói hálózatok
  - Dunára épülő hálózatos fejlesztések (kishajóval és nem motorizált vízi járművekkel történő kikötési pontok hálózatának fejlesztése, vízieszközökkel történő közlekedési módok bővítése /vízitaxi, különböző történelmi korokhoz kapcsolódó vízi eszközök, stb.);
  - Bejárható Magyarország Program keretében a különböző „járműmódokat" és azok összekapcsolását segítő a hálózatos összekapcsolódást segítő fejlesztések;
  - Központi programokból megvalósuló kerékpáros útvonalak megvalósítása (EuroVelo6,)

A területi tervezés időszakában készülő vármegyei turisztikai koncepció és program ezeket a célokat, elveket még kibővítheti.